

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Χ. Ανδρέου : 'Η διανοητική ανάπτυξις τοῦ παιδιοῦ	»	
Β. Χαλαμποπούλου : Τὰ ἐπιστημονικά, τεχνικά καὶ ναυτικά ἐπαγγέλματα, ὡς καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ εἰς τὴν ἀνά- πτυξιν τούτων	»	1.
Κ. Παναγοπούλου : 'Η ὀλικὴ μέθοδος μετὰ βάσιν τὸ ἄλφαβητάριον τοῦ Ο.Ε.Σ.Β.	»	11
Φ. Γιαννοπούλου : Κέντρα θεραπευτικῆς ἀγωγῆς	»	21
Χ. Δούσμη : Συντελεστοὶ σχολικῆς ἀγωγῆς πέραν τῆς διδασκαλίας.....	»	21
Ἄθ. Καρανάση : Ἐπαναλήψεις.....	»	21
Χ. Χαντζάκου : Ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τοὺς ἀσεβεῖς....	»	21
Δ. Μπακάλη : Παγκόσμιος ἡμέρα τοῦ παιδιοῦ.....	»	31
Κριτικὴ τοῦ βιβλίου.....	»	31

1ον - 2ον

ΕΤΟΣ ΙΕ'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1967

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α - ΤΗΛ. 236.547 - 221.316

ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΚΩΝ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΥΣ. ΑΝΔΡΕΟΥ

ΑΘΑΝ. ΤΣΙΟΥΜΠΛΕΚΟΣ

Πρόεδρος

Γεν. Γραμματεὺς

Ταμίας

Επιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκαλοῦ

ΔΙΗΜΕΡΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
Γραφεῖα : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΑ : 236.547 — 221.316

THE TEACHER'S
PROFESSIONAL TRIBUNE
Bi-monthly publication of the Greek
National Federation of Primary-
Teachers
Xenophodos 15a Athens - Greece

ΕΤΟΣ ΙΕ' — ΤΕΥΧΟΣ 1ον-2ον
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1967
Τιμὴ τεύχους Δραχ. 5
Συνδρομὴ διὰ τὰ μέλη Δραχ. 50

LA TRIBUNE PROFESSIONNELLE
DE L' INSTITUTEUR
Publication bimensuelle de la Fédé-
ration Grecque des Instituteurs.
Xenophodos rue 15a, Athènes - Grèce

Η ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ⁽¹⁾

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ

Παιδαγωγού - Ψυχολόγου

Ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἀποτελεῖ τμήμα τῆς γενικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ, δυναμένης νὰ διακριθῇ εἰς σωματικὴν, ἠθικὴν, διανοητικὴν, κοινωνικὴν, συναισθηματικὴν κ.λ.π.

Ἡ διάκρισις αὕτη, καθοριθεῖσα ὑπὸ τῆς ψυχολογίας, ἔχει τεχνικὸν χαρακτήρα, καθ' ὅσον τὸ ἄτομον ἀναπτύσσεται ὡς ὅλοτης, αἱ δὲ ἐπὶ μέρους μορφαὶ δέον νὰ νοηθοῦν ὡς ἐπηρεάζουσαι ἀλλήλας. Ἀποτελεῖ ἐπίτευγμα τῆς ψυχολογικῆς ἐπιστήμης ἢ μετὰ σχολαστικότητος σπουδῆ τῶν διαφόρων φάσεων τῆς παιδικῆς ἀναπτύξεως, ὡς καὶ ἡ μετὰ σαφηνείας καὶ πληρότητος διατύπωσις τῶν γνωρισμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα συνθέτουν ἐκάστην τῶν ἀνωτέρω προμημορευθειῶν ἐξελίξεων.

Ἡ σύνθεσις καὶ ἡ δομὴ ἐκάστης ἀναπτύξεως εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ

κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπακριβῶς, παραμένει ὅμως δύσκολον τὸ πρόβλημα τοῦ ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν ἐκάστης μορφῆς ἀναπτύξεως ἐπὶ τῆς ἐτέρας.

Δεδομένης τῆς ἐπιδράσεως ταύτης, δηλονότι τῆς σωματικῆς ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἢ τῆς συναισθηματικῆς ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, οἱ στόχοι τῆς συγχρόνου ψυχολογικῆς καὶ ψυχιατρικῆς ἐπιστήμης ἐντοπίζονται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἀκανθώδους αὐτῆς περιοχῆς. Ἡ ἔρευνα τῶν ἐπὶ μέρους μορφῶν ἀναπτύξεως δὲν ἐμφανίζει τὴν αὐτὴν δυσκολίαν καὶ εἰς ὠρισμένα εἶδη ἢ προβληματικότητος καὶ ἢ ἀπαγοήτευσίς παρακολουθοῦν τὰ θήματα τοῦ ἐρευνητοῦ. Ἡ σωματικὴ π.χ. ἀνάπτυξις δὲν προβάλλει δυσχερείας εἰς τὴν ἐπίμονον προσπάθειαν τοῦ εἰδικοῦ, ἐνῶ ἡ διανοη-

1. Ὁμιλία γενομένη εἰς τὴν αἴθουσαν τελετῶν τοῦ Πειραματικοῦ σχολείου Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

τική αναγνωρίζεται υπό τῶν ειδικῶν ὡς ἡ δυσκολωτέρα ὄλων. Παρά τὰς ἐγγενεῖς δυσκολίας ἡ συστηματικὴ παρατήρησις καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα κατάρθωσαν νὰ διασπάσουν τὸ φράγμα, νὰ διερευνήσουν εἰς τὸ σύνολόν της τὴν πολυδαίδαλον περιοχὴν καὶ νὰ παράσχουν εἰς τοὺς ἀσχολούμενους μὲ τὸ παιδί πολύτιμον ὕλικόν ἀναφορικῶς μὲ τὸ φαινόμενον τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως.

Τὸ χρονικὸν μῆκος μιᾶς διαλέξεως δὲν ἐπιτρέπει διεξοδικὴν τοῦ θέματος ἀνάλυσιν· θὰ περιορισθῶμεν ἀπλῶς εἰς μίαν ἀδρομερῆ σκιαγράφειν αὐτοῦ ἐκθέτοντες τὰ κύρια γνωρίσματα, δι' ὧν δηλοῦται ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις κατὰ χρονικὰς περιόδους καὶ τονίζοντες τὰ ἀναγκαῖα πρὸς λήψιν μέτρα, τὰ ὁποῖα δέον νὰ λαμβάνουν οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ παιδί, ὥστε ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις νὰ χωρῆ ἀπροσκόπτως πρὸς τὴν τελικὴν της ὁλοκλήρωσιν.

Κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν γέννησιν μῆνας ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις δηλώνεται μὲ τὴν παρατηρητικότητά καὶ τὸ διαφέρον τοῦ παιδιοῦ διὰ τὸν περιβάλλοντα κόσμον καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς ἀναφανομένης δεκτικότητος εἰς τοὺς ἤχους, τὰ σχήματα, τὰ πρόσωπα κλπ. Τὰ θρέφει, τὰ ὁποῖα αἰσθάνονται ἀσφάλειαν λόγῳ τῆς ὑπὸ τῶν γονέων των παρεχομένης ἀγάπης καὶ στοργῆς, ἐμφανίζουν ἀρίστην ἀνάπτυξιν τόσο εἰς τὸν διανοητικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸν συναισθηματικόν τομέα.

Εἰς τὸ δεῦτερον ἡμισυ περίπου τοῦ πρώτου χρόνου ἀναγνωρίζουν τὴν μητέρα τους καὶ ἄλλα γνωστὰ πρόσωπα. Συλλαμβάνουν ἀντικείμενα καὶ χαίρονται ἀσχολούμενα μὲ τὰ παιγνίδια τους. Προφέρουν ἤχους, οἱ ὁποῖοι ὑποκαθιστοῦν λέξεις καὶ μαρτυροῦν τὴν παρουσίαν τοῦ προγλωσσικοῦ σταδίου. Ἀντιδρῶν εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος των καὶ ἀντιλαμβάνονται κινήσεις καὶ παρατηρήσεις τῆς μητρός. Μιμοῦνται ἤχους, χειρονομίας καὶ ἐκφράσεις τοῦ προσώπου. Ἀρέσκονται νὰ ἐξέρχωνται εἰς περίπατον καὶ νὰ παρακολουθοῦν τὰ γύρω πράγματα. Ἀντιλαμβάνονται μερικὰς ἀπλὰς προτάσεις καὶ ἐπαναλαμβάνουν πράξεις, αἱ ὁποῖαι τὰ εὐχαριστοῦν. Χρησιμοποιοῦν μὲ δεξιότητα τὰ ἀπλὰ παιγνίδια καὶ εὐκόλως ἀναγνωρίζουν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὸν καθρέπτην.

Ἴνα μὴ σημειωθῇ ἀνάσχεσις τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὀφειλομέν νὰ ὀμιλῶμεν εἰς τὸ παιδί κατὰ τρόπον ἀπλὸν καὶ ρυθμικόν. Τὸ γνωστὸν βρεφικόν λεξιλόγιον πρέπει

νὰ ὑποχωρῇ, ὅταν τὸ παιδί ἀρχίῃ νὰ μιμῆται τὸν λόγον. Περισσότερον εἶναι νὰ τονισθῇ, ὅτι μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς μιμητικῆς ἱκανότητος δέον νὰ ἀποφεύγωνται ἐνέργειαι, χειρονομίαι ἢ ἐκφραστικαὶ ἐκδηλώσεις, τὰς ὁποῖας δὲν ἐπιθυμοῦμεν ν' ἀποκτήσῃ τὸ παιδί. Μεγάλην ὑπηρεσίαν προσφέρουν ἐπίσης τὸ τραγούδι, οἱ περίπατοι καὶ ἡ δημιουργία ἀσφαλούς κινητικῆς δραστηριότητος ἐντὸς τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ ἀρχὴ τοῦ μέτρου θὰ τηρῆται ἐδῶ μὲ σχολαστικότητα καὶ θ' ἀποφεύγωνται αἱ συνήθεις ἀκρότητες ὑπερπασχολήσεως μὲ τὸ παιδί εἰς ζητήματα καὶ ἐνεργείας πέραν τῶν δυνάμεών του.

Τὸ δεῦτερον ἔτος εἶναι ἔτος μεγάλης διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἐάν ληφθῇ ὑπ' ὄψει τὸ πλῆθος τῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποῖας ἀποκτᾷ τὸ παιδί κατὰ τὴν ὡς ἄνω περίοδον. Τὸ λεξιλόγιον σημειώνει αὐξήσιν, ἡ δὲ χρῆσις τῶν λέξεων εὐρύνεται. Αἱ πρώται ἀπλὰί προτάσεις κάνουν τὴν ἐμφάνισιν των ἀλλὰ μὲ κάποιαν ἀτέλειαν, διότι αἱ λέξεις δὲν τοποθετοῦνται πάντοτε εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν. Ἄν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεται ἀκόμη τὴν ἔννοιαν τοῦ περιορισμοῦ καὶ τῆς πειθοῦς, ἐν τούτοις κατανοεῖ πολλάκις μὲ τὸν τόνον τῆς φωνῆς τὴν ἐπιδοκιμασίαν, ἀποδοκιμασίαν κλπ. Παρὰ τὴν σημειωθεῖσαν πρόοδον εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐπακόλλησις ὀρισμένων ἰδεῶν, ὥστε νὰ γίνων ὀριστικόν κτῆμά του. Ἡ μνήμη βελτιώνεται αἰσθητῶς καὶ ὁ ἀπλοῦς συλλογισμὸς κάνει τὴν ἐμφάνισιν του. Γεγονότα τοῦ παρελθόντος δύνανται ν' ἀναπλασθοῦν εὐκόλως. Ἡ κατανόησις καὶ ἡ δεξιότητινὰ προάγονται διὰ τῆς μιμήσεως ἐνεργειῶν, χειρονομιῶν καὶ ἤχων ἐκ τοῦ περιβάλλοντος κόσμου. Ἄνταποδίδει τὸν χαιρετισμὸν κατὰ τρόπον πείθοντα περὶ τῆς κατανοήσεώς του. Ἡ περιέργειά του εὐρύνεται, ὡς μαρτυρεῖ ἡ αὐξουσα ἐρευνητικότης του γύρω ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἀντικειμένων. Ἡ ἱκανότης συλλήψεως διαφορῶν ἀφυπνίζεται. Διαστέλλει εὐχερῶς τὸ μαῦρον ἀπὸ τὸ λευκόν, τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ πολλά. Ἡ μεγάλη αὐτὴ διανοητικὴ δραστηριότης δημιουργεῖ διὰ τοὺς ὑπεύθυνους παράγοντας ἠύξημένην ἐπαγρύπτησιν καὶ μεγαλύτεραν προσφοράν. Ἡ ἐκφρασις καὶ γενικὰ ὁ προφορικὸς μας λόγος πρέπει νὰ εἶναι πλήρης, καθ' ὅσον τὸ παιδί θὰ διαμορφώσῃ τὸν ἰδικόν του λόγον σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα ποῦ δέχεται ἔξωθεν. Παρεμβάσεις διορθωτικαί, ἐν σχέσει μὲ τὸν λόγον, εἶναι καὶ σκόπιμοι καὶ ἐπιβεβλημένοι, ἀλλ' αὐταὶ δέον νὰ γίνωνται μὲ λεπτότητα καὶ προσοχήν.

Ἡ ἐμφάνισις τῆς συλλογιστικῆς ἱκα-

νόητος επιβάλλει αφ' ενός μὲν καλλιέργειαν αφ' ἑτέρου δὲ ἐνθάρρυναι.

Παιγνίδια ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλῶ πρέπει νὰ πληροῦν τὸν χώρον τοῦ παιδιοῦ, ὥστε ταῦτα καταστρεφόμενα ἢ συναρμολογούμενα νὰ ἱκανοποιῦν τὴν περιέργειαν καὶ τὴν φαντασίαν του. Τὰ μαλακά χρώματα καὶ τὸ χαρτί πρέπει νὰ εἰσέλθουν τώρα εἰς τὸν χώρον του, ὥστε χρησιμοποιούμενα εὐκαιριακῶς νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των. Ἡ ἐκδηλουμένη τάσις ἀναμιξεῶς του εἰς ἔργα τῶν ἐνηλίκων, ἔστω καὶ κατὰ παιγνιώδη τρόπον, ἐπιβάλλει ἐνθάρρυναι. Ἀνάλογος ἐλευθερία πρέπει νὰ παρέχεται καὶ εἰς ἄλλα ζητήματα, ὅπως εἰς τὴν λήψιν τροφῆς, τὴν ἔνδυσιν, ἔκδυσιν κλπ. Τὸ ἴδιον θὰ ἰσχύη καὶ διὰ τὴν εὐρυτέραν ἔρευναν τοῦ περιβάλλοντός του ὑπὸ τὸν ὄρον θεθαίως, ὅτι δὲν θὰ τίθεται εἰς κίνδυνον ἢ προσωπικῆ του ἀσφάλεια. Ἐπιδοκιμασίαν καὶ ἐνθάρρυναι ἐπιβάλλει ἐπίσης καὶ ἡ τάσις παροχῆς βοηθείας πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἐνηλίκους. Αἱ ὑποδείξεις καὶ προτροπαὶ δέον ν' ἀποφεύγωνται. Ὅταν τὸ παιδί ἔχη νὰ ἐκτελέσῃ κάτι, καλὸν εἶναι νὰ ὀδηγῆται ἐκεῖ χωρὶς καμμίαν ἐκ τῶν προτέρων προπαρασκευῆν. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου παρεμβάσεις καὶ διακοπαὶ θλάπτουν καὶ μάλιστα εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς τὸ παιδί δεικνύει ἐνδιαφέρον καὶ ἀφοσίωσιν. Τυχὸν παρεχόμενα ἐξηγήσεις καὶ διασαφήσεις δέον νὰ εἶναι ἀπλάι καὶ σύντομοι. Ὑπεραπασχόλησις μὲ τὸ μικρὸ παιδί καὶ ἀψυχολόγητος παροχῆ γνώσιολογικοῦ ὕλικου δημιουργοῦν δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς ὅλης διανοητικῆς ἀναπτύξεως. Ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἀναγκαῖον νὰ ἐνθυμούμεθα, ὅτι ἐπιπλήξεις, ἔντονοι παρατηρήσεις, σωματικαὶ ποιναὶ κλπ. δὲν συγκαταλέγονται μεταξύ τῶν μέτρων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα προάγουν τὴν διανόησιν καὶ ἀπεργάζονται γενικῶς τὴν καθολικὴν ἀρμονικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν.

Κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸ τρίτον ἔτος ἡ μάθησις ἔρχεται σὺν ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς πράξεως. Εἶναι ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ παιδί σημειώνει τὴν μετάβασίν του ἀπὸ τὴν στατικὴν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν μάθησιν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ 4ου ἔτους ἡ μάθησις συνεχίζεται κατὰ ἓνα διανοητικὸν τρόπον ἐνισχύουσα οὕτω τὸ διαφέρον του νὰ μάθῃ τὸ πῶς καὶ διατὶ τῶν πραγμάτων πού τὸ ἀπασχολοῦν. Δὲν εἶναι μόνον αἱ ἀπορίαι καὶ αἱ παράδοξοι ἐρωτήσεις πού συνήθως ὑποβάλλει — τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς περιόδου αὐτῆς, ἀλλὰ αἱ μακρὰ καὶ ἐνίο-

τε ἐνδιφέρουσαι συζητήσεις τὰς ὁποίας διεξάγει μὲ τοὺς ἐνήλικας. Τὸ λεξιλόγιόν του σημειώνει ἐπαναστατικὴν πρόοδον. Ἡ μέση αὐξήσις τοῦ λεξιλογίου μεταξύ τῶν ἐτῶν 3-6 εἶναι 500 λέξεις κατ' ἔτος. Ὁ λεξιλογικὸς αὐτὸς πλοῦτος καὶ ἡ ἠύξημένη ἐκφραστικὴ τάσις ἐρμηνεύουν τὴν μετάβασιν τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴν παθητικὴν ἀκουστικὴν δεκτικότητα εἰς τὴν ἐνεργητικὴν ἔκφρασιν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως ὑπὸ τοῦ ἴδιου τῶν μύθων καὶ τῶν ἱστορικῶν, τὰς ὁποίας διηγούνται οἱ ἐνήλικες.

Περὶ τὸ βον ἔτος τὸ παιδί εἶναι διανοητικῶς ὄριμον διὰ συστηματικὴν μάθησιν, ἡ ὁποία εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῶν ὑπευθύνων ὀργάνων τῆς πολιτείας, σχολείων κλπ. Ἡ περίοδος αὕτη εἶναι μία περίοδος μεγάλης διανοητικῆς δεκτικότητος. Ἐπὶ πλέον δέ, ὡς αἱ ψυχολογικαὶ ἔρευναι κατέδειξαν, εἶναι μία περίοδος κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ παιδί ταυτίζει περισσότερον τὸν ἑαυτὸν του μὲ τοὺς γονεῖς του. Ἡ παρατηρουμένη ἐνταῦθα μίμησις δὲν ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν προηγουμένων ἐτῶν, ἀλλ' ἐκπηγάζει ἀπὸ μίαν αἰσθησὶν θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς γονεῖς του. Ἐνεκα τούτου κρίνεται ἐπιζημία ἡ πρῶτος μετατόπισις τῆς εὐθύνης τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τοὺς γονεῖς εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τοὺς ἄλλους παιδευτικούς ὀργανισμούς. Τὸ σπῆτι ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ὡς ὁ πλέον κατάλληλος καὶ ἀποτελεσματικὸς διὰ τὴν ἀγωγὴν χώρος.

Κατὰ τὴν περίοδον αὕτην ἡ περιέργεια τοῦ παιδιοῦ ὑπερβαίνει πᾶν προηγούμενον. Τὰ ἀναριθμητὰ ἐρωτήματά του ἐμπιστεύεται εἰς τοὺς γονεῖς του καὶ ἀξιῶναι ἀπ' αὐτοὺς τὴν λύσιν των. Ὅθεν φανερόν καθίσταται τὸ χρέος τῶν γονέων, ὅπως, παρὰ τὸ θῆρος τῶν καθημερινῶν ἐνασχολήσεών των, δίδουν εἰς τὸ παιδί ὀρθὰς καὶ εἰλικρινεῖς ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐκάστοτε ὑποβαλλόμενα μακροσκελῆ ἐρωτηματολόγια του. Ἐὰν ἡ βαθυτέρα αὕτη ἀνάγκη δὲν ἱκανοποιῆται, τότε οἱ γονεῖς καθίστανται ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἀποστέρησιν τῶν παιδιῶν των ἀπὸ ἓνα βασικόν τομέα ἀγωγῆς. Ἄξιζει νὰ ὑπομνησθῆ ἔνταῦθα, ὅτι τὸ συχνά ἐπαναλαμβανόμενον «διατί» δὲν ἐκφράζει εἰς τὸ βάθος μίαν ἐπιθυμίαν πρὸς μάθησιν, ἀλλὰ μίαν τακτικὴν, ἐπινοηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ παιδιοῦ πρὸς ἐξαναγκασμὸν τῶν γονέων εἰς συζήτησιν μετ' αὐτῶν. Οἱ γονεῖς ἔχοντες ὑπ' ὄψει αὕτην τὴν ψυχολογικὴν ἀναγκαιότητα δὲν πρέπει νὰ θαρύνωνται καὶ νὰ δυσανασχετοῦν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν παιδικῶν ἐρωτηματολογίων ὅσον θαρεῖται καὶ ἂν εἶναι αὐτὰ, θεθαιοὶ ὄντες, ὅτι

και οι ιδιοι θα αμειφθουν ακρουντως εις τας προσπαθειας ταυτας, θλεποντες μετα χαρας την καλλιεργειαν της σκεψως του παιδιου και την αποκτησιν μιας ορθης σπασεως εναντι της ζωης.

Η περιδος των 3-6 ετων ειναι ακρως ενδιαφερουσα ενεκα της μορφης και της εκτασεως, την οποιαν λαμβανει η διανοητικη αναπτυξις κατα την εκδιπλωσιν της. Εις το 3ον ετος η διανοητικη αναπτυξις επιταχυνεται και το παιδι εχει συγκεκριμενας ιδεας δια πολλα πραγματα. Η μιμησις υποχωρει και η πρωτοτυπια αρχιζει να διαγραφεται εις την διανοητικην πορειαν. Την μεγαλην αυξησιν του λεξιλογιου δεν παρακολουθει αντιστοιχος γνωσις. Η απογοος ενιοτε εκφρασις του παιδιου μας δημιουργει την ψευδαισθησιν, οτι γνωριζει περισσοτερα απ' οτι εις την πραγματικότητα δυναται να πράξει. Η προτερα εμμονη εις τας επαναλήψεις εμφανιζει κάμψιν και η αναζητησις ποικιλιας ειναι το κυριαρχουν γνωρισμα. Τα ερωτήματα πολλαπλασιάζονται και μάλιστα εις θέματα περιεργα ως ειναι η γέννησις, ο θάνατος κλπ. Η προσοχη καθίσταται εντονωτέρα με αποτέλεσμα να εισρρη άφθονον υλικόν εις την μνήμην. Η οργιώδης φαντασία αποτελει το αίτιον της παραποιήσεως των πραγμάτων και της έρμηνείας του παιδικού ψεύδους. Το ευμετάβολον ειναι ένα άλλο γνωρισμα της ηλικιας αυτής. Μεταπηδᾶ εύκόλως από το σοβαρόν εις το άστεϊον, από το άληθινόν εις το φανταστικόν. Αρέσκεται εις την Ιχνογράφειαν εικών, την διήγησιν Ιστοριών και εις το άκουσμα της μουσικης. Δυναται να μετρή έως το 10 και έχει έλλιπη άκόμη αντίληψιν του χρόνου. Σκέπτεται κατά τρόπον λογικόν, άλλ' υποπίπτει συχνά εις σφάλματα λόγω της περιωρισμένης πείρας και γνώσεως.

Καθ' όλην την διάρκειαν του 4ου ετους το πῶς και διατί κυριαρχει εις την παιδικην δραστηριότητα. Η ρευστότης διαφερόντος δηλώνεται δια της εύκόλου μεταθέσεως του από το ένα θέμα εις το άλλο. Αρέσκεται να εμφανιζεται ως μέγας και να επιδεικνύη την Ικανότητα της σκέψως και της εκφράσεως του. Εμφανιζει προτίμησιν εις τον ρυθμόν και επιδιώκει παιγνίδια, που συνοδεύονται υπό μουσικης ή άσματος. Αποκτᾶ εύχέρειαν ως προς την έρμηνειαν των πραγμάτων και αναγνωριζει άκόπως απλάς μελωδίας. Εις τα Ιχνογραφήματά του συνηθίζει να μεγεθύνη τα πράγματα και ενδιαφέρεται έλάχιστα δια τας αναλογίας. Εις τα όρια του 5ου προς το 6ον ετος αναφαινεται η Ικανό-

της κριτικης εκτιμήσεως των προσπαθειών του. Διαρκουντος του 6ου ετους εμφανιζει μεγαλυτέραν σταθερότητα διαφερόντος και εμμονήν εις το αντικείμενον της άπασχολήσεως του. Δεν μεταπηδᾶ εις κάτι άλλο πριν ολοκληρώση αυτό, το όποιον έχει αρχίσει. Εμπνέει μεγαλυτέραν αξιοπιστίαν απ' οτι εις τον προηγούμενον χρόνον. Η κατάκτησις του λεξιλογιου συνεχιζεται και η εκφραστικη Ικανότης σημειώνει περαιτέρω πρόδοον. Το λεξιλόγιον της θρεφικης περιόδου υποχωρει εις μέγαν βαθμόν και εις τινας περιπτώσεις, όπου οι γονεις επεμβαίνουν διορθωτικῶς, εξαφανιζεται τελείως. Απαντούν εύκόλως και κατά τρόπον αντιληπτόν εις διάφορα ερωτήματα και αντιλαμβάνονται, οτι αι τυπογραφημεναι λέξεις ειναι σύμβολα των αντικειμένων και των Ιδεών. Εκδηλώνουν έντονον διαφέρον δια την γέννησιν, ως και δια τας διαφοράς μεταξύ των δύο φύλων.

Διαρκούσης της περιόδου ταύτης η διανοητικη αναπτυξις του παιδιου προβάλλει ηύξημενας άπαιτήσεις εις τους επιμελουμένους αυτού. Αι άπαντήσεις, αι διδόμεναι εις τα ερωτήματά του, δέον να ειναι απλάι, σαφεις, αντικειμενικαι και να Ικανοποιούν τας βαθυτέρας άνησυχίας του. Το περι την άριθμεισιν και την μέτρησιν του χρόνου διαφέρον του πρέπει να Ικανοποιηται, επιδεικνυόμενης προς τουτο της αναλόγου υπομονης και άνεκτικότητος. Η Ιδια τακτικη θα διέτη και τας μετ' αυτού συζητήσεις επί διαφόρων πραγμάτων, Ιστοριών, μύθων κλπ.

Εάν τα άτομα του στενου περιβάλλοντος όμιλουν μιαν ξένην γλώσσαν η εποχη αυτή ειναι κατάλληλος προς εκμάθησιν υπό του παιδιου δια της όμιλιας. Μεγάλη προσπάθεια θα καταβάλλεται εις την διήγησιν και την άνάγνωσιν Ιστοριών με παράλληλον ένθάρρυνσιν του παιδιου να εκφράζη τον έαυτόν του δια των Ιστοριών, των Ιχνογραφημάτων και των άλλων παντοίων δημιουργημάτων του. Η συγκρότησις μιας μικρας βιβλιοθήκης, περιλαμβανούσης απλά βιβλία Ιστοριών, μύθων, ως και η άνάρτησις απλών ζωγραφικών πινάκων εις το δωμάτιόν του, ειναι μια άλλη επιτακτικη άπαιτησις αυτής της περιόδου. Η εϊσοδος του παιδιου εις τα μυστήρια της φύσεως και η επαφή του με τον φυσικόν κόσμον ειναι δυνατόν να πραγματοποιηθή τώρα δια της άναγνώσεως καταλλήλων Ιστοριών, άναφερομένων εις την ζωήν των φυτών ως και δια της παροχής βοήθειας προς φύτευσιν σπόρων και της φροντίδος, προς άνάπτυξιν αυ-

των υπό του ίδιου. Ἡ ἱκανοποίησις τῶν μουσικῶν διαφερόντων του εἶναι μία ἄλλη φροντίς, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ παραμεληθῆται. Τὰ προμηθευόμενα εἰς αὐτὸ παιγνίδια δέον νὰ εἶναι τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἱκανοποιῶν τὴν περιέργειάν του καὶ νὰ δίδουν διέξοδον εἰς τὰ δημιουργικά του ἔνστικτα. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, μεγάλην ὑπηρεσίαν δύναται νὰ προσφέρῃ ἕνα μικρὸν ξυλουργικὸν ἐργαστήριον, τὸ ὁποῖον θὰ πλαισιώσῃ τὸ περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ. Τέλος, τὸ νηπιαγωγεῖον εἶναι ἕνα ἄλλο πρόβλημα, πού θὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς ἐνδιαφερομένους.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς φοιτήσεως εἰς τὸ σχολεῖον μέχρι τοῦ μεσοδιαστήματος τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις διέρχεται διὰ μέσου νέων φάσεων καὶ σημειώνει νέας ἐξελίξεις. Πέραν τῶν διανοητικῶν ἐπιδιώξεων εἰς τὸν τομέα τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ὡς καὶ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ὑπαγορεύονται μὲν ἐκ τῆς σκέψεως, ἀλλὰ ὑλοποιῶνται εἰς τὰ ποικίλα δημιουργήματά του, νέαι δεξιότητες καὶ νέαι διανοητικὰ διαφέροντα δηλώνουν τὴν παρουσίαν των κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἀναφερόμενον χρονικὸν διάστημα.

Τὸ πλέον ἀξιόλογον γεγονός τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι ἡ ἐμφάνισις τοῦ σχολείου εἰς τὴν παιδικὴν σκηνήν. Τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀφετηρία μιᾶς νέας ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀργανωμένον περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ συνεχισθῆ καὶ θὰ συστηματοποιηθῆ ἡ διανοητικὴ δραστηριότης. Ἡ φαντασία θὰ σημειώσῃ νέας δημιουργικὰς πτήσεις καὶ ἡ σκέψις, ὑπὸ τὴν συνεχῆ καὶ δημιουργικὴν παρώθησιν τοῦ διδασκάλου, θὰ γνωρίσῃ νέαν εὐφορίαν. Αἱ παρατηρούμεναι ἀξιόλογοι μεταβολαὶ δὲν πρέπει νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν ψευδαίσθησιν, ὅτι τὸ παιδί μὲ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὸ σχολεῖον γίνεται πλέον ἐνήλιξ. Ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι παιδί διατηρεῖ πολλὰ ἀπὸ τὰ εἶδη διαγωγῆς τῶν προηγουμένων περιόδων καὶ συνεχίζει νὰ συμπεριφέρεται ὡς παιδί. Τὸ παιγνίδι κατέχει σταθερῶς τὸ κέντρον τῶν διαφερόντων του καὶ μάλιστα τὸ ἐπιδιώκει περισσότερον, ἀναζητώντας εἰς αὐτὸ μίαν διέξοδον ἐκ τῆς ὕφισταμένης εἰς τὸ σχολεῖον πιέσεως. Πολλὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἀρέσκονται νὰ κατασκευάζουν καὶ νὰ οἰκοδομῶν πράγματα.

Αἱ παιγνιώδεις ἐνασχολήσεις των ἀφήνουν νὰ διαγράφεται εἰς τὸ θάθος κάποιον σχέδιον καὶ κάποιον σκοπὸν. Ἡ συλλογὴ ἀντικειμένων εἰσέρχεται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν διαφερόντων του καὶ

ἡ ἐπιθυμία νὰ κερδίξῃ εἰς τὰ παιγνίδια του γίνεται ὀλονέν καὶ ἐντονωτέρα. Τὸ ἀναγνωστικὸν διαφέρον εὐρύνεται! Ὁ θαυμάσιος κόσμος, πού ἀναπηδᾷ ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῶν βιβλίων καὶ ἡ ἀποκτηθεῖσα ἤδη διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἱκανότης τοῦ παιδιοῦ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν εἶναι κάτι πού ξεπερνᾷ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὄρια τῆς Διονυσιακῆς μέθης. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἐποχὴ, ἡ ὁποία θὰ καθορίσῃ κατὰ τρόπον ὀριστικὸν πλέον τὴν σύζευξιν ἢ τὴν διάζευξιν τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν λογοτεχνίαν. Ὅλοι μας ἔχομεν παρατηρήσει εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τὴν τάσιν τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ βιβλίον, ἡ ὁποία πολλακίς λαμβάνει τὴν μορφήν μανίας, ἐξαναγκάζουσα τοῦτο νὰ κλέπτῃ χρήματα διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὰ κόμικς ἢ ἄλλα παρόμοια φυλλάδια ὑπόπτου περιεχομένου. Καὶ ὄλους τοὺς ἀπασχολεῖ τὸ πρόβλημα διατί τὰ παιδιὰ προτιμοῦν αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν φυλλαδίων καὶ πῶς θὰ τὰ προστατεύσουν ἀπὸ τὴν φθοροποιὸν ταύτην ἐνέργειαν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον σημεῖον ἡ ἀπάντησις εἶναι εὐκολος. Αἱ περιεχόμεναι εἰς τὰ «κόμικς» εἰκόνες καὶ αἱ διὰ τῶν κινήσεων αὐτῶν ἐκφραζόμεναι ἱστορίαι ἔχουν μεγάλην ἐπίκλησιν εἰς τὴν ἀνώριμον γεῦσιν καὶ τὴν εἰσέτι ὑπανάπτουσαν ἀναγνωστικὴν ἱκανότητα τοῦ παιδιοῦ. Οἰαδήποτε προσπάθεια ἀποσπάσεώς του ἐκ τῆς ἀνατροφῆς μετὰ τῶν φυλλαδίων αὐτῶν καὶ μάλιστα διὰ δυναμικῶν μέσων, ἐπιπλήξεων κλπ. ὀδηγεῖ εἰς τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, λόγῳ τῆς προβαλλομένης ἐντόνου ἀντιδράσεως ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον σημεῖον μέσον ἀπλοῦν καὶ ἀποτελεσματικὸν εἶναι ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς παιδικῆς βιβλιοθήκης διὰ βιβλίων ἀπλῶν καὶ καταλλήλων, δυναμένων νὰ διεγείρουν τὸ διαφέρον καὶ νὰ ἱκανοποιῶν τὰς ἀνάγκας τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Ἐὰν τοῦτο συμβῆ, καὶ ἀσφαλῶς δὲν προηγηθῆ ἀστοχος καὶ ἀψυχολόγητος κριτικὴ κατὰ τῶν ἀναγιγνωσκομένων ὑπ' αὐτοῦ βιβλίων, ἡ μετάστασις ἀπὸ τὰ ἀνεπιθύμητα εἰς τὰ ἐπωφελῆ ἀναγνώσματα θὰ εἶναι καὶ σύντομος καὶ ἀνώδυνος, ὅταν τὸ παιδί θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀνάλογον διανοητικὴν καὶ συναισθηματικὴν ὀριμότητα. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ εὐθύνη τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως μετατοπίζεται ἀπὸ τὴν μητέρα εἰς τὸν διδασκάλον. Τοῦτο δὲν σημαίνει θεβαίως, ὅτι τὸ ἔργον τῆς μητρὸς ἐτελείωσεν. Ἡ πείρα κατέδειξεν, ὅτι παιδιὰ προερχόμενα ἀπὸ οἰκογενειακὰ περιβάλλοντα ὅπου ἡ μόρφωσις ἀξιολογεῖται, σημειώνουν μεγαλύτεραν πρόοδον εἰς τὸ σχολεῖον καὶ διαθέτουν ἀρτιώτερον ἐξοπλισμὸν δι' ἕνα δια-

νοητικόν ἄθλημα, ἢ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ περιβάλλοντά ἀδιάφορα πρὸς πᾶσαν ἔννοιαν ἀγωγῆς. Ἀναγκαῖα εἶναι λοιπὸν ἡ δημιουργία μιᾶς τοιαύτης οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαιρας, ὅπου οἱ γονεῖς θὰ συνεχίζουν παρέχοντες μὲ στοργήν, ὑπομονὴν ἀκρίθειαν καὶ σαφήνειαν τὴν ἀναγκαίαν βοήθειαν διὰ τὴν ὁμαλὴν καὶ ἀπρόσκοπτον διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ. Περισσότερον εἶναι νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ διαρκὴς ἐνημέρωσις τῶν γονέων ἐπὶ τῶν νεωτέρων πορισμάτων τῶν ἀνθρωπιστικῶν καὶ τῶν συναφῶν πρὸς αὐτάς ἐπιστημῶν ὡς καὶ τῶν διαρκῶς μεταβαλλομένων κοινωνικῶν συνθηκῶν κρίνεται ἀπαραίτητος, ἵνα τὸ ἀσκούμενον ὑπ' αὐτῶν ἔργον ἀποθῇ ἐπ' ἀγαθῶ αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ τῶν τέκνων των.

Ἄς ἴδωμεν τώρα ἀναλυτικώτερον τὴν πορείαν, τὴν ὁποῖαν ἐμφανίζει ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις κατὰ θραχύτερα χρονικὰ διαστήματα. Περί τὸ δὲν ἔτος μερικὰ παιδὰ παρουσιάζουν δυσκολίας προσαρμογῆς εἰς τὰς σχολικὰς ἀπαιτήσεις, ἐνῶ ἄλλα ἐνισχύουν τὸ συναίσθημα ἀσφαλείας χάρις εἰς τὴν ἐπιδεικνυμένην ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κατανόησιν καὶ εἰς τὰς νέας δεξιότητας, τὰς ὁποίας ἀπέκτησαν. Ἀρέσκονται ἐνίοτε νὰ διηγῶνται εἰς τοὺς γονεῖς των τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας. Ἡ σκέψις των ἀποκτᾷ νέας δυνατότητας ὀφειλομένης, κατὰ κύριον λόγον, εἰς τὴν ἀδύνησιν τοῦ γνωσιολογικοῦ ὕλικου. Ἡ περαιτέρω ἀδύνησις τοῦ μνημονικοῦ θησαυροῦ ἐνισχύει τὴν ἱκανότητα τῆς ὀρθῆς καὶ λογικῆς κρίσεως. Ἐκδηλώνουν μίαν αὐστηρὴν ἐπιχειρηματολογία, ἢ ὁποία ἐπιδρᾷ εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς φαντασίας καὶ τῶν ἄλλων ψυχικῶν λειτουργιῶν. Μία διαφοροποίησις διαφερόντων ἀναφαίνεται μετὰ τῶν δύο φύλων. Τὰ κορίτσια ἀρέσκονται περισσότερον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφήν, τὸ σχέδιον καὶ τὴν ζωγραφικὴν, ἐνῶ τὰ ἀγόρια ἀσχολοῦνται μᾶλλον μὲ τὴν ἀρίθμησιν. Ἀμφότερα ἐξακολουθοῦν νὰ διατηροῦν τὸ διαφέρον των γύρω ἀπὸ μυθικὰ καὶ ἱστορικὰ ἀναγνώσματα. Τὰς πρότερον ἐν κλειστῶ χώρῳ ἐνασχολήσεις διαδέχονται τώρα ἐξωτερικαὶ δραστηριότητες μεγαλύτερας κλίμακος. Ἐκδηλώνουν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν των. Τὰ χρήματα ἐλκύουν τὸ διαφέρον των ἰδίᾳ διὰ τὴν παρέχοντα ὡς ἀμοιβὰ εἰς μικροβελήματα, ἀλλ' ἐκλείπει σχεδὸν κάθε ἔννοια ἀποταμιεύσεως διὰ μελλοντικοῦ σκοποῦς. Ἀρχίζουν ν' ἀντιλαμβάνονται καλύτερον τὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου· δια-

στέλλουν τὸ παρελθὸν ἀπὸ τὸ μέλλον, ἀλλ' ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν εἰς τὸ παρόν. Μὲ τὴν εἰσοδὸν των εἰς τὸ 7ον ἔτος ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν θεώρησιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐνεργοῦν μὲ γνώμονα τὰς ἰδικὰς των ἰδέας. Τὸ διαφέρον των συγκεντρώνεται εἰς συγκεκριμένα πράγματα· αἱ ἀφηρημέναι ἰδέαι τὰ ἀφήνουν ἀσυγκίνητα. Μία ἀμυδρὰ αἰσθησις αὐτοκριτικῆς ἀρχίζει ν' ἀναφαίνεται, ἐνῶ παραλλήλως συνεχίζεται ἡ ἐπιχειρηματολογικὴ διάθεσις μετὰ τῶν ἄλλων. Τὸ διαφέρον των γύρω ἀπὸ μυστηριώδη φαινόμενα ὀπερανθρώπων κλπ. ἀντικαθιστᾷ μίαν διάθεσιν ἀπλῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Ἐνα εἶδος σκεπτικισμοῦ χαρακτηρίζει τὴν στάσιν των σχετικῶς μὲ τὰς παιδικὰς ἀντιλήψεις καὶ δοξασίας. Τὰ ἐκλεκτικὰ διαφέροντα συνεχίζονται. Τὰ ἀγόρια ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἀνακάλυψιν πραγμάτων, ἐνῶ τὰ κορίτσια ἐπιδίδονται εἰς τὴν ζωγραφικὴν, τὸ σχέδιον κλπ. Ἡ ἀναγνωστικὴ ἱκανότης των προάγεται εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις, ἡ γραφὴ καὶ τὸ σχέδιον ἀποτελοῦν τὰς πλέον ἐπιθυμητὰς ἀπασχολήσεις των. Περί τὸ τέλος αὐτῆς τῆς περιόδου, ἡ ἐρευνητικὴ των περιέργεια ἔχει ὡς στόχον τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων. Ἐμφανίζουν αὐαίσθησιν εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐρεθισμῶν καὶ δοκιμάζουν ἱκανοποίησιν εἰς τὰς μετὰ τῶν ἐνηλίκων συζητήσεις καὶ ἀναστροφάς. Ἀρχίζουν νὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πραγμάτων, τὴν αἰτιότητα καὶ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ ἀγνώστου. Αἰσθάνονται ἰδιαίτεραν εὐχαρίστησιν εἰς τὸ νὰ ὀμιλοῦν, νὰ ὑπερβάλουν καὶ νὰ δραματοποιοῦν τὰ γεγονότα. Διακρίνουν τὸ πραγματικὸν ἀπὸ τὸ φανταστικόν, τὴν ποιότητα ἀπὸ τὴν ποσότητα. Τὸ ἀναγνωστικὸν των διαφέρον σημειῶναι μίαν κάμψιν. Προτιμοῦν κάποιος ἄλλος νὰ διαβάσῃ καὶ αὐτὰ νὰ ἀκούσῃ. Τὰ κωμικὰ ὀποχωροῦν καὶ τὰ κλασσικὰ μὲ ἱστορίας παρωχημένων χρόνων καὶ μακρινῶν τόπων παίρνουν τὴν θέσιν των. Συνειδητοποιοῦν τὴν ἀξίαν τῶν χρημάτων καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἰδιοκτησίας. Ὁ κινηματογράφος ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζῃ διαφέρον, ἀλλὰ ἀποστρέφονται κατὰ κανόνα τὰ ρωμαντικὰ ἔργα. Τὸ σχολεῖο τὰ θέλγει κυριολεκτικῶς καὶ ἐκδηλώνουν ἱκανοποίησιν μαθαίνοντας διὰ τῶν σφαλμάτων τῶν ἄλλων. Ἀποκτοῦν μεγαλύτεραν ἀνεξαρτησίαν εἰς τὰς ἐργασίας των καὶ ἀναγιγνώσκουν θηρεύοντας τὸ ἐννοιολογικὸν στοιχείον. Αἱ ἔννοιαι τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀκριθείας καθίστανται σαφέστεραι, ἢ δὲ ἐπιθυμία των δι' ἐκδρομὰς καὶ ἐπισκέψεις νέ-

ων περιοχών υπερβαίνει πᾶν προηγούμενον.

Ὁ ἔκτεθεις ἀνωτέρω διανοητικὸς ὄργανος τῆς πρώτης σχολικῆς περιόδου ἐπιβάλλει τὴν λήψιν τῶν κάτωθι μέτρων: Τὸ διαφέρον τῶν ἐνηλίκων θὰ παραμείνῃ ἀμείωτον εἰς ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὰς ἰδιαιτέρας προτιμήσεις καὶ τὰς δραστηριότητας τοῦ παιδιοῦ. Ἡ συμβολὴ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιχειρουμένη συλλογὴν πραγμάτων κρίνεται ἀναγκαῖα. Ἡ ἐλευθερία κινήσεων ὡς καὶ ἡ ἐλευθέρα διάθεσις τῶν δυνάμεων του πρέπει νὰ ἐνθαρρύνεται, ὥστε τὸ παιδί νὰ μάθῃ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ μόνο του. Μεγάλῃ προσπάθεια πρέπει νὰ καταβληθῇ εἰς τὴν συγκρότησιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν βιβλιοθήκης, περιεχούσης βιβλία ἱκανοποιούντα τὰ διαφέροντα καὶ τὰς ἀνάγκας των. Ἡ συζήτησις θεμάτων κατ' οἶκον ὡς καὶ ἡ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ τῶν παιδιῶν εἰς αὐτὰς θεωρεῖται ἐπιβεβλημένη. Ἡ ἀγρυπνος παρακολούθησις τῶν ἔργων του καὶ ἡ ἔκφρασις ἐπιδοκιμασίας εἰς ὅσα ἐξ αὐτῶν τὴν καταξιῶνουν, ἀποτελεῖ ἀριστον κίνητρον διὰ μελλοντικὰ ἀνώτερα ἐπιτεύγματα. Ἡ πρόδοξος του εἰς τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ παρακολουθῆται ἐκ τοῦ πλησίον, ἡ δὲ παροχὴ βοηθείας δέον νὰ παρέχεται μόνον εἰς δυσκόλους περιπτώσεις. Ὁ ἐφοδιασμὸς του δι' ὑλικῶν μέσων, πού ἐπιθυμεῖ, προσφέρει μεγάλην ὑπηρεσίαν, διότι ἐξαναγκάζει εἰς φυσικὴν δραστηριότητα καὶ ἱκανοποιεῖ τὰ δημιουργικὰ του διαφέροντα. Τὸ σχέδιον καὶ γενικὰ ἡ γραφὴ πρέπει νὰ ἐνθαρρύνονται ὡς τρόπος ἔκφράσεως, ἐφ' ὅσον ἡ ὀπτικὴ ἐνέργεια κατευθύνει τὸ χέρι καὶ διανοητικοποιεῖται μέχρι τῆς συμβολικῆς ἀναπαραστάσεως τῆς αἰσθητῆς πραγματικότητος. Ἡ ὑποβοήθησις διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἑαυτοῦ του μέσω τῶν δημιουργημάτων του ὡς καὶ ἡ ἔμμεσος παροχὴ βοηθείας διὰ συνθετώτερα δημιουργήματα εἶναι μίαν ἄλλη ἀπαίτησις τῆς περιόδου. Ὁ χρόνος εἶναι ἐπίσης κατάλληλος ν' ἀντιληφθῇ τὴν σκοπιμότητα τῶν χρημάτων ὡς συναλλαγματοῦ μέσου, τὴν δυνατότητα ὡς καὶ τὰς ἀδυναμίας αὐτοῦ. Θὰ πρέπει νὰ κατανοήσῃ, ὅτι ὀρισμένα πράγματα δὲν ἐξαγοράζονται μὲ χρήματα, ὡς καὶ τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἀξίας καὶ τιμῆς τῶν ἀντικειμένων.

Ἡ συχνὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ σχολεῖον, ἡ παρόρμησις διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀναλαμβανόμενων ἔργων ὡς καὶ ἡ ἐπιμονὴ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀκριβείας, χωρὶς φυσικὰ νὰ παραβλάπτεται ἡ ἀνάπτυξις τῆς φαντασίας, εἶναι φροντίδες ἀξιόλογοι, αἱ ὁποῖαι δὲν πρέπει

νὰ λησμονοῦνται. Ὁ ψόγος, αἱ ἐπιπλήξεις καὶ αἱ παρατηρήσεις, αἱ δυνάμεναι νὰ ἔχουν ἀνασχετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν του, δέον ν' ἀποφεύγονται. Ἄντ' αὐτῶν τὸ ὑψηλὸν παράδειγμα προσφέρει ὑψίστην ὑπηρεσίαν καὶ ὀδηγεῖ τὸ παιδί πρὸς ἐπιθυμητὰς κατευθύνσεις. Ἡ συχνὰ παρατηρούμενη ἀνησυχία διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ διαπραττόμενα σφάλματα καὶ τὴν ἀστάθειαν τῶν διαφερόντων του εἶναι ἀδικαιολόγητη, δεδομένης τῆς ἀνωριμότητος καὶ τῆς πληθύος τῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας διαρκῶς δέχεται καὶ ὑποβάλλει εἰς θάσανον. Ἡ ἐπιθυμία νὰ ξεχωρίσῃ ἀπὸ τοὺς ὀμηλικούς του, πρὸς ἱκανοποίησιν βαθυτέρων ἐγωϊστικῶν τάσεων εἶναι ἀνεδαφικὴ. Παράλογος εἶναι ἐπίσης ἡ ἐπιθυμία νὰ ὑπερέχῃ τῶν ὀμηλικῶν του καὶ νὰ ἐνεργῇ κατὰ τρόπον διάφορον, παραγνωριζομένης οὕτω τῆς ἰσχύος τοῦ ἀγελαίου ἐνστίκτου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ὁ ὑπερβολικὸς ζήλος του νὰ ἀπολαύσῃ τὰ προϊόντα τοῦ Χόλυγουντ καὶ νὰ θητεύσῃ εἰς τοὺς ναοὺς τῆς ἐβδόμης τέχνης δύναται νὰ περιορισθῇ διὰ τῆς ἀπασχολήσεώς του εἰς ἄλλα ἐνδιαφέροντα ἔργα, πρὸς τὰ ὁποῖα θὰ ἀποδίδεται μεγαλυτέρα σπουδαιότης. Ἐάν ὁ ἐνθουσιασμὸς του εἶναι ὑπερβολικὸς καὶ τὸ παρωθεῖ εἰς πλείονας δραστηριότητας, καλὸν εἶναι νὰ περιορίζονται αὐταὶ πρὸς ἀποφυγὴν κοπώσεως καὶ ἀπογοητεύσεως. Τέλος, ἰδιαιτέρα φροντίς πρέπει νὰ καταβάλλεται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἀξιολογήσεως τῶν ἔργων τοῦ παιδιοῦ καὶ ἀποφυγῆς δυσμενῶν σχολίων ἰδίαν ἐκ μέρους τῶν ἐνηλίκων.

Τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς σχολικῆς περιόδου θεωρεῖται ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν διάστημα τῶν διανοητικῶν διαφερόντων τοῦ παιδιοῦ. Μία νέα διανοητικὴ δομὴ ὀργανώνεται, ὅπως πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς τῆς ψυχολογικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου Maurice Debesse τὴν συγκριτικὴν σκέψιν διαδέχεται ἡ σκέψις τῶν σχέσεων, ἡ ὁποία προσφέρει εἰς τὸ παιδί μίαν ἐρμηνείαν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου πολὺ πλησιέστεραν πρὸς τὴν ἰδικὴν μας. Ἡ αἰτιότης ἐπιστημονικοῦ τύπου γίνεται κατανοητὴ. Χρησιμοποιεῖ ὀρθότερον λογικοὺς συνδυασμούς. Ἐνα στοιχεῖον λογικοῦ πνεύματος ἐμφανίζεται. Ὅλαι αἱ ἔρευναι τῶν Piaget, Wallon, Michaud κατέστησαν ἐμφανῆ τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν τῶν προόδων. Πρὸς τὸ 10ον ἔτος ὁ μαθητὴς εἰσέρχεται εἰς τὸ ἐννοιολογικὸν στάδιον δηλ. ἡ σκέψις του ὀργανώνεται γύρω ἀπὸ ὀρισμένας θεμελιώδεις ἐννοίας ὡς

είναι τοῦ χώρου, χρόνου, αἰτίας κλπ., αἱ ὁποῖαι ἐνοποιοῦν τὰ αἰσθητὰ δεδομένα. Ἡ περιέργεια τοῦ παιδιοῦ τῆς ἡλικίας αὐτῆς δὲν γνωρίζει ὄρια, ἡ δὲ ἀναζητήσεις πληροφοριῶν καλύπτει ἐξ ὀλοκλήρου τὸν πρὸ αὐτοῦ διαρκῶς πολλαπλασιαζόμενον κόσμον τῶν ἀντικειμένων. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐμφανίζεται ἡ ἱκανότης θεωρήσεως τῶν ἀντικειμένων καὶ ἐκτιμήσεως τῆς διαγωγῆς του. Ἡ περίοδος αὐτὴ σημειώνει τὴν εἴσοδον τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀξιών. Ὁριμοὶ διανοητικαὶ συγκρίσεις συντελοῦνται μὲ θάσιν τὴν λελογισμένην πρακτικὴν θεώρησιν, ἡ δὲ λογικότης του φθάνει εἰς τοιοῦτον σημεῖον καθαρᾶς λογικῆς, ὥστε καταπλήσσει ἐνίστε τοὺς ἐνγλίους. Μία αἰφνιδία προσγειώσις παρατηρεῖται ἀπὸ τὸν νεφελῶδη καὶ οὐτοπιστικὸν κόσμον εἰς τὸ στερεὸν ἐπίπεδον τῆς πραγματικότητος. Ἡ αἰσθησις τοῦ ὀρθοῦ, τοῦ ἀντικειμενικοῦ κυριαρχεῖ εἰς τὴν σκέψιν του μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καθίσταται βαθμηδὸν ἱκανώτερον εἰς τὴν σκέψιν καὶ παραγωγικώτερον εἰς τὴν πράξιν. Ἀγόρια καὶ κορίτσια αὐτῆς τῆς ἡλικίας ἐμφανίζονται διανοητικῶς τόσον ὄριμα, ὥστε θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπη κανεὶς, ὅτι ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἐπισκιάζει διὰ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ὄλα τὰ ἄλλα εἶδη ἀναπτύξεως. Γενικῶς ἡ περίοδος αὐτὴ ἀποκαλεῖται συχνὰ ὡς ἡ περίοδος τῆς μνήμης ἕνεκα τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ νοητικὴ δεκτικότης καὶ ἡ δύναμις διατηρήσεως τῶν ἀποκτωμένων ὑπερβαίνει πᾶσαν ἄλλην περίοδον τῆς ζωῆς. Ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν ἡλικίαν αὐτὴν δίψα, ἐν συνδυασμῶ μὲ τὸ διαρκῶς αὐξανόμενον ἀναγωγιστικὸν διαφέρον, καθιστοῦν τὴν περίοδον αὐτὴν ὡς τὴν πλέον κατάλληλον διὰ τὴν μύησιν τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦ βιβλίου. Περὶ τὸ τέλος τοῦ 12ου ἔτους τὰ κορίτσια ὑπερέχουν διανοητικῶς τῶν ἀγοριῶν κατὰ μέσον ὄρον. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτὴ θὰ μηδενισθῇ συντόμως καὶ τὰ ἀγόρια θὰ διατηρήσουν τὸ προβάδιμα κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους.

Ἀναλυτικώτερον ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τῆς περιόδου αὐτῆς δηλώνεται διὰ τῶν κάτωθι γνωρισμάτων: Ἡ κριτικὴ δύναμις σημειώνει περαιτέρω πρόοδον. Ἀσκεῖ κριτικὴν ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὴν ἀνάγνωσιν διατηρεῖ τὴν ἀνιούσαν πορείαν. Βιβλία τὰ ὁποῖα ἔλκουν τὴν προσοχὴν του εἶναι μυθιστορήματα, βιογραφίαι, κλασσικά κλπ. Ἀγόρια καὶ κορίτσια τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἐκδηλώνουν ἐντονὸν διαφέρον διὰ τὸν ἀναγνώσιν. Ἐπὶ ὀλοκλήρου ὥρας εἶναι δυνατόν νὰ παρακολουθοῦν εἰδικὰς

ἐκπομπὰς ἐγκαταλείποντας ἄλλας ἐργασίας ἐπείγουσας φύσεως. Οἱ προικισμένοι διὰ μουσικοῦ ταλάντου ἐπιδίδονται εἰς τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν καὶ ἐκδηλώνουν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς, τοὺς μεγάλους συνθέτας κλπ. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς παιδιῶν ἐκδηλώνει ἐνδιαφέρον δι' ἔργα, τὰ ὁποῖα προϋποθέτουν μεγάλην διανοητικὴν προσπάθειαν. Ἀντιλαμβάνονται πλέον τὴν γλῶσσαν ὡς ὄργανον σκέψεως καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ γράφουν ἐπιστολάς, μικρὰς συνθέσεις κλπ. Τὸ διαφέρον των διὰ τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικὴν ἐνισχύεται σημαντικῶς. Ἐκδηλώνουν εὐχάριστα συναισθήματα κατὰ τὴν λύσιν τῶν πρακτικῶν προβλημάτων διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς μαθηματικῆς γνώσεως καὶ τῆς λογικῆς των δυνάμεως. Ὁ σκοπὸς χαρακτηρίζει κάθε σκέψιν καὶ ἐνέργειαν, ἡ δὲ ὀργάνωσις τοῦ ἀποκτωμένου γνωσιολογικοῦ ὕλικου λαμβάνει συνθετικώτερον μορφήν. Ἐμφανίζονται συγκέντρωσιν προσοχῆς καὶ ἐπιθυμίαν ἀπομνημονεύσεως, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπιδρᾷ εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς μνήμης. Μερικὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας αὐτῆς παρουσιάζουν ἐνίστε δυσκολίας εἰς τὰ σχολικὰ των ἔργα ὡς π.χ. ἀνικανότητα μαθήσεως, ἔλλειψιν συγκεντρώσεως, συνεργασίας κλπ. Αἱ δυσκολίαι αὗται εἶναι δυνατόν νὰ ὀφείλωνται εἰς ἐλαττωματικὴν αἰσθησιν, κόπωσιν, ἀσθένειαν ἢ ἄλλας συναισθηματικὰς διαταραχὰς, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν ἀνάσχεσιν εἰς τὴν πορείαν τῆς μαθήσεως. Ἡ συνήθεια νὰ ἀποδίδονται αἱ διαταραχαὶ αὗται εἰς διανοητικὴν ἀνικανότητα εἶναι καὶ ἐσφαλμένη καὶ ἐπικίνδυνος.

Ἡ περιφρούρησις τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἡλικίας αὐτῆς προϋποθέτει: Ἐνθάρρυνσιν εἰς τὸ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ μόνον του, ὡς καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ σκοποῦ εἰς τὰς δραστηριότητάς του. Δημιουργίαν εὐκαιριῶν διὰ τὴν γλωσσικὴν βελτίωσιν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς κτηθείσης γνώσεως καὶ ἐμπειρίας. Μύησιν εἰς τὴν λογοτεχνίαν διὰ τῆς ἐκδηλώσεως γησιῦ ἐνδιαφέροντος ἰδίᾳ εἰς ἔργα λογοτεχνικά, τὰ ὁποῖα τὸ ἐνδιαφέρουν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει ἐνταῦθα καὶ περὶ ἄλλων πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων, ὡς τῆς τέχνης, τῆς μουσικῆς κλπ. Ἐνθάρρυνσιν τῶν δημιουργικῶν του προσπαθειῶν μὲ ταυτόχρονον ἔπαινον ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι τὸν καταξιώνουν. Καλλιέργειαν τῶν διαφερόντων εἰς τὰ χειρωνακτικὰ ἔργα, τὰ σπὸρ καὶ ἄλλας διανοητικὰς καὶ πολιτιστικὰς δραστηριότητας, αἱ ὁποῖαι συμβιβάζονται μὲ τὰς δυνατότητας τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Ἀνάθεσιν εὐθύνης διὰ

τήν ἐκτέλεσιν ὠρισμένων ἐν τῇ οἰκογενεῖα ἔργων ὡς καὶ τὴν ἐνεργητικὴν συμμετοχὴν τοῦ εἰς οἰκονομικά θέματα τῆς οἰκογενείας. Ἐνίσχυσιν τοῦ πνεύματος περιεργείας καὶ περιπετείας δι' ἐκδρομῶν, ἐπισκέψεων, ἐγχειρημάτων κλπ., ἐνέργειαι αἱ ὁποῖαι θὰ συνειδητοποιήσουν εἰς τὸ παιδί τὸν μηχανισμόν τοῦ σύμπαντος καὶ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἐπ' αὐτοῦ. Διάγνωσιν τῶν ἀτομικῶν ἱκανοτήτων τοῦ καὶ δημιουργίαν εὐκαιριῶν ἀσκήσεως εἰδικῶν ταλέντων του. Ἰδιαιτέραν φροντίδα διὰ τὴν ἐκλογὴν ἐνός καταλλήλου παιδευτικοῦ ἰδρύματος καὶ δημιουργίαν προϋποθέσεων καλῆς μετ' αὐτοῦ συνεργασίας. Ἐνίσχυσιν τοῦ διαφέροντός του πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ καλλιέργειαν τῆς συνεργατικῆς μετὰ τῶν ἄλλων διαθέσεως. Ἐλευθερίαν ἐκλογῆς σχεδιασμοῦ καὶ ἐκτελέσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιχειρουμένων ἔργων. Ἀγρυπνον παρακολούθησιν τοῦ σχολικοῦ ἔργου, διάγνωσιν τῶν προβληματικῶν καταστάσεων καὶ παροχὴν λελογισμένης βοήθειας εἰς κατάλληλον χρόνον καὶ ὑπὸ κατάλληλου προσώπου. Ἀποφυγὴν ὑπερβολικῶν ἀπαιτήσεων ὡς καὶ ἀστοχον κριτικὴν τοῦ σχολείου καὶ τῶν διδασκάλων του, δυναμένη νὰ ὑποτιμῆσῃ τὸ κύρος τῶν εἰς τὴν σκέψιν του καὶ νὰ καταστήσῃ προβληματικὸν τὸν σύνδεσμον διδάσκοντος καὶ διδασκόμενου. Τέλος ἡ προβολὴ τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων, φιλοδοξιῶν, φόβων καὶ ἀνησυχιῶν ἐπὶ τῶν διαφερόντων καὶ τῶν προβλημάτων τοῦ παιδιοῦ δύνανται νὰ ἔχουν δυσαρέστους συνεπείας ἐπὶ τῆς διανοητικῆς καὶ τῆς καθόλου ψυχικῆς ἀναπτύξεως.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἡθικῆς παρατηρεῖται εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἀξησις τῶν διανοητικῶν δραστηριοτήτων καὶ εἰς ἄλλας μία αἰσθητὴ κάμψις τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως. Εἰς ἑκατέρας τῶν περιπτώσεων ἡ παρακολούθησις τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ ἐκτίμησις αὐτῆς εἶναι δυσχερῆς. Κατὰ τὴν ἐν λόγω περίοδον, ὅτε τὰ παιδιά πρόκειται νὰ εἰσαχθῶν εἰς ἀνώτερα σχολεῖα, ἢ ἐκπονοῦν σχέδια διὰ τὸ μέλλον των, οἱ γονεῖς ἐμφανίζουν μίαν εὐλογον ἀνησυχίαν ὡς πρὸς τὰς διανοητικὰς ἱκανότητάς τῶν τέκνων των. Τὴν ἀνησυχίαν αὐτὴν ἔρχεται νὰ θεραπεύσῃ ἡ ψυχολογία διὰ τῆς ἐπινοήσεως ὠρισμένων ΤΕΣΤ πρὸς μέτρησιν νοημοσύνης. Τὸ πλέον γνωστὸν καὶ εὐρύτατα διαδεδομένον εἶναι τὸ ΤΕΣΤ διὰ τοῦ ὁποίου εὐρίσκομεν τὸ πηλίκον νοημοσύνης. Τοῦτο γίνεται διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς διανοητικῆς ἡλικίας ἐνός ἀτόμου μετὰ τῆς χρονολογικῆς του εἰς ἔτη. Εἶναι ἀ-

ξιόλογον ΤΕΣΤ, διότι δι' αὐτοῦ καθορίζεται ὁ βαθμὸς τῆς διανοητικῆς ἱκανότητος, μέσος, ὑπὲρ τὸν μέσον, κατώτερος κλπ. Πλὴν αὐτοῦ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ΤΕΣΤ, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ λαμβανόμενα δύνανται νὰ μᾶς δώσουν πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν ἱκανοτήτων, τῶν τάσεων καὶ τῶν ἀδυναμιῶν τοῦ ἐφήθου. Μία ἐξ ἀντικειμένου ὀρθῆ διάγνωσις τῶν ἱκανοτήτων τοῦ ἐφήθου θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀποφυγὴν τῶν προβλημάτων ἐκείνων, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ Ὑφηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς κ. Ν. Μελανίτης εἰς τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμά του «ἡ ἐφηθικὴ ἡλικία», τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἐξ ἐσφαλμένης ὑποτιμήσεως ἢ ὑπερτίμησεως τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ ἱκανοτήτων. Κατὰ τὴν ἐφηθειαν ἡ μηχανικὴ, ἡ κριτικὴ, ἡ λογικὴ καὶ ἡ μνημονικὴ ἱκανότης σημειώνουν περαιτέρω πρόοδον. Τὰ κορίτσια διακρίνονται εἰς τὰς θεωρητικὰς μελέτας, ἐνῶ τὰ ἀγόρια ὑπερέχουν εἰς τὰ μαθηματικὰ καὶ γενικῶς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Ἄν καὶ οἱ ἐφηθοὶ ἐπιδεικνύουν μεγαλύτερα ὀριμότητα καὶ ἀσχολοῦνται μὲ συνθετώτερα διανοητικὰ ἔργα, ἐν τούτοις ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἐμφανίζει μίαν κάμψιν καὶ πολλὰ φορὲς μίαν αἰσθητὴν χαλάρωσιν καὶ σύγχυσιν. Εἰς τὰ πολλαπλὰ καθήκοντα τῶν ἐνηλικίων προστίθεται τώρα καὶ ἡ ἀναζητήσις ἐνός σχολείου, πὸ ὁποῖον θὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς διανοητικὰς του δυνάμεις καὶ θὰ ἐγγυᾶται τὴν μελλοντικὴν του εὐδοκίμησιν. Αἱ εἰδικαὶ τοῦ ἱκανότητες καὶ τὰ διαφέροντά του πρέπει νὰ θεραπεύονται ἀρκούντως, χωρὶς θέβαια νὰ παραγνωρίζεται καὶ ἡ ἀξία μιᾶς γενικῆς μορφώσεως.

Τέλος, οἱ φιλόδοξοι γονεῖς δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν, ὅτι οἰαδήποτε παρώθησις τοῦ ἐφήθου πρὸς κατευθύνσεις, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἔξω τῶν ἱκανοτήτων καὶ τῶν διαφερόντων του, καταστρέφει τὴν ψυχικὴν ὀλοκλήρωσιν καὶ ἀπεργάζεται τὴν ἀποτυχίαν του εἰς τὴν ζωὴν.

Συμπέρασμα :

Ὁ μεγάλος Ἐλθετὸς παιδαγωγὸς Rousseau παρὰ τὰς πολλὰς παραδοξολογίας του, ἐτόνισεν, ὅτι κάθε ἡλικία ἔχει τὸ ἀνάλογον δι' αὐτὴν εἶδος ὀριμότητος, δηλ. ἕναν βαθμὸν τελειότητος, τὸν ὁποῖον οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς ὀφείλου νὰ λαμβάνουν σοβαρῶς ὑπ' ὄψει.

Ἐν τῇ διαπραγματεύσει τοῦ ἀνωτέρου θέματος προσεπάθησα νὰ καταδείξω αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ὀριμότητος, πὸ ἐμφανίζει ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ κατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς ἡλι-

κίας του, από της γεννήσεως μέχρι και της έφηβείας.

Έξέθεσα αναλυτικώς τὰ εἰς ἑκάστην φάσιν γνωρίσματα, ὡς ταῦτα ἀπεκάλυψεν ἡ συστηματικὴ ψυχολογικὴ ἔρευνα καὶ ἐπιθεβαιώνει καθημερινῶς ἡ προσωπικὴ πείρα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς των ἔταξαν τὴν σπουδὴν τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴν λύσιν τῶν ποικίλων προβλημάτων του.

Πρόεβην εἰς τὴν λεπτομερῆ αὐτὴν ἔκθεσιν διὰ δύο λόγους: 1) Ἴνα καταστήσω σαφές, κατὰ τὸ δυνατόν θέβαια, τὸ μυστηριώδες ἀνέβασμα τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸν νοητὸν κόσμον καὶ 2) Ἴνα ἐπισημάνω τὰ προβλήματα, τὰ ὅποια γεννᾷ ἡ δαλεκτικὴ αὐτὴ σχέσις τοῦ παιδιοῦ μετὰ τὸ περιβάλλον ὡς καὶ τὰ ληπτέα μέτρα διὰ μίαν ὁμαλὴν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἀνοδὸν.

Ἐπέμεινα ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ψυχικῆς αὐτῆς λειτουργίας καὶ ἐπέσημανα τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι δυνατόν νὰ ἔκτεθῇ αὐτὴ ἔνεκα ἀμαθείας, ὀλιγωρίας, ἐσφαλμένης ἐκτιμήσεως συνθηκῶν, καταστάσεων καὶ προβολικῶν τάσεων τῶν ὑπευθύνων παραγόντων.

Ἀπέφυγα τὸν τονισμὸν τῶν κληρονομικῶν δυσμενῶν ἐπιδράσεων ὡς καὶ τὰς ἐπιπτώσεις τῶν ἄλλων μορφῶν ἀναπτύξεως ἐπὶ τῆς διανοητικῆς, περιορισθεὶς μόνον εἰς τὴν ἔκθεσιν διαγράμματος ἑ-

νὸς ὁμαλῶς ἐξελιχσομένου παιδιοῦ.

Δι' ὄλων τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων καθίσταται πλέον ἢ σαφῆς ἡ ἀφύπνισις καὶ ἡ σταδιακὴ ἐξέλιξις τῆς συνθέτου αὐτῆς ψυχικῆς λειτουργίας, ἡ ὅποια καταξιώνει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν διαστέλλει ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον τῆς δημιουργίας.

Τέλος, ἐπέσημανα τὸν εὐεργετικὸν τοῦ περιβάλλοντος ρόλον καὶ ἐπέμεινα ἰδιαίτερος ἐπὶ τῆς οἰκογενείας καθ' ὅσον αὐτὴ, ὡς ἐπιμαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ψυχολογικῶν καὶ τῶν ψυχιατρικῶν ἐρευνῶν, ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν αἰτιὸν τῶν προβληματικῶν καταστάσεων καὶ τῶν καθημερινῶς ἀξαναομένων ἀνωμαλιῶν τοῦ παιδιοῦ.

Εἰς τοὺς σημερινούς δυσκόλους καιροὺς ἡ οἰκογένεια πρέπει νὰ ἐπανεξετάσῃ τὸν ρόλον τῆς καὶ νὰ συνειδητοποιήσῃ τὰς εὐθύναις τῆς ἐναντι τῶν νέων καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Μία ὑγιῆς οἰκογενειακὴ μονάς, στερρῶς προσηλωμένη εἰς ἀξίαν καὶ θεσμοὺς ἰσχύσαντας ἐπὶ μακρόν, καὶ στενῶς συνεργαζομένη μετὰ τῶν λοιπῶν ἰδρυμάτων καὶ παραγόντων θὰ περιφρουρήσῃ ὄχι μόνον τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ καὶ θὰ συμβάλῃ ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους τόσο μεγάλη ἀνάγκη ἔχει ὁ σύγχρονος κόσμος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Beard R. M.: The nature and development of concepts.
Bruner J. S.: The process of Education.
» » The course of cognitive growth.
Chittenden E. A. The development of certain logical abilities and the child's concepts of substance and weight.
Churchil E. M.: Counting and measuring.
Cons G. J. & Flecher C.: Actuality in School.
Elkind D.: The development of quantitative Thinking.
Ἐξαρχοπούλου Νικολ.: Ψυχολογία τοῦ παιδὸς τόμος Α'.
» » » » Β'.
Hunt J. M.: Intelligence and experience.
Inhelder, Bärbel, Piaget.: The growth of logical thinking from childhood to adolescence.
Isaac Susan : Intellectual growth in young children.
» » : The psychological aspects of child development.
Καλλιόφα Σ.: Τὰ πρῶτα πέντε παιδικὰ ἔτη.
Μελανίτη Ν.: Ἡ μάθησις.
» » : Ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία.
Miller E. : The growing child and its problems.
Piaget J. : The child's conception of the world.
» » : The construction of reality in the child.
» » : Cognitive development in children.
» » : The language and thought of the child.
Σκευτοῦρη Κ. : Ἡ ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου

διαφέροντά του, ώστε να καταστή πα-
ραγωγικός εις τὸ ἔργον του καὶ ἐπαρ-
κῆς εις τὴν ἀτομικὴν του ζωὴν (4)

Ἐκαστον ἐπάγγελμα ὄχι μόνον ἔχει
τὴν ἀξίαν του ἀλλὰ προβάλλει καὶ ὠ-
ρισμένας ἀπαιτήσεις. Ἡ δὲ ἐπιτυχία
καὶ ἀνάπτυξις του ἐξασφαλίζεται ἐάν
οἱ εἰσερχόμενοι εις αὐτὸ ἔχουν ἰσχυρὸν
ἐνδιαφέρον καὶ τὰς ἀναγκαιούσας δυ-
νάμεις (εὐφυΐα — εἰδικὰς ἱκανότητας —
χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητος —
σωματικὴν κατάστασιν καὶ υγείαν) διὰ
τὴν ἐπιτυχεστέραν εἰσοδὸν εις τὸ ἐπάγ-
γμα καὶ τὴν εὐδοκίμησιν εις αὐτό.

Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς
ὀφίσταται διότι ὑπάρχει διαφοροποίησις
ἀτόμων καὶ ἐπαγγελμάτων.

Καθῆκον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ συμ-
βούλου εἶναι ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἀτόμου· ἡ
ἔρευνα τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀπαιτήσε-
ων τῶν ἐπαγγελμάτων· ἡ μεταξὺ αὐτῶν
συσχέτισις καὶ ἐρμηνεῖα θάσει τῶν συγ-
κεντρωθέντων δεδομένων — ἀτομικῶν
καὶ ἐπαγγελματικῶν — ὥστε νὰ κατα-
στήσῃ τὸν παῖδα ἱκανὸν νὰ ἀχθῆ εις
ἀπόφασιν, περὶ τοῦ ποῖον εἶναι τὸ κα-
τάλληλον δι' αὐτὸν ἐπάγγελμα, συμφῶ-
νως πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ ἀδυναμίας
του καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐρμηνευ-
θοῦν δεόντως αἱ ἐπαγγελματικαὶ πλη-
ροφορίαι καὶ λάβῃ μίαν γενικὴν ἰδέαν
τοῦ κόσμου τῶν ἐπαγγελμάτων, λεπτο-
μερέστερον δὲ ἐκείνων διὰ τὰ ὁποῖα ἐν-
διαφέρεται ὁ νέος ἢ ἡ νέα.

Βάσει τῶν ἀτομικῶν καὶ ἐπαγγελμα-
τικῶν παραγόντων, ὡς καὶ τῆς ζητήσε-
ως ἢ τοῦ κορεσμοῦ τῶν ἐπαγγελμάτων
ἐξευρίσκει τὸ κατάλληλον ἐπάγγελ-
μα διὰ τὸ ἄτομον καὶ καταστρώνεται
τὸ ἐπαγγελματικὸν του σχέδιον, στηρι-
ζόμενον ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς ἀντιστοιχίας
— σωματικῆς, πνευματικῆς, χαρακτήρος
καὶ ἰδιοσυγκρασίας — τοῦ ἀτόμου πρὸς
τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐπαγγέλματος, λο-
γικῶς ἀποδεικνυομένης βάσει τῶν ἐμ-
φύτων καὶ τῶν ἐπικτήτων τάσεων αὐ-
τοῦ, διότι ἡ ἀσκησις μόνη δὲν τελειο-
ποιεῖ, εἰμὴ μέχρι τοῦ ὑπὸ τῶν ἐμφύτων
δυνατοτήτων ἐπιτρεπομένου ὁρίου.

Ὁ καθοδηγητὴς τοῦ ὁποῖου ἡ συμβο-
λὴ εἶναι νὰ βοηθήσῃ εἰς αὐτοβοήθειαν,
ἀφοῦ διαγνώσῃ κατὰ τρόπον ἀντικειμε-
νικὸν τὴν ἰδιοσυστασίαν τοῦ ἀτόμου καὶ
ἀφοῦ δώσῃ ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ
τῶν ὑπαρχόντων ἐπαγγελμάτων, ἔχων
ὑπ' ὄψιν του, ὅτι ἡ ὠριμότης καὶ ἡ ἀ-
νάγκη, παρὰ ἡ τάξις καὶ ἡ ἡλικία ἀπο-
τελοῦν τοὺς παράγοντας τῆς ἐκλογῆς
τοῦ ἐπαγγέλματος, ἔχει πρὸς τοῦτο ἀ-
νάγκην ἐνὸς ὀδηγοῦ διερευνησεως τοῦ
ἀτόμου ἀφ' ἐνὸς καὶ ἐνὸς Κώδικος ἐ-

παγγελμάτων ἀφ' ἑτέρου, διὰ νὰ εἶναι
εἰς θέσιν, νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐπαγγελμα-
τικὸν κατεύθυνσιν ζητοῦντα καὶ ἐπαγ-
γματικὴν προσαρμογὴν ἐπιθυμοῦντα
νέον.

Τὰ ἄτομα διαφέρουν μεταξύ των· δύο
ὅμοια ἄτομα δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κό-
σμον καὶ ἂν ἀκόμη προέρχωνται ἐκ τοῦ
αὐτοῦ ὄου (μονοωογενῆ). Ὁ φωτισμέ-
νος καθοδηγητὴς δὲν ἐκλαμβάνει τὰ ἄ-
τομα ὡς νούμερα. Κύριον καθῆκον του
εἶναι νὰ συλλάβῃ εἰς ὅλον τῆς τὸ θάθος,
πλάτος καὶ ὀργάνωσιν τὴν ἰδιότυπον ἀ-
τομικὴν προσωπικότητα ἐκάστου ἀτό-
μου, τοὺς παράγοντας τῆς συγκροτήσε-
ως τῆς, τὰ προβλήματα τῆς καὶ νὰ προ-
σφέρῃ ἀτομικὴν βοήθειαν εἰς τὴν προσ-
πάθειαν τοῦ παιδιοῦ νὰ πραγματοποιή-
σῃ τὸν καλλίτερον δυνατὸν ἑαυτὸν
του. (5) Ἡ διάγνωσις τῆς ἰδιοφυΐας,
τῶν ἐπαγγελματικῶν κλίσεων, διαφε-
ρόντων, ἱκανοτήτων, στάσεων καὶ δια-
θέσεων γίνεται διὰ τῆς τηρήσεως τοῦ
λεγομένου «Δελτίου Ἀτομικότητος» τοῦ
μαθητοῦ, θάσει ψυχολογικῶν παρατηρή-
σεων, συμπληρουμένων δι' αὐτοαναλύ-
σεων, αὐτοβιογραφιῶν, πληροφοριῶν
τῶν γονέων, αὐτοχαρακτηρισμῶν, κοι-
νωσιογραφημάτων, θεμάτων ἐξετάσεων,
ἡμερολογίων, μετρήσεων καὶ συνεντεύ-
ξεων. Παρὰ ταῦτα ὁ καθοδηγητὴς δὲν
πρέπει νὰ ξεχνᾷ πὼς ἡ πραγματικὴ ἀν-
θρώπινη προσωπικότητα εἶναι πολυσύν-
θετος καὶ σκοτεινῆ. Γιατί, «κάθε ἄτομο
εἶναι μιᾶ ἐξαίρεσις στὸν κανόνα. Κάθε
ἄνθρωπος εἶναι μοναδικὸς στὸ εἶδος
του». Αὐτὴ ἡ μοναδικότης τοῦ ἀτόμου,
ἐπιβάλλει νὰ βλέπωμεν τὸ παιδί εἰς τὰς
ἰδιαιτέρας του ἱκανότητας καὶ εἰς τὸ
σύνολόν του. (6)

Πληροφορίαι περὶ τοῦ ἀτόμου:

Τὸ ἔργον τῆς καθοδηγήσεως ἔχει ἀ-
πόλυτον ἀνάγκην ἀπὸ ἀσφαλῆ ἀτομικὰ
δεδομένα συγκεντρούμενα ἐκ πολλῶν
πηγῶν, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι:
1) Ἡ αὐτοανάλυσις. 2) Ἡ αὐτοβιογρα-
φία. 3) Αἱ πληροφορίαι περὶ τῶν γονέ-
ων. 4) Ὁ αὐτοχαρακτηρισμὸς. 5) Τὸ
κοινωνιογράφημα. 6) Μετρήσεις α) σω-
ματομετρήσεις, β) ψυχομετρήσεις (Τέστις
Εὐφυΐας — σχολικῆς ἐπιδόσεως —
ἐπαγγελματικῶν διαφερόντων — προσω-
πικότητος καὶ προσαρμογῆς — εἰδικῶν
ἱκανοτήτων καὶ δεξιότητων). 7) Αἱ συν-
εντεύξεις καὶ 8) Αἱ προσωπικαὶ παρα-
τηρήσεις εἰς τὰς αὐθουρήτους καὶ ἀν-
επιπρεάστους ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τοῦ
ἀτόμου.

Τὰ διὰ τῶν ἀνωτέρω μέσων διαγνώ-
σεως προκύπτοντα στοιχεῖα, καταγρα-
φόμενα εἰς τὸ δελτίον ἀτομικότητος ἀ-

ποτελούν τον καθρέπτην του κάθε άτομου και είναι πολύτιμα διά τὸ ἔργον τῆς ἐπαγγελματικῆς καθοδηγήσεως, τῆς ὁποίας ἐπιδιώξεις εἶναι νὰ τοποθετηθῇ ὁ κάθε νέος εἰς τὴν θέσιν πού θὰ ἀποδώσῃ πληρέστερα καὶ πού τοῦ ταιριάζει καλύτερα.

Πληροφορίαι περὶ τῶν ἐπαγγελμάτων:

Δὲν ἀρκεῖ νὰ μελετήσῃ τὸ ἄτομον τὸν ἑαυτὸν του μόνον. Πρέπει νὰ μελετήσῃ καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἐπαγγελμάτων, διὰ τὰ ὁποία ἐνδιαφέρεται καὶ ποῖα εἶναι ἡ ἀγορὰ ἐργασίας, ὥστε ἐν ὄψει τῶν δυνατοτήτων του καὶ τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῆς οἰκογενείας του νὰ εὑρῇ τὴν κατάλληλον ἐπαγγελματικὴν θέσιν.

«Ἐλευθερία εἶναι φωτισμένη ἐκλογή» λέει ὁ

Διὰ νὰ ἐκλέξῃ ὀρθὰ τὸ ἄτομον πρέπει νὰ βοηθηθῇ νὰ γνωρίσῃ τὸν κόσμον τῶν ἐπαγγελμάτων. Ἡ ὕπαρξις, κατὰ συνέπειαν, ἑνὸς κώδικος ἐπαγγελμάτων καθίσταται ἀναγκαία. Στὴν ἐποχὴ μας διὰ νὰ δυνηθοῦν οἱ μαθηταὶ νὰ σχηματίσουν πλήρη εἰκόνα τῶν ἀσκουμένων ἐν Ἑλλάδι ἐπαγγελμάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ νὰ δυνηθοῦν νὰ διερευνήσουν θαυότερον καὶ ἀκριθέστερον τὸν κύκλον τῶν ἐπαγγελμάτων, διὰ τὰ ὁποία τρέφουν ἰδιαιτέραν προτίμησιν, ἀφ' ἑτέρου, πρέπει τὸ σχολεῖον νὰ δώσῃ, διὰ τὴν μελέτην τῶν ἐπαγγελμάτων, πληροφορίας: 1) διὰ τὴν φύσιν τῆς ἐργασίας, 2) διὰ τὴν ἀναγκαίαν ἐκπαίδευσιν, 3) διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναγκῶν, 4) διὰ τὰς προσωπικὰς ἰδιότητας, 5) διὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸ ἐπάγγελμα, 6) διὰ τὰς ἀμοιβὰς καὶ προαγωγὰς καὶ 7) διὰ τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἡ μελέτη τῶν ἐπαγγελμάτων διευκολύνεται διὰ τῆς κατατάξεώς των εἰς ὁμάδας ἢ κατηγορίας ἐπὶ τῇ θάσει κριτηρίων. Μὲ κριτήριον τὴν βαθμίδα καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως τὰ ἐπαγγέλματα κατατάσσονται εἰς τὰς κάτωθι κατηγορίας. (7)

1) Ἐπιστημονικά, ἡμιεπιστημονικά, διευθυντῶν. 2) Κληρικῶν. 3) Στρατιωτικά καὶ ὑπηρεσιῶν ἀσφαλείας. 4) Δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων. 5) Ναυτικά. 6) Δεξιότητων καὶ ἡμιδεξιότητων. 7) Καλλιτεχνικά. 8) Γεωργικά. 9) Ἄνευ δεξιότητων.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ (ἰατρικά, βιομηχανικά, χημικά, ἐρευνητικά, μηχανικά).

1. Ἰατρικά. (Ἰατροί. Ἀναλόγως τῆς εἰδικεύσεως διακρίνονται εἰς χειρουργ-

γοῦς, γυναικολόγους, μικροβιολόγους, ὀδοντιάτρους, κτηνιάτρους κλπ.).

2. Βιομηχανικά. (Λογισταὶ — Φυσικοὶ — οἰκονομικοὶ — στατιστικοὶ — Βιομηχανοί).

3. Χημικά. (Χημικοὶ — βιολόγοι — φαρμακοποιοί).

4. Ἐρευνητικά. (Ἀρχαιολόγοι — ἀνθρωπολόγοι — ἀστρονόμοι — δικηγόροι).

5. Μηχανικά. (Ἀρχιτέκτονες — πολιτικοὶ μηχανικοὶ — μεταλλειολόγοι — γεωπόνοι — δασολόγοι — μηχανικοὶ ἠλεκτρολόγοι — τοπογράφοι — γεωλόγοι).

Τὰ ἐπιστημονικά ἐπαγγέλματα εὐρίσκονται εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος τῶν ἐπαγγελμάτων, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἐπισύρουν τὴν μεγαλύτεραν κοινωνικὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐξασφαλίζουν σημαντικὸν εἰσόδημα. Ἀπαιτοῦν πτυχίον Πανεπιστημίου ἢ ἄλλης ἰσοτίμου Ἀνωτάτης Σχολῆς, ἀνωτέραν εὐφυΐαν, ἱκανότηας καὶ χαρακτηριστικὰ προσωπικότητος. Μερικά ἀπαιτοῦν καὶ ἄδειαν ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος. Ἄλλα εἶναι κεκορησμένα (φαρμακοποιοὶ — δικηγόροι) καὶ εἰς ἄλλα ὑπάρχει ἔλλειψις (μηχανικοὶ — φυσικοὶ). Οἱ ἐπιστήμονες ἐπαγγελματῆται δίδουν συμβουλὰς, διευθύνουν, ἐρευνοῦν, ἐκτελοῦν ἔργα ἐπὶ τῇ θάσει ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν μεγαλύτεραν δυνατὴν πρόδοον. Ἀποφασιστικοὶ παράγοντες ἐπιτυχίας εἰς τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα εἶναι: 1) Οἱ οικονομικὲς δυνατότητες. 2) Ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ ἱκανότητα πρὸς μάθησιν. 3) Ἡ φιλοπονία, ἡ φιλοδοξία καὶ τὰ ἄλλα χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητος. 4) Οἱ εἰδικὲς ἱκανότητες, τὸ ταλέντο τοῦ ἀτόμου.

ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ: (Ἠλεκτρολογικά ἐγκαταστάσεως — συντηρήσεως — διορθώσεως, οἰκοδομικά, χειροτεχνικά καὶ βιοτεχνικά, ἐμπορικά, βιομηχανικά).

Ταῦτα ἀπαιτοῦν ὄχι μόνον δεξιότητα χειρῶν, ἀλλὰ καὶ μηχανικὴν ἱκανότητα, κρίσιν καὶ φαντασίαν. Οἱ ἐργαζόμενοι εἰς αὐτὰ συμβάλλουν σπουδαίως εἰς τὴν πρόδοον τῆς οικονομίας καὶ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας. Διακρίνονται εἰς: 1) ἐπαγγέλματα δεξιότητων, 2) ἡμιδεξιότητων καὶ 3) ἄνευ δεξιότητων.

1. Φύσις ἐργασίας: Αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τύπου τοῦ ἔργου τὸ ὁποῖον ἐκτελοῦν. Χρησιμοποιοῦν γνώσεις καὶ κρίσιν διὰ τὴν κατάστρωσιν σχεδίων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων (ὑπομηχανικοὶ — σχεδιασταὶ — ἐργοδιγοί). Χρησιμοποι-

ούν τὰ κατάλληλα εργαλεία καὶ γνωρίζουν συνήθως τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐργάζονται αἱ μηχαναὶ, τὰς συντηροῦν καὶ διορθώνουν τὰς θλάθας τῶν.

2. Ἐκπαίδευσις: Τὰ ἐπαγγέλματα δεξιότητων ἀπαιτοῦν εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν μέχρι καὶ πέντε ἐτῶν εἰς ἐπαγγελματικὸν σχολεῖον. Αἱ ὑπάρχουσαι 329 καθαρῶς ἐπαγγελματικαὶ σχολαὶ κατωτέρας καὶ μέσης βαθμίδος ἐλάχιστον τμήμα τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας μας διὰ τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν καλύπτουν. (8) Τὰ ἡμιδεξιότητων ἐπαγγέλματα ἀπαιτοῦν βραχεῖαν εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν. Τὸ ἔργον τῶν περισσοτέρων ἐκ τούτων ἐκμανθάνεται κατὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Τὰ ἀνευ δεξιότητων ἐπαγγέλματα δὲν ἀπαιτοῦν ἰδιαιτέραν ἐκπαίδευσιν εἰς τεχνικὸν σχολεῖον.

3. Προσωπικαὶ ἰδιότητες: Ἀπαιτοῦν δεξιότητος καὶ ἱκανότητος ἀναλόγως πρὸς τὸν τύπον τοῦ ἐπαγγέλματος. Μέσῃ εὐφυσίᾳ ἢ ἀνωτέραν ἢ κατωτέραν τῆς μέσης ἀναλόγως, πρωτοβουλίαν, κοινωνικότητα, συνεργατικότητα, εὐσυνειδησίαν, ὑπομονὴν καὶ φιλοδοξίαν.

4. Εἰσοδος: Προσλαμβάνονται εἰς βιομηχανίας, βιοτεχνίας, ἐργαστήρια κλπ. ἢ ἀσκοῦν ἐλευθέρως τὸ ἐπάγγελμα.

5. Ζήτησις — προσφορά ἐργασίας: Οἱ τεχνικῶς ἐκπαιδευμένοι νέοι εὐρίσκουν πολλὰς εὐκαιρίας ἐργασίας, αἱ ὁποῖοι γίνονται ὁλονὲν καὶ περισσότεραι λόγῳ τῶν παρουσιαζομένων δυνατοτήτων ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας.

6. Ἀμοιβαί: Ἡ ἀμοιβὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ ἐπαγγέλματος, τὸν βαθμὸν ἐκπαιδεύσεως, τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας καὶ τὰ ἔτη ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος.

7. Πλεονεκτήματα — μειονεκτήματα: Τὰ πλεονεκτήματα γίνονται συνεχῶς περισσότερα. Αἱ εὐκαιρίαι δι' ἔν ἐπαρκὲς καὶ σταθερὸν εἰσόδημα γίνονται ὁλονὲν καὶ περισσότεραι. Ὡς μειονεκτήματα πολλῶν ἐπαγγελμάτων τεχνικῶν παραμένουν εἰσέτι οἱ θόρυβοι καὶ αἱ δυσμενεῖς συνθήκαι καθαριότητος.

Ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία σημειώνει ἀλματώδη ἐξέλιξιν καὶ παρέχει ἐργασίαν εἰς πολλὰς χιλιάδας ἐργαζομένων. Οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ὑπερβαίνουν τὰς 70.000. Ἐξ αὐτῶν ἀνωτῶν 18.000 εἶναι ἀξιωματικοὶ διαφόρων εἰδικότητων (πλοίαρχοι — μηχανικοὶ —

ραδιοτηλεγραφεῖται — γενικῶν ὑπηρεσιῶν) καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀνήκουν εἰς τὸ κατώτερον προσωπικὸν τῶν πλοίων ποῦ διακρίνεται εἰς τρεῖς κατηγορίας, ἦτοι α) Καταστροφῆς (ναύκληροι — κυβερνήται α' καὶ β', ξυλουργοὶ, ναῦται, ναυτοπαιδῆς). β) Μηχανῆς (ἀρχιθερμασταὶ, λιπανταί, μηχανοδηγοὶ α' καὶ β', θερμασταὶ, καθαρισταὶ καὶ ἀνθρακεῖς). γ) Γενικῶν ὑπηρεσιῶν (Ἀρχιμάγειροι, μάγειροι α' β' καὶ γ', ἀρχιβαλαμηπόλοι, θαλαμηπόλοι α' καὶ β', ζαχαροπλάστοι κ.ά.).

Ὁ ἐνδιαφερόμενος διὰ τὰ ναυτικά ἐπαγγέλματα νέος πρέπει νὰ λάβῃ πληροφορίας περὶ τῶν ἐπαγγελμάτων τούτων πρὸς αὐσχέσιον ἱκανότητων — ἀπαιτήσεων καὶ ὀρθὴν τοποθέτησίν του.

Προκειμένου π.χ. νὰ σταδιοδρομήσῃ ὡς ἐμποροπλοίαρχος πρέπει νὰ ἐρευνησῇ τῇ βοήθειᾳ τοῦ συμβούλου τὰ κάτωθι σημεία.

α) Τὴν φύσιν ἐργασίας τοῦ ἐμποροπλοίαρχου. (Κυβερνᾶ ἐπιβατικὸν ἢ φορτηγὸν πλοῖον ἐργάζεται νυχθημερόν· σχετίζεται μὲ πρόσωπα μὲ μηχανήματα· ἔχει καθήκοντα διοικητικά, ὀδηγητικά, ἀστυνομικά).

β) Τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς ἱκανότητας: (Παρατηρητικότης, Μνήμη, Αντίληψις στατιστικῆ, ἐννοιῶν πρακτικῆ, χώρου, κατεβίβσεως, συνθετικῆ. Ὑγεία ἀντιχὴ εἰς ναυτιάν καὶ Διγγοῦ).

γ) Προσωπικὰ χαρακτηριστικά. (Ψυχραιμία· συναισθηματικὴ σταθερότης· προνοητικότης, ἐπιμονή, αὐτοκυριαρχία, ἐμφάνισις, ἐκφραστικότης).

δ) Ἐκπαίδευσις — εἰσοδος: (Σχολῆς ἐμποροπλοίαρχων Ὑδρας, Κύμης, Ἀσπροπύργου, ἐκ τῆς Ε' Γυμνασίου. Πρακτικὴ ἀσκήσις· ξένη γλῶσσα).

ε) Περιορισμοὶ ἐκλογῆς. (Ἐθνικότης· ὕγεια).

στ) Συνθήκαι ἐργασίας. (Τακτικῆ· ἐπικίνδυνος· βῆρος εἰς 24ώρες θάρδιες· ἐπὶ μισθῷ ὀρθία).

ζ) Ζήτησις καὶ προσφορά. (Πρόβλεψις ἀσήμαντος λόγῳ ἀλλαγῆς μεταφορῶν).

η) Ζήτησις καὶ προσφορά (ἀσφάλισις ΝΑΤ καὶ Οἶκος Ναύτου. Μισθὸς ἱκανοποιητικὸς· ἐξέλιξις: μαθητευόμενος βόκιμος πλοίαρχος· πλοίαρχος Γ', Β', Α', ἐφοπλιστής).

Ἐκ τῶν δῶν ἐγράφησαν καθίσταται φανερόν ὅτι ἡ ἐπαγγελματικὴ καθοδήγησις θὰ καταστῇ ἐπιτυχὴς ἐὰν διέλθῃ ἐκ τριῶν φάσεων. Ἡ πρώτη φάσις συνί-

σταται εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ ὁ νέος τὸν κόσμο τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ εἰδικῶς τὰ προαναφερθέντα σημεῖα τοῦ κάθε ἐπαγγέλματος διὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρεται. Ἡ δευτέρα φάσις συνίσταται εἰς τὸ νὰ λάβῃ τεστς εὐφυΐας, διαφερόντων, σχολικῶν ἐπιτευγμάτων, προσωπικῶν χαρακτηριστικῶν, εἰδικῶν ἱκανοτήτων καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτόν του. Ἡ τρίτη φάσις ἀναφέρεται εἰς τὰς προσωπικὰς συνεντεύξεις Ὑποκειμένου — Συμβούλου, πρὸς συσχέτισιν ἱκανοτήτων — ἀπαιτήσεων, καὶ πρὸς ἀνακάλυψιν εὐκαιριῶν ἐργασίας. Μετὰ τὴν ἐρμηνείαν, πού θὰ δώσῃ τὸ ὑποκείμενον, τῇ βοήθειᾳ τοῦ συμβούλου, εἰς τὰ δεδομένα ἀτόμου — ἐπαγγέλματος, ἀρχίζει ἡ μελέτη τῆς ἐ-

παγγελματικῆς περιοχῆς, πρὸς τὴν ὁποῖαν τὸ ἄτομον ὄχι μόνον παρουσιάζει ἔντονον διάφέρον ἀλλ' ἀποδεικνύεται καὶ ἐξαιρετικῶς ἱκανὸν πρὸς τοποθέτησιν.

Μὲ τὴ συμβολὴ τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ εὐρίσκει πλήρη ἐφαρμογὴ τὸ ἀπόφθεγμα «ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν», αἱ πιθανότητες καλῆς προσαρμογῆς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα αὐξάνονται, ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖ τὴν ἐργασίαν του ὡς εὐχάριστη ἀπασχόλησι τῆς ζωῆς του ἀλλὰ καὶ ὡς ἀποστολὴ πού σκοπὸ ἔχει τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ καὶ τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «Ἐπαγγελματικὴ προσαρμογὴ»: Εὐθυμίου Θεοδοροπούλου. Σελ. 11-12.
2. «Ἐπαγγελματικὴ προσαρμογὴ»: Εὐθυμίου Θεοδοροπούλου. Σελ. 107.
3. «Οἰκονομικά — Κοινωνικά — Ἐθνικά θέματα»: Σωτηρίου Λιάκου. Σελ. 34-38.
4. «Ἡ ἐπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευσις»: Ἀθαν. Παπακωνσταντίνου. Σελ. 8-10.
5. «Ἡ ψυχολογικὴ κατανόησις καὶ περι-

- γραφή τῆς ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ»: Κων. Π. Χάση. Σελ. 13-15.
6. «Σχολικὸς Προσανατολισμὸς»: Μετάφρ. Ἡλ. Ξηροτύρη. Σελ. 55-64.
7. «Ὁ κόσμος τῶν Ἐπαγγελμάτων»: Ἀθ. Παπακωνσταντίνου. Σελ. 7-18.
8. «Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις»: Ξεν. Ζολώτα. Σελ. 40-50.

Η ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΜΕ ΒΑΣΙΝ ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟΝ ΤΟΥ Ο.Ε.Σ.Β.

Περίληψις έκδοθησομένου βιβλίου περιέχοντος
καὶ τὴν πρώτην ἀριθμητικὴν γνωριμίαν

ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

Διδασκαλίσης 8ου Δημ. Σχολ. Ν. Ἰωνίας
Β' Περιφ. Ἀθηνῶν

Τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου, εἶναι ἔργον θεόπνευστον, δημιουργικὸν εἶναι τελετουργημὰ καὶ ἱερὰ ἀποστολή.

Εἴμεθα ὑπεύθυνοι διὰ τὴν παροῦσαν καὶ μέλλουσαν ὑπαρξίν τῆς Ἀθανάτου καὶ Αἰωνίας Ἑλλάδος. Εἰς ἡμᾶς ἀνέθεσεν ἡ Πολιτεία, τὸ εὐγενέστερον ὄλικόν, διὰ δημιουργίαν. Τὸ παιδί.

Ὁ τεχνίτης πρὶν προῆ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἔργου του, γνωρίζει πολὺ πλεῦρα τὸ ὄλικόν του. Ὁ ὕφαντουργὸς π.χ. πρὶν παρουσιάσῃ τὸ ὄφασμα, γνωρίζει τὴν προέλευσιν, τὰς ἀντιδράσεις καὶ τὰς μεταβολὰς τῶν πρώτων ὕφαντουργικῶν ὀλῶν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς διὰ νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸ ἔργον μας, ὀφείλομεν νὰ τὸ γνωρίσωμεν. Δι' ἡμᾶς ἡ πρώτη ὄλη εἶναι τὸ παιδί. Τὸ παιδί ἀντιλαμβάνεται συνολικὰ τὸ περιβάλλον του. Ὁ Dewey λέγει: Ἡ συγκεχυμένη γνώσις προηγείται τῆς λεπτομερειακῆς τοιαύτης. Ἡ ζωὴ καὶ τὰ δημιουργήματά της δὲν εἶναι παράθεσις ἀπὸ κομμάτια. Ἡ ζωὴ εἶναι σύνθεσις. Ἡ ψυχοσύνθεσις τοῦ παιδιοῦ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ συλλαμβάνῃ συνολικὰς εἰκόνας ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν.

Ἡ ἐξελικτικὴ ψυχολογία σήμερα μᾶς ὀμιλεῖ περὶ τοῦ νόμου τῆς συνολικῆς λειτουργίας τοῦ παιδιοῦ. Ἡ νέα διδακτικὴ μέθοδος συνεργάζεται καὶ συμβαδίζει μὲ τὰς ὑποδείξεις ψυχολογικῶν νόμων. Αἱ προηγούμεναι διδακτικαὶ μέθοδοι παρεθίαζον τὴν φυσικὴν πορείαν τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, διότι δὲν εἶχαν ὡς θάσιν τὴν συνολικὴν λειτουργίαν τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Θὰ εἴμεθα ἀγνώμονες ὅμως, ἐάν δὲν ἀναγνωρίσωμεν τὰς προσφοράς τῶν προηγμένων ἐπιστημονικῶν κατακτήσεων. Ἡ Ἐπιστήμη εἶναι κρίκοι ἀλύσεως.

Ἀκόμη καὶ ἡ ἀρνητικὴ ἀντίδρασις δίνει νόξιν δι' ὕγιᾶ καὶ ἐπιστημονικὴν δημιουργίαν. Αἱ προηγούμεναι διδακτικαὶ μέθοδοι ἦσαν ἡ ἀλφαριθμητικὴ, ἡ φθογγολογικὴ, ἡ φωνομιμητικὴ, ἡ ἀναλυτικο-συνθετικὴ καὶ ἡ ὄλικὴ μέθοδος. Ἡ ἀτέλεια τῆς μιᾶς δίδει θάσιν διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς νέας καὶ ἡ νεωτάτη εἶναι δημιούργημα τῶν προηγουμένων ἀτελειῶν. Ὁ Decroly ἐυσυστηματοποίησε τὴν διδακτικὴν ὄλικὴν μέθοδον, ἀφοῦ ἐνωρίτερα πρόδρομος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Γάλλος Παιδαγωγὸς Decroly ὅστις ὅμως εἶχε ἐγγίσει τὴν μέθοδον εἰς τὰ κρᾶσπεδά της.

Κατὰ τὸν Decroly ἐπειδὴ ἡ ἀνάγνωσις περιέχει γραφικὰ σύνολα, ὑπάγεται εἰς τὸν νόμον τῆς συνολικῆς λειτουργίας. Ἐκάστη λέξις ἢ φράσις ἀντιπροσωπεύει διὰ τὸ παιδί μίαν ὀπτικήν, ἀκουστικο-συναισθηματικὴν καὶ νοητικὴν αὐτοτέλειαν. Τὰ νεκρὰ σύμβολα ἀφήνουν ἀσυγκίνητο καὶ ἀδιάφορο τὸ παιδί τῶν 5½ ἐτῶν. Τὸ παιδί τῆς ἡλικίας αὐτῆς κυριαρχεῖται ἀπὸ μίαν ἔντονη συναισθηματικότητα ὅπου ἡ νόησις ἀργοσαλεύει, ἀναδύεται καὶ κινεῖται νῶχελικά.

Ὁ Ἀμερικανὸς Gatteo μὲ τὰ πειράματα τὰ ὅποια ἔκαμεν διὰ τοῦ ταχυτοσκοπίου συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ νόμου τῆς συνολικῆς λειτουργίας. Μᾶς πληροφορεῖ πῶς τὸ μάτι τοῦ παιδὸς δὲν γλυστᾷ, ἀλλὰ κάνει ἄλματα, ἐπάνω εἰς τὴν ἀναγιγνωσκομένην σειράν. Τὰς ψυχολογικὰς αὐτὰς παρατηρήσεις καὶ ἄλλοι ψυχολόγοι ἀπεκρυστάλλωσαν καὶ διευτύπωσαν ὡς ἑξῆς: «Ἡ φράσις καὶ ἡ λέξις συλλαμβάνεται ὀλόκληρη ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ παιδός. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν γραμμάτων δὲν εἶναι ἀπαραίτητη διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς

λέξεως». Όλοι ανεγνώρισαν την επισημονικήν αξίαν τῆς ὀλικῆς μεθόδου. Αὕτη παρουσιάζει ὠρισμένας παραλλαγὰς ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς, ἀνάλογα μὲ τὰς συνθήκας αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὰ σχολεῖα ἐκάστου Κράτους.

Ὁ χρόνος διὰ τὴν συνειδητοποίησιν τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, ὁ ὁποῖος, ὀρίζεται ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας ἐπίσημον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα, εἶναι ἑξάμηνος. Ἡ Ἐπιθεώρησις θὰ ἔρθῃ δι' ἔλεγχον.

Δὲν υἱοθετοῦμεν τὴν τεχνικὴν τῶν μακροσκελῶν φράσεων. Ἡ ἀδέσμευτος ὀλικὴ μέθοδος ἢ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ τοιαύτας φράσεις ἐπιτυγχάνει, διότι εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ σχολεῖα οἱ διδάσκοντες στηρίζονται εἰς τὴν αὐθόρμητον σύγκρισιν. Κατὰ ταύτην ὁ μαθητὴς παρατηρεῖ ἀσυνειδήτως ὅτι αἱ φράσεις γίνονται ἀπὸ τὴν ἐπανάληψιν τῶν λέξεων καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἐπανάληψιν τῶν συλλαβῶν. Ὡς ἐκ τούτου, ἢ αὐθόρμητος σύγκρισις ἀπαιτεῖ χρόνον τὸν ὁποῖον, τὰ σχολεῖα μας, δὲν διαθέτουν. Ὡς γνωστὸν εἰς τὰ ξένα σχολεῖα ἢ φοίτησις εἰς τὴν πρώτῃν τάξιν εἶναι διετής.

Ὁ Kerschensteiner εἶχε ἐκφρασθῆ πολὺ ἐγκωμιαστικὰ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὀλικῆς μεθόδου. Οἱ συνεργάτες του εἰργάσθησαν μὲ εἰκόνας—λέξεις.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ μου ἀνησυχίαι ἔθεσαν εἰς ἐμὲ τὰ κάτωθι ἐρωτήματα καὶ τὰς ἐπομένους ἀπαντήσεις:

1. Διατί ἓνα ὀλόκληρον σχεδὸν σχολικὸν ἔτος χρονοτριβοῦσεν διὰ τὸν μηχανισμόν τῆς πρώτης ἀναγνώσεως;

2. Διατί ν' ἀρχίζωμεν μὲ ξένον ὀπτικὸν ὕλικόν, ὡς πρὸς τὸ Ἀλφαθητάριον;

3. Διατί ἐκεῖναι αἱ μακροσκελεῖς φράσεις νὰ τίθενται ὡς σαθρὰ θεμέλια διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀναγνωστικῆς δεξιότητος τοῦ παιδός;

4. Διατί νὰ γίνωνται ἀναλύσεις συλλαβῶν;

5. Πῶς δύναται νὰ βελτιωθῆ τὸ χρησιμοποιοῦμενον Ἀλφαθητάριον καὶ ποῖος εἶναι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ χρησιμοποιοῦνται, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὀλικῆς μεθόδου;

6. Διατί νὰ μᾶς φοβίζουν τὰ τεχνητὰ μέσα τῆς διδασκαλίας μὲ τὴν ὀλικὴν μέθοδον;

Ὁ Ἄγγλος Shonell εἰς τὴν πρώτῃν φάσιν τῆς μεθόδου χρησιμοποιεῖ λέξεις, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τὰς πρώτας εἴκοσι σελίδας τοῦ Ἀλφαθητάριου. Ἡ ὑποφαινομένη συνέταξις καὶ ἐδημοσίευσσις ἓνα ἀναγνωστικὸν πῖνακα μὲ τὸ σχετικὸν ἀναγνωστικὸν παιγνίδιον συμφῶ-

νως μὲ τὰς ἐφαρμογὰς του Kerschensteiner καὶ τοῦ Shonell.

Οἱ ἐκάστοτε σταδιακοὶ σταθμοὶ τῆς ὀλικῆς μεθόδου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προκαθορισθοῦν μὲ ἀκρίβεια καθ' ὅτι αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας ἐκάστου σχολείου. Διαφορετικὴ θὰ εἶναι ἢ διάρκειαι τῆς συνειδητοποίησεως τῆς πρώτης ἀναγνώσεως εἰς τὰ τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου, ὅπου τὰ παιδιὰ δὲν ἐφοίτησαν εἰς τὰ νηπιαγωγεῖα καὶ συντομωτέρα εἰς τὰ σχολεῖα τῶν πόλεων. Ἐπίσης αἱ ἀσθένειαι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν προβληματικῶν παιδιῶν εἶναι ἀξιοπρόσκοτοι παράγοντες. Τὸ πρῶτον σχολικὸν ἑξάμηνον, μὲ τὰς προαναφερθείσας δυσχερείας εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν συνειδητοποίησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς πρώτης ἀναγνώσεως.

Αἱ λέξεις αἱ ὁποῖαι φέρουν τὰ ὀνόματα διαφόρων ἀντικειμένων τῆς τάξεως ἢ τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν καὶ αἱ μακροσκελεῖς φράσεις ἀπὸ τὰς αὐθόρμητους διηγήσεις μαθητῶν, ἀποθηκεύουν ἀχρηστον ὀπτικὸν ὕλικόν διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συστηματοποιηθῆ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται ὡς θάσις διὰ τὸν μηχανισμόν τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, μέσα εἰς τὰ χρονικὰ πλαίσια τὰ ὁποῖα διαθέτει τὸ ἰδικόν μας Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα. Γίνεται συσσώρευσις πολυμόρφων σχεδίων εἰς θάρος τοῦ παιδός. Τὸ ποσὸν τῶν 30 ἢ 35 λέξεων αἱ ὁποῖαι εἶναι ἴδιαι μὲ τὰς λέξεις τοῦ Ἀλφαθητάριου, τὸ ὁποῖον θὰ ἀφομοιωθῆ ὀπτικὰ μὲ παιγνιώδη μορφήν, εἶναι ἀρκετὸν ὀπτικὸν ὕλικόν, διὰ τὴν πρώτῃν φάσιν τῆς διδασκαλίας τῆς ὀλικῆς μεθόδου. Αἱ λέξεις αὗται ἐπειδὴ εἶναι οὐσιαστικά, ἀριθμητικά καὶ ρήματα, μᾶς δίδουν τὴν εὐχέρειαν νὰ σχηματίσωμεν πλῆθος συγγενῶν προτάσεων, μὲ τὰ κείμενα τοῦ Ἀλφαθητάριου. Ὁ δημοσιευθεὶς ἀναγνωστικὸς πῖναξ τῆς κάτωθι ὑποφαινομένης καὶ τὸ ἀνάλογον ἀναγνωστικὸν παιγνίδιον, παρέχουν ἀρίστην βοήθειαν διὰ τὴν ἐργασίαν μας. Ταῦτα χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διὰ τὸν καταρτισμὸν συστηματικῶν ὑπονοτήτων καὶ εὐκαιριακῶν τοιούτων. Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη καὶ ἀλληλεγγύη καὶ ὄλοι οἱ οἰκογενειακοὶ νόμοι ο ὁποῖοι διέπουν τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν πρόοδον τῆς οἰκογενείας, σχηματίζουν π.χ. μίαν θαυμασίαν ὑποενοτήτα ἐξ ἀφορμῆς τῶν εἰκόνων τοῦ ἀναγνωστικοῦ παιγνιδίου. Ἐπίσης τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν, τὰ φρούτα, τὰ ψάρια, ἢ λίμνη, τὸ ψωμὶ μᾶς δίδουν τὰς πρώτας θάσεις διὰ τὸν καταρτισμὸν, ἀναλόγων ἄλλων ὑποενοτήτων.

Ἐπειδὴ μῆτρικοι συνάδελφοι διευτύπωσαν ἐπιφυλάξεις διὰ τὴν ἀφτηρίαν τῆς ὀλικῆς μεθόδου μὲ λέξεις θὰ μεταφέρω κατὰ λέξιν τὰς γνώμας παιδαγωγικῶν προσωπικοτήτων. Ὁ ἀείμνηστος παιδαγωγὸς Καλλιόφας ἔγραψε: «Ἡ ἀνάγνωσις ἀφτηρίαν πρώτην ἔχουσα τὰς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, γραφομένας μικροτέρας ἢ μεγαλυτέρας λέξεις καὶ βραδύτερον προτάσεις θαδίζει ψυχολογικῶς». Ὁ κ. Τσίριμπας συνηγορεῖ ὡς ἐξῆς ὑπὲρ τῆς ἀνω ἀπόψεως: «Αἱ μέθοδοι αἱ ὁποῖαι ἔχουν κατεύθυνσιν ἀπὸ τὸ ὅλον πρὸς τὰ μέρη εἶναι ψυχολογικῶς ὀρθαί». Ἐπομένως αἱ λέξεις, ὄχι μόνον ἀποτελοῦν σύνολα, ἀλλὰ ἔχουν ἐπὶ πλέον νοητικὴν καὶ συναισθηματικὴν αὐτοτέλειαν. Πῶς ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν κινητικοσυναισθηματικὴν τοῦ παιδὸς π.χ. ἡ διδασκαλία τοῦ γράμματός «γ». Ἀπεναντίας ὁμοῦ ἡ λέξις «γιαγιά» μιλεῖ καὶ συγκλονίζει τὸν ἑσωτερικὸν τοῦ κόσμου, διότι ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ταύτης ἀποτελεῖ βίωμα τοῦ παιδός.

Ὁ διδάσκαλος ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζει μὲ ἐπιστημονικὴν προσοχὴν τὴν ὀλικὴν μέθοδον μὲ τὰς συστηματικὰς ἀναλυτικοσυνθετικὰς ἐργασίας μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς συνολικῆς λειτουργίας καὶ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, δὲν χρειάζεται νὰ σπαταλῆ κι' ἄλλον τοιοῦτον δι' ἀψυχολογήτους ἐργασίας καὶ διὰ ἀναλύσεις συλλαβῶν. Ὁ Ἀμερικανὸς ψυχολόγος Gatliff μὲ τὰ πειράματα τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς τὸ ταχυσκόπιον μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῶν γραμμάτων δὲν εἶναι ἀπαραίτητη διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν λέξεων.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐπικαλοῦμαι τὴν μέθοδον τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης εἰς τὰ σχολεῖα μας. Οἱ διδάσκαλοι τῶν ξένων γλωσσῶν, οὐδέποτε ἤρχισαν τὴν διδασκαλίαν τῶν μὲ γράμματα. Ἐπομένως ἡ διδασκαλία τῶν γραμμάτων δὲν χρειάζεται, διότι ἔχει γίνῃ πλήρης συνειδητοποιήσις αὐτῶν εἰς τὰ στάδια τῶν λέξεων, τῶν προτάσεων καὶ τῶν συλλαβῶν.

Ὁ εὐσυνείδητος διδάσκαλος δὲν θὰ ἐμποδισθῆ ἀπὸ τὴν οικονομικὴν δυσχέρειαν τῶν μαθητῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἐντύπων ἀναγνωστικῶν παιγνιδιῶν, ἀλλὰ θὰ ἐτοιμάσῃ μόνος του ἢ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν μαθητῶν τῆς ΣΤ' τάξεως τὰς κινητὰς καρτέλλας τοῦ τοίχου τὰς ὁποίας θὰ γράψῃ μὲ σινικὴν μελάνην. Ἡ γραφὴ τῶν τοιούτων καρτελλῶν, γίνεταί ἐκάστην δευτέραν ἡμέραν διδασκαλίας, καθ' ὅτι οἱ ποικιλομορφεὶς καὶ ἐπαναληπτικὰς ἀσκήσεις ἀπαιτοῦν ἕνα

ὀρισμένον καὶ ἀπαραίτητον χρόνον.

Δύναται τὸ σημερινὸ Ἀλφαθητάρια νὰ χρησιμοποιηθῆ σύμφωνα μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ψυχολογίας τῆς συνολικῆς λειτουργίας, ὥστε νὰ ἐξυπηρετηθῆ ἡ ὀλικὴ μέθοδος τῆς πρώτης ἀναγνώσεως;

Ὁ ἔχων πλήρη ψυχολογικὴν κατάρτησιν καὶ ἐπιστημονικὴν εὐστροφίαν δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ τοῦτο. Εἶναι ἕνα εἶδος τεχνητοῦ μέσου.

Θὰ διαγράψωμεν ἀπὸ τὰς πρώτας σελίδας τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀντιψυχολογικὴν φωνομιμητικὴν μέθοδον διδασκαλίας. Ὁ διδάσκαλος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ σχολικοῦ ἔτους δὲν δίδει εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία, διὰ κατ' ὄκλον χρῆσιν, ἀλλὰ φυλάττει αὐτὰ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς τάξεως καὶ τὰ χρησιμοποιεῖ ὡς ἀναγνωστικὸν παιγνίδι. Τὸ βιβλίον ἀποτελεῖ, ἕνα θαυμάσιον μέσον, διὰ τὰς ἀσκήσεις ὀπτικῆς ἀποτυπώσεως. Κατ' ἐντολήν τοῦ διδασκάλου οἱ μαθηταὶ εὐρίσκουν τὴν γραπτὴν λέξιν, τῆς κινητῆς καρτέλλας τοῦ τοίχου εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν ὀρισμένην σελίδα τοῦ βιβλίου καὶ κλείνουν ταύτην εἰς κύκλον μὲ τὸ μολύβι των.

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ νέου Ἀλφαθητάριου θὰ διέπεται ἀπὸ τὴν δεσμευμένην ὀλικὴν μέθοδον, ἡ ὁποία βασίζεται εἰς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Kerscheiner εἰκόνας λέξεις εἰς τὴν παραλλαγὴν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὀλικῆς μεθόδου τοῦ Ἀγγλοῦ Shonell. Αἱ λέξεις τοῦ πρώτου μέρους εἶναι ἀντιπροσωπευτικὰ μικρῶν ὀπονοτήτων τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις νὰ συνδέεται καὶ μὲ τὰ ἄλλα μαθήματα καὶ νὰ ἀποτελῆ ὀργανικὸν μέρος αὐτῶν. Ἄς σημειωθῆ ὅτι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν χρησιμοποιουμένων, οὐσιαστικῶν, ρημάτων καὶ ἀριθμητῶν θὰ παρουσιάσῃ τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον προοδευτικὴν σύνθεσιν προτάσεων αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ προηγουμένας λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀφομοιώθησαν ὀπτικά. Αἱ λέξεις τοῦ πρώτου μέρους θὰ ἐξυπηρετοῦν καὶ εὐκαιρικὰ μικρὰς ἐνότητος τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας. Κατὰ τὸν μῆνα Ὀκτώβριον π.χ. χρησιμοποιοῦμεν τὰς λέξεις «Ὁ παπᾶς» καὶ «Μία σημαία». Ἡ μὲν μία πρώτη ἔχει θάσιν τὸν ἐκκλησιαστικὸν τῶν μαθητῶν, ἡ δὲ ἄλλη τὸ θέμα τῆς Ἐθνικῆς ἑορτῆς τῆς «28ης Ὀκτωβρίου». Ἴδου δύο προτάσεις ἐκ τῶν ὀπτικῶν ἀφομοιωθέντων λέξεων: Ἡ γιαγιά ἔλεγε: Μία σημαία, Ἄλλα, ἔλα πᾶρε. Τὸ δεύτερον μέρος θὰ ἔχη πατριδογνωστικὰ ἀναγνωστικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα θὰ ποικίλουν ἀνάλογα μὲ τὴν γεωγραφικὴν πε-

ριοχὴν τῶν μαθητῶν.

Ποῖαι ἐργασίαι θὰ γίνουσι εἰς τὸ στάδιον τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων.

Πρὶν ἀρχίσω, αἱ σχετικαὶ ἀσκήσεις διὰ τὴν ὀπτικὴν ἀποτύπωσιν τῶν λέξεων ἀναπτύσσεται διὰ συζητήσεως μεταξὺ διδασκάλου καὶ μαθητῶν, ἡ σχετικὴ ἔννοια αὐτῶν καὶ οὕτω ἡ διδασκαλία ἀρχεται διὰ τινος ὑποενότητος τῆς ἐνείας διδασκαλίας. Καλὸν εἶναι θέβαια, νὰ ἔχωμεν τὸν ἀναγνωστικὸν πίνακα ἢ τὰς ἐκάστοτε εἰκόνας αὐτοῦ, ἀνηρημένας, ἀνὰ μίαν ἐκάστην διδακτικὴν ἡμέραν. Δίδομεν κατάλληλον συναισθηματικὴν ἀτμόσφαιραν, μὲ τὰ τεχνητὰ αὐτὰ μέσα. Εἰς τὴν ὑποενότητα π.χ. «ψάρι» μὲ τὴν ἀνάλογον λέξιν ἐπὶ τοῦ ἀναγνωστικοῦ πίνακος γίνονται αἱ ἑξῆς συζητήσεις: 1) Ψάρια τὰ ὁποῖα τρώγομεν. 2) Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα φρέσκου ψαριοῦ. 3) Τρόπος καθαρίσματος αὐτοῦ, 4) Φρέσκα καὶ κατεψυγμένα ψάρια, 5) Ποῦ ὑπάρχουν ψάρια, 6) Τρόποι ψαρεύματος, 7) Ποιήματα καὶ σχετικὰ τραγούδια γιὰ τὴν θάλασσαν ὅπως π.χ. «Γέρνει ἡ θαρκοῦλα». Οὕτω πραγματοποιεῖται ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν λεκτικῶν ἀσκήσεων. Μετὰ ταῦτα ὁ διδάσκαλος κάνει ἕνα ὑποτυπῶδες ἰχνογράφημα ἐκφραστικὸ τῆς λέξεως, κάτωθεν τοῦ ὁποῖου γράφεται ἡ σχετικὴ λέξις. Ἐπομένως γίνονται αἱ ἑξῆς ἐργασίαι: 1) Τὸ ἀνάλογο μάθημα τῶν λεκτικῶν ἀσκήσεων, 2) Ἡ σχετικὴ γραφὴ τῶν λέξεων εἰς τὸν πίνακα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κάτωθι τοῦ ἰχνογραφήματος, 3) Ἀναρτᾶται ἡ ἀνάλογος κινητὴ καρτέλλα μὲ τὴν λέξιν, 4) Γίνεται ἀπόδοσις τῆς λέξεως γραπτῶς εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἐπὶ τοῦ θρανίου διὰ τοῦ δακτύλου, 5) Συνεχίζεται ἡ ἀπόδοσις ταύτης διὰ πλαστιλίνης, 6) Προχωροῦμεν μὲ κοπὴ τῆς λέξεως ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν καρτέλλαν τοῦ ἀναγνωστικοῦ παιχνιδιοῦ.

Ὁ νόμος τῆς συνολικῆς λειτουργίας ἀπαγορεύει κατηγορηματικὰ τὴν ἀπὸ μνήμης γραφικὴν ἀπόδοσιν τῶν λέξεων. Σκοπὸς μας εἰς τὸ στάδιον αὐτὸ εἶναι ἡ ὀπτικὴ ἀποτύπωσις γραφικῶν συνόλων. Ἡ ἀπὸ μνήμης ἀπόδοσις ζητᾶ ἀνάλυσιν. Διὰ τὴν κατ' οἶκον ἐργασίαν τῶν μαθητῶν ὁ διδάσκαλος γράφει δι' ἐρυθρᾶς μελάνης τὴν λέξιν ἢ τὴν φράσιν, εἰς τὰ τετράδια ἀντιγραφῆς, ἐνῶ συγχρόνως ἐλέγχει διὰ τῆς μονογραφῆς τοῦ τὴν προηγουμένην γραπτὴν ἐργασίαν αὐτῶν.

7) Ἀκολουθεῖ ποικιλία ὀπτικῶν ἀναγνωστικῶν παιχνιδιῶν ὅπως π.χ. γράφεται ἡ νέα λέξις ἐπὶ τοῦ πίνακος με-

ταξὺ ἄλλων ἀγνώστων λέξεων καὶ δίδομε ἐντολὴν εἰς τὸν μαθητὴν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν λέξιν. Ἐπίσης οἱ μαθηταὶ θέτουν ἐπὶ τοῦ θρανίου ὄλας τὰς ἀποτυπωθεῖσας ὀπτικῶς λέξεις, ἀπὸ τὸν ἀτομικὸν τοῦς φάκελλον τοῦ ἀναγνωστικοῦ παιχνιδιοῦ ἵνα ἀνεύρουν τῇ ἐντολῇ τοῦ διδασκάλου παλαιὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀπετυπώθησαν ὀπτικῶς. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναγνωρίζεται καὶ ἡ νέα λέξις. 8) Γραφὴ νέας φράσεως μὲ τὴν νέαν λέξιν. Τοῦτο θεβαίως γίνεται τὴν ἐπομένην διδακτικὴν ἡμέραν μαζὺ μὲ τὰς ἐπαναληπτικὰς ἀσκήσεις, σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀνάγνωσις ὄλων τῶν προηγουμένων διδαχθεῖσων λέξεων ἐκ τῶν κινητῶν καρτελλῶν τοῦ τοίχου, καθὼς καὶ ἡ γραφὴ αὐτῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς τοὺς γύρω πίνακας ἢ εἰς τὰ πρόχειρα τετράδια τῶν. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ τονίσω ἰδιαιτέρως, ὅτι ἡ γραφικὴ ἀπόδοσις τῶν λέξεων, δὲν γίνεται ἀπὸ μνήμης ἀλλὰ διὰ συγκρίσεως καὶ εὐρέσεως τούτων ἐκ τῶν κινητῶν καρτελλῶν. 9) Σπουδαία ἐργασία εἶναι ἐπίσης ἡ εὐρεσις τῶν λέξεων εἰς τὸ Ἄλφαθητάριον. Οἱ μαθηταὶ ἀναμένουν τὸν ἔλεγχον τοῦ διδασκάλου, ἵνα δείξουν τὴν ὀρισμένην λέξιν καὶ θέσουν κατόπιν ταύτην ἐντὸς κύκλου. 10) Συντάσσουν προτάσεις μὲ τὰς κινητὰς καρτέλλας τοῦ τοίχου καὶ τὰς ἰδικὰς τῶν τῇ ἐντολῇ τοῦ διδασκάλου. 11) Συμπληρώνουν ἡμιτελεῖς κινητὰς προτάσεις ἢ γραπτὰς τοιαύτας. 12) Γίνεται ἰχνογραφίαις τῆς εἰκόνας, τὴν ὁποῖαν ἐκφράζει ἡ ἐκάστοτε λέξις, εἰς τὰ τετράδια τῆς ἰχνογραφίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀπασχολήσεως ταύτης τῶν μαθητῶν, ὁ διδάσκαλος γράφει τὴν νέαν λέξιν εἰς τὰ τετράδια τῆς ἀντιγραφῆς τῶν.

Μὲ τὰς ἀνω ἐργασίας ἐδιδάχθησαν τὰ μαθήματα τῶν λεκτικῶν ἀσκήσεων, τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ἰχνογραφίας, τῆς χειροτεχνίας, τῆς γραφῆς, συνδεδεμένα κατὰ ὀργανικὸν τρόπον. Ἐπίσης συνδέεται τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς. Ὁ διδάσκαλος λέγει: Ἰχνογραφήσατε 4 ψάρια ὄλα μαζὶ, ἢ δύο εἰς τὸ ἕνα πιάτο τῆς Ἄνας καὶ ὄλλα δύο εἰς τὸ πιάτο τοῦ Μίμη. Τοῦτο γίνεται ὅταν εὐρίσκειται ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀντιλήψεως καὶ αἰσθητοποιήσεως τῶν ἀριθμῶν. Πολλὰ ἀκόμη μικρὰ ὑποενότητες δίδουν εὐκαιρία διὰ τὴν ὀργανικὴν σύνδεσιν τοῦ μαθήματος τῆς ὀδικῆς καὶ τῶν θρησκευτικῶν. Εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς λέξεως «ψάρι» διδάσκεται τὸ τραγούδι «Γέρνει ἡ θαρκοῦλα» ἐνῶ εἰς τὴν ὑποενότητα ἡ «γιαγιά» διδάσκε-

ται εις τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ἢ προσευχῆ τοῦ μαθητοῦ γιὰ τὴν γαργία.
Ἔργασία εἰς τὰ κείμενα τοῦ Ἀλφαθηταρίου.

Ἡ προηγουμένη ἐργασία ἔχει ἐτοιμάσει ψυχολογικῶς τοὺς μαθητὰς διὰ νὰ χειρισθοῦν τὸ ἀναγνωστικὸν τοῦ βιβλίου. Οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου ἢ ὀλίγον ἀργότερον ἀρχεται ἡ χρῆσις τοῦ Ἀλφαθηταρίου μεθ' ἑαυτῶν τὴν συνολικὴν λειτουργίαν. Θὰ γίνονται ἀναλύσεις χωρὶς νὰ καταστρέφωμεν τὰ γραφικὰ σύνολα. Πρὸς τοῦτο γίνονται αἱ κάτωθι ἐργασίαι: 1) Γραφὴ τοῦ κειμένου εἰς τὸν πίνακα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. 2) Ἐκφραστικὴ ἀνάγνωσις τοῦτου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. 3) Προφορικὴ ἀπόδοσις τῆς ἐννοίας τοῦ περιεχομένου ὑπὸ τῶν μαθητῶν. 4) Ἐπανάληψις διὰ τὴν ἀναγνωστικὴν ἀπόδοσιν τοῦ κειμένου, ὀπτικά. 5) Ἀσκήσεις διὰ τὴν ὀπτικὴν ἀφομοίωσιν τῶν λέξεων τοῦ κειμένου. Πρὸς τοῦτο, εὐρίσκουν εἰς τὸν πίνακα, λέξεις κατ' ἐντολήν, αἱ ὁποῖαι κατέχουν διάφορον θέσιν εἰς τὸν πίνακα. Γράφουν καθ' ὁμάδας, λέξεις ἀπὸ τὸ κείμενον, εἰς τοὺς γύρω πίνακας τῆς τάξεως κατ' ἐντολήν, συγκριτικὰ καὶ ὄχι ἀπὸ μνήμης. Τὸ ἴδιον ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰ πρόχειρά τους με ἀνοικτὰ βιβλία. Τὸ ἀναγνωστικὸν παιγνίδι εἶναι χρῆσιμον εἰς τὸ στάδιον τοῦ κειμένου, διὰ τὰς ὀπτικὰς ἀσκήσεις νέων ἀντιπροσωπευτικῶν λέξεων. Πρὸς τοῦτο προηγούνηται ὅλαι αἱ ὀπτικαὶ ἀσκήσεις καὶ τὴν δευτέραν διδασκτικὴν ἡμέραν, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ ἀνάλογον κείμενον. Εἰς τὴν φάσιν αὐτὴν τῆς ἐργασίας, θὰ γίνουσι ὅλαι αἱ ἀσκήσεις διὰ τὴν ἀκουστικὴν συνειδητοποίησιν, τῆς συλλαβῆς, τὰς ὁποίας ἡ ἀδέσμευτος ὀλικὴ μέθοδος ἀγνοεῖ, διότι ὡς ἀναφέραμεν, στηρίζεται εἰς τὴν αὐθόρμητον σύγκρισιν, ἢ ὁποῖα ἀπαιτεῖ χρονικὸν διάστημα δύο ἐτῶν διὰ τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος. Ἐπειδὴ εἰς τὴν γλῶσσαν ἐκάστου λαοῦ ἐνεφανίσθη πρῶτα ὁ φθόγγος καὶ ἔπειτα ὁ συμβολισμὸς αὐτοῦ, θὰ ἀκολουθήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἴδιαν φυσικὴν σειράν ἣτοι θὰ ἀρχίσωμεν με ἀσκήσεις ἀκουστικῆς συνειδητοποιήσεως. 1) Εὐρεσις ἀπὸ μνήμης λέξεων ὑπὸ τῶν μαθητῶν αἱ ὁποῖαι περιέχουν τὴν συλλαβὴν «λά», εἴτε ὡς λήγουσαν, ἢ παραλήγουσαν ἢ προπαραλήγουσαν. Ὅπως π. χ. καλά, λάδι, λάμπα, καλαμπόκι. 2) Εὐρεσις τῆς θέσεως τῆς συλλαβῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς λέξεις αἱ ὁποῖαι δίδονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου π. χ. ἡ λέξις λαγός, ἔχει τὸ «λά» ὅταν πρωτοανοίγομεν τὸ στόμα θὰ ἀπαντήσουν οἱ μικροὶ μαθηταί, ἢ εἰς ἄλλην λέξιν θὰ ἀ-

ναγνωρίσουν τὸ «λά», εἰς τὸ μέσον ἢ εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως. 3) Συνειδητοποίησις διὰ καταλλήλων ἀσκήσεων τῆς θέσεως τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. Διαφορετικὰ π. χ. προφέρεται ἡ συλλαβὴ πά, ἀπὸ τὴν συλλαβὴν μα. Εἰς τὴν πρῶτην περίπτωσιν πιέζονται τὰ χεῖλη, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν μόλις ἀλληλοεγγίζουσι. Οὕτω καλλιεργεῖται ἡ ἀκουστικὴ εὐαισθησία τῶν μαθητῶν. Τὰς ἰδίας μορφὰς ἀσκήσεων τηροῦμεν εἰς τοὺς συνειρμούς ντ, τσ, τζ, μπ, κ. λ. π. Μετὰ ταῦτα ἐπακολουθοῦν, ἀσκήσεις ὀπτικῆς συνειδητοποιήσεως τῆς συλλαβῆς. 4) Εὐρίσκονται εἰς τὸ κείμενον τοῦ πίνακος ὅλαι αἱ ὁμοῖαι συλλαβαί, τὰς ὁποίας οἱ μαθηταί κλείουσι ἐντὸς κύκλου με κίμωνιαν. Ὅπως π. χ. τὸ λά, θὰ τὸ εὐρουν εἰς τὰς λέξεις λάλα, ὅλα, ἐλάτε, γάλα. 5) Γραφὴ ἀγνώστων λέξεων εἰς τὸν πίνακα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ εὐρεσις τῆς συλλαβῆς λα εἰς διαφόρους σελίδας τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου μας 18) Καλλιγραφικαὶ ἀποδόσεις συλλαβῆς, πρὸς ἀποφυγὴν κακογραφίας καὶ δι' ἀντιμετώπισιν τῆς μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένης γραφῆς — ἰχνογραφίας.

Αἱ ὡς ἀνω ἐργασίαι εἶναι ἀναλυτικο-συνθετικαί, ἀλλὰ δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν με τὴν ἀναλυτικοσυνθετικὴν μέθοδον διδασκαλίας, καθ' ὅτι ἡ ὀλικὴ μέθοδος τελειώνει με ἀνάλυσιν, ἐνῶ ἡ προαναφερθεῖσα ἀρχίζει με ἀνάλυσιν, ἀντιβαίνουσα οὕτω πρὸς τὰς ἐπιτεύξεις τῆς ἐξελικτικῆς ψυχολογίας, τοῦ νόμου τῆς συνολικῆς λειτουργίας. Ἐπὶ πλέον, ὅλαι αἱ προηγούμεναι ἀσκήσεις εἶναι ἀπαραίτητοι, καθ' ὅτι μόνον διὰ τῆς συμμετοχῆς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων αἰσθήσεων ὅπως τῆς ὀράσεως καὶ ἀκοῆς ἐπιτυχάνομεν τέλεια ἀποτελέσματα. Εἰς τὸν περίπατον π. χ. θὰ θαυμάσωμεν τὰς ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου χρώματος τῆς ἐξοχῆς, ἀλλὰ συγχρόνως ἀπολαμβάνομεν τὸ θρόϊσμα τῶν φύλλων καὶ τὸ γλυκοκελάδημα τοῦ ἀηδονιοῦ καθὼς καὶ τὸ ἄρωμα τοῦ φρεσκοβρεγμένου πεύκου.

Συμμετέχουν ἐπομένως, τρεῖς αἰσθήσεις, διὰ τὴν συνολικὴν ἀντίληψιν τῆς ἀντικειμενικῆς ταύτης πραγματικότητος. Σοβαροὶ λόγοι, μιᾶς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης, ἀπαιτοῦν, τὴν χρῆσιν τοῦ Ἀλφαθηταρίου τοῦ Ο.Ε.Δ.Β. με τὴν ὀλικὴν μέθοδον, καθ' ὅτι οἱ μετεγγραφόμενοι μαθηταί κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους, λόγω οἰκονομικῶν ἀναγκῶν, νὰ δύνανται νὰ παρακολουθοῦν. Ἡ ἀδέσμευτος ὀλικὴ μέθοδος δεσμεύει τὴν ὁμαλὴν παρακολούθησιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ παιδός, ὅταν εὐρεθῆ εἰς διαφορετικὸν σχολικὸν περιβάλλον.

ΚΕΝΤΡΑ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

R. EGENABERGER

Μετάφρασις ἐκ τῆς Γερμανικῆς ὑπὸ
ΦΩΤΙΟΥ ΙΩΑΝ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Μεταεκπαιδευομένου διδασκάλου

Ὁ διαχωρισμὸς τῶν καθυστερημένων μαθητῶν ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὸ νὰ διαμένουν οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ εἰς ἓνα περιβάλλον εἰδικὰ διαμορφωμένον πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν. Ὡς γνωστὸν καθὲ διδασκαλία βασίζεται εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν προσαρμογὴν εἰς τὴν ἀμιλλαν τῶν μαθητῶν. Ὅπουδήποτε ὁμως διεξάγεται διδασκαλία, ἄλλοι ἐκ τῶν διδασκομένων προχωροῦν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ μαθήματος, ἐνῶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν ὑστεροῦν. Ὅταν οἱ μὲν σκέπτονται οἱ δὲ ἔχουν ἔτοιμη τὴν ἀπάντησιν. Τοῦτο θεβαίως ἀκολουθεῖ τὸν νόμον τῆς φύσεως, ὅπου τὸ ἰσχυρότερον ζῶον ἀπομακρύνει τὸ πῶ ἀδύνατον, τὸ δὲ πελώριον δένδρον ἐπισκιάζει τὸ ἀσθενικόν. Εἰς τὸν ψυχικὸν κόσμον ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἀναπτύσσεται τὸ θάρρος, ἡ κυριαρχικὴ τάσις, τὸ ψυχικὸν σθένος καὶ ἡ ἔπαρσις ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ ἡ ἀτομία, ἡ καταπίεσις, ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ κωθρότης. Ὅταν μαθηταὶ ἀνίσων διανοητικῶν δυνάμεων συναγωνίζονται, οἱ ἐξ αὐτῶν διανοητικῶς ἀνάπηροι παθαίνουν ψυχικὰς διαταραχάς. Ὅσον εὐαίσθητος δὲ εἶναι ἓνας μαθητὴς τόσον πῶ πολὺ ὑποφέρει ὅταν συνεργάζεται μετὰ συμμαθητὰς του, οἱ ὅποιοι ὑπερτεροῦν εἰς ἀντιληπτικὴν ἰκανότητα, εἰς δράσιν καὶ εἰς τὸν ρυθμὸν ἐργασίας. Ὁ διαχωρισμὸς τῶν διανοητικῶς καθυστερημένων μαθητῶν δὲν γίνεται μετὰ σχολαστικότητα. Ὅταν ὁ διδάσκαλος τῶν τάξεων τῶν εἰδικῶν σχολείων δὲν γκωρίζῃ τὴν καθεμίαν περίπτωσιν διαταραχῶν, συμβαίνει ἡ τάξις του νὰ ἀποτελῇ μίαν συλλογὴν τῶν πλέον ἀντιθέτων περιπτώσεων διαταραχῶν. Δὲν εἶναι καθόλου ὀρθὸν φυσιολογικοὶ μαθηταὶ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν νὰ συνδιδάσκονται μετὰ διανοητικῶς ἀναπήρους μαθητὰς. Ἐνας ἄλλος μα-

θητὴς ἢ ἓνας μετὰ σωματικὴν ἀναπηρίαν χρειάζονται εἰδικὴν μεταχείρησιν, ἀπὸ ἓναν ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ὀρθά καὶ ἔχει εὐστάθειαν, κινητικότητα καὶ ρυθμὸν. Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν καθυστερημένων μαθητῶν ἀντιμετωπίζει, ὄχι μόνον τὸ σύνολον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν κάθε μαθητὴν χωριστά. Εἰς τὰ μικρὰ χωρία δυστυχῶς οἱ καθυστερημένοι μαθηταὶ συνδιδάσκονται μετὰ τοὺς φυσιολογικοὺς μαθητὰς καὶ παρακολουθοῦν τὸ αὐτὸ πρόγραμμα διδασκαλίας. Ὁ εἰδικὸς διδάσκαλος ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ ἔχη μικρὸν ἀριθμὸν μαθητῶν. Εἰς τὸ Ἄμβουργον, τὸ Ἀινόβερν καὶ ἄλλαχοῦ (ἕως τὸ 1958) εἶχαν ἰδρυθῆ κεντρικὰ εἰδικὰ σχολεῖα, ὅπου γίνεται ἡ ταξινόμησις καὶ ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἀνωμάτων παιδιῶν κατὰ τὸν πλέον καλῦτερον τρόπον. Ἡ ἐπιτυχία τούτων ἐξαρτᾶται πρωτίστως ἀπὸ τὴν καλὴν ὀργάνωσιν. Διάφοροι ὀργανώσεις, ἰδρύουν εἰς Δ. Γερμανίαν, σχολεῖα εἰδικὰ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν διαταραχῶν τοῦ λόγου, καὶ ἄλλων διανοητικῶν ἀνωμαλιῶν ὡς καὶ διὰ τὴν θεραπείαν σωματικῆς ἀναπηρίας. Ἐκτὸς τούτων ἰδρυσαν καὶ ἓνα Κέντρον Θεραπευτικῆς Παιδαγωγικῆς. Εἰς τὸ Κέντρον ἢ Ἰνστιτοῦτον Θεραπευτικῆς Παιδαγωγικῆς ἀνατίθεται ἡ ἐκπαίδευσις τῶν καθυστερημένων μαθητῶν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν κλπ. Εἶναι δὲ ὀργανωμένον πολὺ καλῦτερα ἀπὸ τὰ ὀλιγοτάξια εἰδικὰ σχολεῖα.

Τὸ εἰδικὸν σχολεῖον, ὡς σχολεῖον ἀνωμάτων μαθητῶν δὲν εἶναι καθόλου ὁμοίωμα τοῦ κανονικοῦ σχολεῖου. Παρὰ ταῦτα εἰς τὰ εἰδικὰ σχολεῖα ἐφαρμόζονται σχολικὰ προγράμματα κατὰ τὸ πρότυπον τῶν κανονικῶν σχολείων καὶ περιορίζονται εἰς αὐτά. Ἐπίσης ἔχουν ἴσας ὥρας διδασκαλίας. Δὲν πρέπει ἐπομένως νὰ ἀποροῦν οἱ διδάσκοντες εἰς

επείθεται διά τήν μεγάλην άποτυχίαν του. Οι ειδικόκαλοι τών ειδικών σχολείων, προέρχονται έκ τών κανονικών σχολείων και ως έκ τούτου είναι έθισμένοι εις τήν ομαδικήν διδασκαλίαν. Σπανίως άποτολμοϋν νά κάμουν ένα βήμα πρός τήν κατεύθυνσιν τής Θεραπευτικής Παιδαγωγικής «τό θασιζεσθε εις τάς δυνάμεις σας» ώδήγησε πολλούς έκ τών διδασκάλων αυτών έξω του σκοπού των. Ο συνωστισμός μαθητών διαφορετικού βαθμού εύφυας εις μίαν και τήν αυτήν τάξιν, είναι βασικόν σφάλμα και άποτελεί τόν κυριώτερον λόγον όπου τό ειδικόν σχολείον δέν έχει άπολύτως άσφαλή λειτουργίαν και άποτυγχάνει εις τήν διαπαιδαγώγησιν πολλών τροφίμων του. Είναι άληθές ότι οι τυφλοί, κωφάλαλοι, βαρυσήκοι, σωματικώς ανάπηροι κ. ά. άπαρτίζουν ένα άνομοιογενές σύνολον μαθητών. Τό ειδικόν σχολείον δέν πρέπει νά είναι κέντρον συρροής όλων τών καθυστερημένων μαθητών οι όποιοί απλώς άπορρίπτονται από άλλα σχολεία, αλλά πρέπει νά διευρυνθή και νά λειτουργή ως Κέντρον Θεραπευτικής άγωγής όπου προβλέπονται διδασκαλίας εις τάξεις, εις ομάδας και εις μεμονωμένα άτομα, εις τήν αριθμητικήν, τήν γραφήν και τήν άνάγνωσιν. Εις τά κέντρα αυτά έκτός τών διανοητικώς αναπήρων παιδιών έμπιστεύονται και τά σωματικώς ανάπηρα.

Τόν διδάσκαλον του ειδικού σχολείου ό καθείς μέ επιφύλαξιν τόν θεωρεί ως ειδικόν. Διά τόν λόγον αυτόν πρέπει νά ειδικευθοϋν διδάσκαλοι, ως ειδικοί Ιατροί ή ψυχολόγοι. Εις τό υπάρχον σύστημα Ειδικών σχολείων δέν δύναται κανείς νά άποκτήσῃ ειδικεύσιν. Εις τό Κέντρον Θεραπευτικής Άγωγής υπάρχει ειδικός τόσον διά τάς διαταραχάς του λόγου, διά τούς καθυστερούντας εις τήν Άριθμητικήν, όσον και διά τούς σωματικώς αναπήρους. Μόνον τό Κέντρον Θεραπευτικής Παιδαγωγικής και

όχι τό ειδικόν σχολείον, είναι εις θέσιν νά θεραπεύσῃ κάθε περίπτωση διανοητικής ή σωματικής ανάπηρίας κατά τό μέτρον του δυνατού. Τό άνωτέρω Κέντρον συντονίζει τάς δαπάνας, προγραμματίζει τήν άσκησιν και τήν μεταχείρισιν τών μαθητών του και έπιδεικνύει ειδικήν δραστηριότητα. Εις τάς περιφέρειάς, οι όποιοί έχουν άνάγκην τό Κέντρον Θεραπευτικής Παιδαγωγικής δέν έχει τόν άτεγκτον χαρακτήρα του κανονικού δημοσίου Σχολείου. Ο αριθμός διδακτέα ύλη, οι ώραι διδασκαλίας, ή διδακτέα ύλη, οι ώρες διδασκαλίας, ή διάταξις τών ώρων διδασκαλίας, ή διδασκαλία εις τάξεις και εις μεμονωμένα άτομα, ό χρόνος υποχρεωτικής φοιτήσεως και οι βαθμίδες ηλικίας δέν ρυθμίζονται βάσει γενικών έγκυκλίων και σχολικών κανονισμών, αλλά αναλόγως τών μορφωτικών άναγκών. Κάθε περίπτωση άνωμαλίας εκεί εύρίσκει τήν πλέον κατάλληλον μεταχείρισιν. Διά κάθε καθυστερημένον μαθητήν προβλέπεται ειδική μεταχείρισιν και ειδικόν πρόγραμμα άγωγής. Διά τάς κατωτέρας βαθμίδας τούτο είναι Ιδιαζόντως άναγκαίον.

Εις κάθε Κέντρον Θεραπευτικής Παιδαγωγικής έχουν διορισθή θηθοί γυναίκες διά νά επιθλέπουν τούς μαθητάς, όταν έτοιμάζουν όσα τούς ανατίθενται, ή όταν μελετοϋν τά μαθήματά των. Η αναδιοργάνωσις τών ειδικών σχολείων πρέπει νά έχει ως σκοπόν τήν δυναμικότητα των. Με τήν ίδρυση τών τάξεων τών ειδικών σχολείων δέν έχει γίνει τό πᾶν. Πρέπει δέ και τά μικρά χωρία νά έχουν τήν δυνατότητα ίδρύσεως ενός παρομοίου Κέντρον. Όταν ληφθῇ σοβαρως ύπ' όψιν ό υπόσχεσις έφαρμογής μορφωτικών καινοτομιών, τότε τά Κέντρα Θεραπευτικής Παιδαγωγικής εις τήν Δυτ. Γερμανίαν δέν θα είναι χωρίς έλπίδα.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΠΕΡΑΝ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Χ. ΔΟΥΣΠΗ

Διδασκάλου - Κονίτσης

Κάθε προσπάθεια εξυψώσεως του μορφωτικού και παιδευτικού αποτελέσματος του Σχολείου στην εποχή μας είναι κατά κανόνα έκφραση της επικρατούσης τάσεως προσαρμογής της Σχολικής πράξεως πρὸς τὰ νεώτερα δεδομένα τῆς διδακτικῆς ἐπιστήμης ἐν σχέσει κυρίως μετὰ τὰ βασικά προβλήματα: μέθοδος διδ)λίας, πρόγραμμα, τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται συνεχῶς σὲ νέες περισσότερες, συστηματικὲς ἔρευνες καὶ βαθύτερες ἀναλύσεις, πού σκοπεύουν τὴν κατάρτιση νέων χρησίμων γνώσεων καὶ τὴν αποτελεσματικότερη ἀντιμετώπιση τῶν δυσχερειῶν πού ἐμφανίζει ἡ σχολικὴ πράξις.

Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν γραπτῶν Παιδαγωγικῶν ἀπόψεων πού ἐκφράζονται καθημερινῶς ὑπὸ μορφή διατριβῶν, μελετῶν, ἀρθρῶν καὶ ἄλλων ἐργασιῶν δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ χῶρο τῶν ὄρων καὶ προϋποθέσεων τῆς τεχνικῆς τῆς διδ)λίας, τὸ δὲ σύνολο σχεδὸν τῶν ἐλευθέρων καὶ προγραμματισμένων παιδαγωγικῶν συζητήσεων κινεῖται στὰ ἴδια περίπου πλαίσια. Ἡ συνεχὴς ἐπέκταση καὶ ὑπερτροφικὴ ἀνάπτυξη τῶν γνώσεων πού συνδέονται ἀμέσως μετὰ τὴν ὀργάνωση καὶ διάρθρωση τῆς διδακτικῆς ἐργασίας μαρτυρεῖ ὅτι ἡ λατρεία τῆς μεθόδου ἔχει προσλάβει ὑπερβολικὲς διαστάσεις μέσα στὸ χῶρο τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας καὶ πράξεως.

Τὸ γεγονός ἐξ ἄλλου ὅτι τὸ παιδευτικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σημερινοῦ σχολείου παραμένει σὲ χαμηλὸ ἐπίπεδο, παρ' ὅλη τὴν ἔνταση πού παρουσιάζει ἡ συντελούμενη σ' αὐτὸ διδακτικὴ προσπάθεια, ὑποδηλώνει ὅτι τὸ σχολεῖο κατὰ τὴν ἄσκηση τοῦ παιδευτικοῦ τοῦ ἔργου δὲν κατορθώνει νὰ ὑπερνήκησῃ τὰ κάθε εἶδος ἐμπόδια καὶ νὰ ρυθμίσῃ τὴν ὄλη ἐνέργειά του θάσει μίαν ὀρθὴν σταθμίσεως καὶ ἀξιολογήσεως ὄλων τῶν ἀντικειμενικῶν προϋποθέσεων ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ ἐπιτυχὴς ἄσκηση τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς.

Μὲ τὴ βοήθεια τῆς παιδαγωγικῆς ἐρεῦνης καὶ τῶν διδαγμάτων τῆς σχολικῆς πείρας ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι στὸ σχολεῖο δροῦν πολλοὶ καὶ ποικίλοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι, ἀναλόγως τῶν ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν, εὐνοοῦν ἢ παρακωλύουν τὴν ἐκπλήρωση τῶν σκοπῶν πρὸς τοὺς ὁποίους τείνει ἡ παιδευτικὴ προσπάθεια τοῦ σχολείου.

Οἱ παράγοντες αὐτοί, οἱ ὁποῖοι θρῖσκονται ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν ἀμέσων συντελεστῶν τῆς τεχνικῆς τῆς διδακτικῆς ἐργασίας καὶ ὑπὸ εὐνοϊκῆς συνθηκῆς δροῦν ὡς ἐπωφελεῖς καὶ παιδαγωγούσες δυνάμεις στὸ σχολεῖο, εἶναι δυνατὸν νὰ συμπίπτουν μετὰ τὰ κεντρικὰ σημεῖα τῶν σκέψεων πού ἀκολουθοῦν, τὰ ὁποῖα ἐξετάζονται ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀξίας τους ὡς παιδευτικὰ μέσα τοῦ σχολείου ἦτοι:

1) Ὁ τύπος τοῦ σχολείου καὶ ἡ κατάστασις τοῦ διδακτηρίου:

Ὁ τύπος τοῦ σχολείου καὶ ἡ κατάσταση τοῦ διδακτηρίου ἐπηρεάζουν παιδευτικῶς τὸ μαθητὴ. Ὅσο μεγαλύτερος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιαιτέρως διδασκομένων σχολικῶν τμημάτων καὶ ὅσο ἀνώτερο ἀριθμητικῶς τὸ σύνολο τῶν μαθητῶν ἐνὸς σχολείου τόσο ἡ παιδευτικὴ του ἐπίδραση αὐξάνει, δεδομένου ὅτι ὁ τρόπος ἀντιδράσεως καὶ ἡ διαγωγή ἐν γένει τοῦ κάθε μαθητοῦ σ' ὄλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς σχολικῆς ζωῆς, παρουσιάζει ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ, στὰ ὁποῖα ἐνυπάρχει, ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων, ἓνα ποσοστὸ μορφωτικῆς δυνάμεως.

Οἱ πολλὲς καὶ ξεχωριστὰ διδασκόμενες τάξεις καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τοῦ συνόλου τῶν μαθητῶν αὐξάνουν αὐτομάτως τὸ κύρος τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποκτᾷ ἰσχυρὴ δύναμη ἐπιβολῆς στὸ μαθητὴ, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργοῦνται στὴν ψυχὴ του κίνητρα ἀνωτέρας πνευματικῆς προ-

σπουδαιότητας και όρθης διαγωγής.

Και ή κατάσταση του διδασκτικού δέν είναι άσχετη πρós τó μορφωτικό άποτέλεσμα πού έπιτυγχάνει τó σχολείο, διότι ή έξωτερική έπιβλητικότητα και ή έσωτερική ώραιότητα και εύκοσμία του κτιρίου πού στεγάζει τó σχολείο δημιουργεί εύχάριστη ψυχική διάθεση στό μαθητή και τó συναίσθημα τής σπουδαιότητας τής σχολικής έργασίας πού είναι προϋπόθεση τής πιδό ένεργου συμμετοχής του στη σχολική έργασία και τής άνόδου του βαθμού τής σχολικής έπιδόσεως.

Ο διδάσκων μπορεί και πρέπει νά συμβάλη στόν έξωραϊσμό και την εύκοσμο έμφάνιση του διδασκτικού του σχολείου του, ένω για τή λύση τών προβλημάτων πού δημιουργεί σε πολλά σχολεία ό μειωμένος αριθμός μαθητών πρέπει πλέον νά άσχοληθούν σοβαρώς οι ύπεύθυνοι παράγοντες τής πολιτείας.

2) Ο βαθμός του κύρους πού διαθέτει τó σχολείο.

Τό κύρος κάθε σχολείου έξαρτάται άπό τó βαθμό Ικανότητας του προσωπικού πού κατά καιρούς ύπηρετήσε σ αυτό, άπό τά διάφορα έπιτεύγματά του στό παρελθόν, άπό τά διδασκτικά μέσα πού διαθέτει, άπό τή θέση, μορφή και κατάσταση του διδασκτικού του και την έν γένει Ιστορία του. Οι παλαιότεροι μεταφέρουν στους νεωτέρους αυτό τó ύπάρχον κύρος με την παράδοση, τά σχολεία δέ πού διακρίνονται για τήν πλούσια παράδοση και την Ιστορία τους άγωνίζονται, όπως λέγει ό καθηγητής κ. Κων) τίνος Σπετσιέρης, νά διατηρήσουν και έξυψώσουν τó κύρος τους, χρησιμοποιώντας τήν Ικανότητα του προσωπικού τους, ένω είναι συντηρητικά στις έξωτερικές έκδηλώσεις τους (έορτές, στολές, διακρίσεις).

Τό κύρος του σχολείου έπιδρά μορφωτικώς στό μαθητή. Είναι μιá δύναμη άρκετά Ισχυρή, ή όποία τόν προσελκύει πρós τούς σκοπούς του σχολείου και τόν παρορμά σε άμιλλα και ένταση τής όλης σχολικής του προσπάθειας. Παράγον κύρους στό σχολείο του είναι εκείνος ό διδάσκαλος ό όποιος άσκει έπιστημονικά και εύσυνείδητα τó παιδευτικό του έργο, παρέχει τόν έαυτό του πρότυπο ήθικου βίου και άναπτύσσει πρωτοβουλία για τή βελτίωση τών συνθηκών λειτουργίας του σχολείου έν σχέσει με τά διδασκτικά μέσα και τούς χώρους έργασίας, παιγνιδιού και ψυχαγωγίας.

3) Η ύπάρχουσα παράδοση διδασκτικής πράξεως εις τó σχολείο.

Με τή διαδρομή τών έτών διαμορφώνεται κάποια παράδοση διδασκτικής πράξεως σε κάθε σχολείο, ή όποία είναι καταστάλαγμα τών διδασκτικών διαφερόντων και τών μεθοδικών προτιμήσεων του έργασθέντος εις αυτό προσωπικού κατά τó παρελθόν και μεταδίδεται με τούς μαθητάς. Είναι βέβαιον ότι ό διδασκτικός τρόπος κατά τόν όποιο ένεργεί ό κάθε διδάσκαλος παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο προσωπικό τόνο, παρ' ότι πάντοτε σχεδόν καταβάλλεται προσπάθεια έναρμονισέως του πρós τις βασικές διδασκτικές άρχές, λόγω του ψυχικού τύπου στόν όποιο άνήκει ό διδάσκων, τών διαφερόντων άπό τά όποια κατέχεται και του βαθμού Ικανότητός του πρós κατανόηση, έρμηνεία και έφαρμογή τών βασικών διδασκτικών άρχών. Τό ύποκειμενικό στοιχείο τó όποιο εισχωρεί στη διδασκτική πράξη συντελεί συχνά στην καθιέρωση διδασκτικών συνθηκών, δσον άφορά τή διδασκτική πορεία, τήν ποσότητα τής προσφερομένης ύλης και τó ποιόν και ποσόν τών κατ' οίκον έργασιών, οι όποιες, άναλόγως τών περιπτώσεων, μπορεί νά είναι διδασκτικώς άφελιμες ή χωρίς διδασκτική άξία ή άκόμα διδασκτικώς έπιβλαβείς. Οι διδασκτικές ένεργειες οι όποιες στηρίζονται σε προσωπικές κρίσεις και προτιμήσεις τείνουν νά καταστούν συνήθειες, πού συχνά άφαιρούν τήν πρωτοτυπία τής διδασκαλίας και οδηγούν σε μιá έπιζήμια μηχανοποίηση του διδασκτικού έργου. Όρισμένα στοιχεία άπό τήν ύπάρχουσα παράδοση διδασκτικής πράξεως του σχολείου παραλαμβάνονται και χρησιμοποιούνται άπό τούς μεταγενεστερούς του διδασκτικού προσωπικού και κατ' αυτόν τόν τρόπο ή παράδοση αυτή έπηρεάζει εύμενώς ή δυσμενώς τó μορφωτικό άποτέλεσμα του Σχολείου. Είναι κατά συνέπεια σκόπιμος ή προσεκτική έκτίμηση τής άξίας τών παραδιδόμενων διδασκτικών ένεργειών, δεδομένου ότι πρέπει νά προσλαμβάνεται ό,τι είναι χρήσιμο και νά άπορρίπτεται τó περιττό ή έπιζήμιο.

4) Οι ρυθμίζοντες τήν σχολικήν ζωήν καθιερωμένοι κανόνες, συνήθειες και θεσμοί.

Παιδευτικό μέσο είναι άκόμη και ή ώργανωμένη ζωή του σχολείου στην όποια κατ' ανάγκη συμμετέχουν όλοι οι μαθηταί. Η σχολική ζωή διαπλάσσει τó μαθητικό ήθος και καλλιεργεί τó κοι-

ωνικό πνεύμα καθώς και τις αρετές της πειθαρχίας και της τάξεως. Ἡ ὠρισμένη ὥρα ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν μαθημάτων, ἡ εἴσοδος καὶ ἔξοδος, ἡ καθημερινή πρωινή συγκέντρωση καὶ προσευχή, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ μάθημα, ἡ ψυχικὴ σχέση τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸ διδάσκαλο, οἱ κατὰ διαστήματα μορφωτικὲς καὶ ψυχαγωγικὲς συγκεντρώσεις ὄλων τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου, οἱ διαφορὲς ὁμάδες σχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς δράσεως, ἡ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν στὴν ὀργάνωση τῶν σχολικῶν ἐορτῶν, οἱ ἐκδρομὲς, ἡ μαθητικὴ Κοινότητα εἶναι μορφωτικὰ καὶ παιδευτικὰ μέσα πέρα ἀπὸ κάθε διδαχὴ. Μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα πραγματοποιεῖται ἡ ἀγωγή τῆς βουλήσεως. Ὁ Ἀριστοτέλης στὰ ἠθικὰ Νικομάχεια λέγει: τὸ πολυχρόνιον ἔθος γεννᾷ τὸ ἦθος καὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι ἕξις προαιρετικὴ.

Λόγω τῆς μεγάλης σημασίας ποὺ ἔχουν γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου οἱ ἀγαθὲς ἕξεις, τὸ σχολεῖο ὀφείλει νὰ μὴν ἀποξενώνεται ἀπὸ τὴ σχολικὴ ζωὴ, ἀλλὰ ἀπεναντίας νὰ διαθέτῃ ἰκανὸ χρόνο γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ λειτουργία της.

5) Ἡ Κοινωνικὴ προέλευσις καὶ νοητικὴ κατάσταση τῶν μαθητῶν.

Ἡ μορφωτικὴ καὶ ἠθικὴ κατάσταση τῶν μαθητῶν ἐξαρτᾶται ἐν μέρει καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ προέλευση καὶ νοητικὴ τους κατάσταση.

Τὸ ὑψηλὸ κοινωνικὸ καὶ νοητικὸ ἐπίπεδο τῶν μαθητῶν ἐξασφαλίζει ἀνωτέρας ποιότητος σχολικὴ πνευματικὴ ἐργασία καὶ εὐεργετικὴ ἀνταλλαγὴ καλῶν συνηθειῶν, ἐφόσον κάθε μαθητὴς ὡς ἄτομο καὶ ὀλόκληρο τὸ σχολικὸ περιβάλλον γενικὰ εἶναι φορεὶς παιδαγωγικῆς ἐνεργείας.

6) Τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον καὶ ἡ στάσις ἀπέναντι εἰς τὸ σχολικὸν ἔργον τῆς κοινωνίας ποὺ περιβάλλει τὸ σχολεῖον.

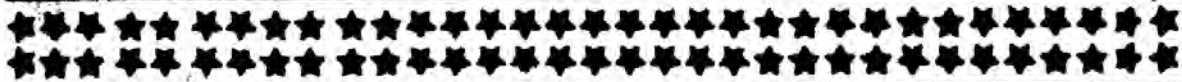
Ἡ σχολικὴ παιδευτικὴ προσπάθεια ἐπιχερᾶζεται καὶ ἀπὸ τὴν περιβάλλουσα τὸ σχολεῖο ἀνθρώπινη κοινωνία, λόγῳ τῆς ποικίλης σχέσεως ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ σχολείου. Ἀναλό-

γως τοῦ μορφωτικοῦ καὶ ἠθικοῦ τους ἐπιπέδου καὶ τῆς γνώμης τὴν ὁποία ἔχουν μορφώσκει γιὰ τὴν οὐσία καὶ τὴν ἀξία τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς, τὰ ἄτομα ποὺ συνθέτουν τὴν κοινωνία τοῦ σχολείου παρέχουν ἀξιόλογη ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ ἐπικουρίαι στὸ ὑπεύθυνο γιὰ τὴν παιδεία τῶν μαθητῶν πρόσωπο ἢ θέτουν ποικίλα ἐμπόδια στὸ ἔργο του καὶ μειώνουν τὴν ἀπόδοση τῆς προσπάθειάς του. Θετικὸς παράγων στὴν προαγωγή τοῦ σχολικοῦ ἔργου εἶναι ἐκεῖνο τὸ κοινωνικὸ σύνολο, τὸ ὁποῖο περιέχει ἐξέχοντα πρόσωπα, τὰ ὁποία δρῶν ὡς παιδαγωγοῦντες ἡγέται, τὸ δὲ σύνολο σχεδὸν τῶν μελῶν του λόγω καὶ τῆς μορφωτικῆς καὶ πολιτιστικῆς του στάθμης κατανοεῖ πλήρως καὶ ἔχει συνειδητοποιήσει τὴν ὀρθὴ ἔννοια τῆς ἀποστολῆς τοῦ σχολείου καὶ πραγματοποιεῖ μίαν εὐκρινῆ καὶ καρποφόρο συνεργασίαν μαζί του.

Τὸ ἀκαλλιέργητο καὶ ἀρνητικὸ περιβάλλον ἀνακόπτει τὴν τάση προόδου καὶ θελιώσεως τοῦ σχολικοῦ ἔργου, διότι ἀρνεῖται νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐπιβραβεύσῃ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ σχολείου, δὲν παρέχει δὲ σ' αὐτὸ οὐδεμίαν ἐπικουρίαν καὶ λόγω ἀγνοίας προβαίνει σὲ ἐνέργειες ποὺ διαταράσσουν τὸ ρυθμὸ τῆς ἐργασίας του.

Ἡ ἀλλαγὴ νοοτροπίας καὶ στάσεως ἐναντι τοῦ σχολείου τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ εἶναι τόσο δυσχερὴς ὥστε νὰ ἐγγίξῃ τὰ ὄρια τοῦ ἀδυνατοῦ. Ἡ μετατροπὴ τῶν ὄρων θάσκει τῶν ὁποίων δρᾷ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ὡς μορφωτικὸς παράγων ἀπαιτεῖ μακροχρόνια καὶ ἐντεταμένη προσπάθεια πολλῶν συνεργαζομένων παραγόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχουσα θέση κατέχει τὸ σχολεῖο, τὸ ὁποῖο τείνει πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ μὲ τὴν ἀγωγή τῆς νέας γενεᾶς.

Τὸ κύριο ἐπακόλουθο συμπέρασμα ὄλων τῶν ἐκτεθεισῶν ἀπόψεων ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν μνημονευθέντων συντελεστῶν σχολικῆς ἀγωγῆς εἶναι ὅτι σὲ κάθε περίπτωσι μετριότητος ἢ καὶ πενιχρότητος τοῦ παιδευτικοῦ ἀποτελέσματος τοῦ σχολείου δὲν πρέπει νὰ ἀναζητοῦνται τὰ αἷτια μόνον στοὺς παράγοντες: μέθοδος καὶ πρόγραμμα διδακτικῆς ἐνεργείας.

ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΣ

ΑΘ. ΚΑΡΑΝΑΣΗ

Διδασκάλου Καρυάς - Έλασσόνας

Ἐπανάληψις εἶναι ἡ ἐκ νέου μελέτη τῆς ἴδιας ὕλης, ἡ ἀπόδοσις πρότερον κτηθεισῶν γνώσεων, ἡ συχνὴ ἐπάνοδος τῶν παραστάσεων εἰς τὴν συνείδησιν.

Αἱ ἐπανάληψις διακρίνονται εἰς ἐμμέσους ἢ μεθοδικὰς καὶ συστηματικὰς ἢ περιοδικὰς. Αἱ μὲν μεθοδικαὶ συνίστανται εἰς τὴν ἐπιβαλλομένην, ὑπὸ τῆς πορείας τῆς διδασκαλίας, ἀνασκόπησιν μεμαθημένων ἐκ τοῦ αὐτοῦ διδασκομένου κλάδου ἢ ἐτέρου σχετικοῦ καὶ εἰς τὴν σύνδεσιν αὐτῶν πρὸς τὰ ἤδη διδασκόμενα, αἱ δὲ συστηματικαὶ εἰς τὴν ἀπόσκοπὸν ἀπομνημόνευσιν καὶ κατανοήσιν τῆς διδασχθείσης ὕλης.

Τὸ πρῶτον εἶδος ἀφορᾷ τὸν τρόπον καὶ τὰς μεθόδους ἐνεργείας ἤτοι τὴν μεθοδολογίαν, ἐνῶ τὸ δεύτερον τὴν μορφήν καὶ τὴν φύσιν τῶν ἐπανάληψεων ἤτοι τὴν μορφολογίαν.

Αἱ σπουδαιότεραι μοραὶ τῶν συστηματικῶν ἐπανάληψεων εἶναι:

1. Ἐπανάληψις ἢ συγκεφαλαίωσις τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς διδασκαλίας ὕλης ἐκάστης διδακτικῆς ὥρας.

Εἰς τὰ φρονηματιστικὰ μαθήματα ἡ ἐπανάληψις αὕτη γίνεται δι' ἀναδιηγῆσεως, εἰς τὰ γλωσσικὰ καὶ μαθηματικὰ διὰ καθορισμοῦ τῆς ἀκολουθηθείσης πορείας ἐργασίας καὶ εἰς τὰ φυσιογνωστικὰ διὰ συγκεφαλαιωτικῆς ἀποδόσεως τῶν, κατόπιν ἐπαπτικῆς παρατηρήσεως, ἀνακοινώσεων, περιγραφῆς καὶ διδακτικοῦ διαλόγου, ἐξαχθέντων στοιχείων.

2. Ἐπανάληψις τοῦ παλαιοῦ μαθήματος.

Ἡ ἐπανάληψις τοῦ παλαιοῦ μαθήματος γίνεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διδακτικῆς ὥρας ἐὰν δὲν πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ διδασκαλία νέου, ἄλλως εἰς τὸ τέλος, διότι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μαθήματος παρατηρεῖται ζωηρότης καὶ ἐνδιαφέρον εἰς τοὺς μαθητὰς, ὅροι ἀναγκαιότεροι εἰς τὴν πρόσληψιν τοῦ νέου παρὰ εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ παλαιοῦ.

Ἐπ' αὐτοῦ ὁ κ. Σπ. Καλλιάφας εἰς

τὸ βιβλίον του (Τρία Ζητήματα Διδακτικῆς) γράφει τὰ ἑξῆς: (Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ πρὸς διδασκαλίαν χρόνου πρέπει νὰ δαπανᾷται διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ νέου μαθήματος. Οἱ μαθηταὶ ἡμῶν, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος ἄνθρωπος δυσαρτέτως ἐπαναλαμβάνουν τὰ γνωστὰ, ἀναμένουν δὲ εὐχαρίστως νὰ μάθουν νέα, ἀγνωστὰ πράγματα).

Ὁ δὲ κ. Εὐάγ. Παπαϊωάννου εἰς τὸ βιβλίον του (Ζητήματα Σχολικῆς Πράξεως Τεύχος Α') τ' ἀκόλουθα: (Ἡ ἐπανάληψις τοῦ παλαιοῦ μαθήματος ἔχει θέσιν εἰς τὸ τέλος καὶ μετὰ τὴν παροχὴν τοῦ νέου, ὅποτε γίνεται σύνδεσις καὶ συσχέσις τοῦ, ἐν συνεχείᾳ φερόμενου ἐμμέσως, παλαιοῦ καὶ νέου δι' ἐσωτερικῆς ἐπανάληψεως).

3. Σύντομος ἀνασκόπησις τῆς ἐβδομαδιαίας ἐργασίας.

Καθ' ἕκαστον Σάββατον πρέπει νὰ γίνεται σύντομος ἀνασκόπησις τῆς διδασχθείσης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐβδομάδος, ὕλης, διότι οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἀνάπλασις αὐτῆς καὶ ὑποβοηθεῖται ἡ ἐμπέδωσις τῆς.

4. Ἐπανάληψις ὕλης διαφόρων μαθημάτων κατὰ τακτὰς χρονικὰς περιόδους καὶ παρουσιαζομένης εὐκαιρίας.

Ἀνά διμήνον ἢ πρὸ τῶν Χριστουγέννων, Πάσχα καὶ διενεργείας τῶν γραπτῶν ἐξετάσεων ἐπιβάλλεται νὰ γίνεται συστηματικὴ ἐπανάληψις τῆς διδασχθείσης ὕλης. Ἐπίσης ἐπανάληψις τοιοῦτου εἶδους δύναται νὰ γίνῃ μετὰ τὴν ἐξάντησιν ἐνὸς κεφαλαίου τοῦ διδασκομένου κλάδου. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ κ. Σπ. Καλλιάφας εἰς τὸ προμνημονευθὲν βιβλίον διατυπώνει τ' ἀκόλουθα: «Τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ προβαίνει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς ἐπίτηδες ἀπὸ σκοποῦ, συστηματικὴν ἐπανάληψιν. Καὶ καλὸν εἶναι νὰ γίνῃται ἡ ἐπανάληψις αὕτη εὐθὺς μετὰ τὴν διδασκαλίαν μικροτέρου τινὸς τμήματος, αὐτοτελῶς πως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἶναι μικρότερον μὲν, ἐὰν οἱ μαθηταὶ εἶναι νεώτεροι, μεγαλύτερον δὲ, ἐὰν εἶναι μεγαλύτεροι, διότι

οι νεώτεροι έχουν ανάγκη συχνότερων επαναλήψεων».

5. Σύντομος ανασκόπησης της διδασχθείσης ύλης του παρελθόντος έτους εις την αρχήν του νέου.

Εις τας αρχάς του σχολικού έτους επιβάλλεται να γίνεται εις 1-2 εβδομάδας επανάληψις των σπουδαιότερων σημείων της ύλης του παρελθόντος έτους, διότι ούτω θα προσαρμοσθούν οι μαθηταί ευκολώτερον προς την σχολικήν ζωήν και θα επαναφέρουν εις την μνήμην των τας γνώσεις, επί των οποίων θα στηριχθή ή νέα σχολική εργασία.

Αι επαναλήψεις είναι ανυπολογίστου αξίας και ωφελιμότητος διότι:

1. Υποβοηθούν την εκμάθησιν και κατανόησιν των εκάστοτε διδασκομένων.

2. Έξυπηρετούν την διδακτικήν απαιτησιν (της διαφυλάξεως και διασώσεως έν τή μνήμη των δεδιδαγμένων) εκ των διαφόρων κλάδων.

3. Καθιστούν προσεκτικούς τους μαθητάς κατά την ώραν της διδασκαλίας, διότι θα κληθούν ούτοι υπό του διδασκάλου ν' αποδώσουν τό διδασθέν.

4. Αποκαλύπτουν την επιμέλειαν και τόν βαθμόν προόδου των μαθητών.

5. Παρέχουν ευκαιρίας περαιτέρω αναλύσεως τυχόν δυσνοήτων σημείων.

6. Προωθούν τους δυσμαθεστέρους μαθητάς και δημιουργούν αίσθημα Ικανοποιήσεως και ασφαλείας εις τους ευφωστέρους.

7. Καλλιεργούν την φιλοτιμίαν, και την ευγενή άμιλλαν.

8. Έξελλίσσουν και αναπτύσσουν τας πνευματικές δυνάμεις και δεξιότητας του μαθητού.

1. Αι επαναλήψεις πρέπει να διενεργούνται όχι καθ' έν τρόπον έγένητο ή αρχική πρόσκτησις της ύλης, αλλά επί τή θάσει νέων στοιχείων και κατ' άλλην σειράν και ακολουθίαν, διότι ούτω θ' αποφευχθή ή άνία και θα προκληθούν εύαρεστα συναισθήματα. «Η επανάληψις βοηθεί τή μάθηση, μά ή μονοτονία σκοτώνει τό ενδιαφέρον των μαθητών. Δι' αυτό να μεταχειρίζεσθε τήν ποικιλία, που πάντα κρατεί ξύπνια τήν προ-

ποχή των παιδιών» τονίζει ό 'Αμερικανός Παιδαγωγός ΜΙΛΙΑΜ ΣΤΡΑΚ εις εις τό βιβλίον του «Τά προβλήματα του Διδασκάλου», τό όποιον μετεφράσθη εις τήν Έλληνικήν υπό του Μ. Μιχαηλίδου.

2. Αι επαναλήψεις να επιδιώκωνται διά της αναζητήσεως λύσεως νέων προβλλομένων ζητημάτων, διότι ούτω αποφεύγεται ό άνώφελος «αναμιασσητικός» χαρακτήρ και κεντριζεται τό ενδιαφέρον των μαθητών. Τούτο συνιστά έκθύμως ό κ. Σπ. Καλλιάφας διά των φράσεών του: «Ίνα ή επανάληψις αποθή και καρποφόρος και εύχάριστος, άνάγκη να έξευρίσκωνται ζητήματα νέα, ών ή λύσις απαιτεί τήν άνεύρεσιν ώρισμένης διδασχθείσης ύλης».

3. Να γίνωνται επαναλήψεις μόνον των γνώσεων εκείνων, αι όποιαι, κατά τόν Εύάγ. Παπαϊωάννου, «πρέπει να μείνουν εις τά παιδιά ώς ζωντανά δυναμογόνα γνώσεις, ώς στοιχεία τά όποια κινούν τό πνεύμα του παιδιού, θα κινήται δι' αυτού τό παιδί με εύστροφίαν και εύχέρειαν». Δέν επιτρέπεται να καταναλώνεται ό χρόνος και ή δύναμις των μαθητών δι' άσημάντους και άνωφελείς γνώσεις.

4. Αι επαναλήψεις πρέπει να προκαλούν τήν αυτενέργειαν των μαθητών και να Ικανοποιούν τά διαφέροντα αυτών.

5. Να επιδιώκεται και κατά τας επαναλήψεις ή άμεσος αντίληψις του πράγματος διά συντόνου και πολυμερούς έποπτείας.

6. Να γίνωνται επαναλήψεις και υπό μορφήν παιγνιδιού, διότι τό παιγνίδι τέρπει Ιδιαίτέρως τους μαθητάς.

7. Δέν πρέπει να διαφεύγη της προσοχής του διδασκάλου, ότι μέρος των γνώσεων των μαθητών όπωσδήποτε θα περιέλθη εις τήν λήθην και ότι ή επιδίωξις μηδενισμού της λήθης διά των επαναλήψεων αποτελεί μονοτονία.

8. Ως προς τόν χρόνον των επαναλήψεων δέον να λαμβάνεται υπ' όψιν ό ψυχολογικός όρος καθ' έν «ή λήθη θάινει ταχέως μόν κατά τας πρώτας μετά τήν πρώτην μάθησιν ήμέρας, καθ' όσον δέ παρέρχεται ό χρόνος θραδύτερον».

'Αθ. Καρανάσης

Ο ΘΕΟΣ ΤΙΜΩΡΕΙ ΤΟΥΣ ΑΣΕΒΕΙΣ

ΧΡΙΣΤΟΥ Ν. ΧΑΤΖΑΚΟΥ

Φιλολόγου Καθηγητού ΙΑ' Λυκείου 'Αρρ. 'Αθηνών

Πριν υπεισελθω εις τὸ κυρίως θέμα, θὰ παραθέσω σταχυολόγημα καὶ συμπύκνωμα ἀπὸ τὴν πλουσίαν βιβλιογραφίαν τοῦ Καθηγητοῦ μου Γ. Σακελλαρίου, εἰς ἣν καὶ παραπέμπω τὸν βουλόμενον, ἵνα πολλαπλασιάσῃ τὰς γνώσεις του καὶ ἐδραιώσῃ ταύτας.

Ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μικροὺς καὶ μεγάλους, μορφωμένους καὶ ἀπαιδευτούς, μᾶς ἀπασχολεῖ ἓν σπουδαῖον πρόβλημα. Τὸ σπουδαιότερον ἴσως τῶν προβλημάτων, εἶναι νὰ γνωρίσωμεν τὸν Θεόν. Ποῖος εἶναι ὁ Θεός; ἡ φύσις του, ἡ οὐσία του ἢ ὑπαρξίς του. Ὁ Γ. Σακελλαρίου, καθηγητῆς Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ», παραθέτει τὰς γνώμας Ἑλλήνων καὶ ξένων φιλοσόφων, περὶ τῆς ἔννοιᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ λέγει:

1) Ὁ Ἀναξαγόρας, λέγει, ὅτι Θεὸς εἶναι ὁ κοσμοποιὸς νοῦς.

2) Ὁ Πλάτων, λέγει, ὅτι Θεὸς εἶναι νοῦς δημιουργὸς καὶ ἐξ ἀγαθότητος ἐποίησεν τὸν κόσμον κάλλιστον.

3) Ὁ Ἀριστοτέλης, λέγει, ὅτι Θεὸς εἶναι τὸ πρῶτον κινοῦν.

4) Ὁ Πλωτῖνος, λέγει, ὅτι Θεὸς εἶναι τὸ ἀρχικὸν ὄν, ἐξ οὗ πᾶν ἄλλο ὄν παράγεται καὶ εἰς ὃ πάλιν ἐπιστρέφει.

5) Ὁ Descartes λέγει, (ὁ Καρτέσιος), ὅτι Θεὸς εἶναι πνεῦμα πάνσοφον, παντοδύναμον, αἰώνιον.

6) Ὁ Leibnitz (Λειβνίτιος), λέγει, ὅτι Θεὸς εἶναι, πάνσοφος—παντοδύναμος, πανάγαθος.

«Οἱ ὀρισμοὶ αὗτοί συμφωνοῦν μὲ τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης; Ὁχι. Διότι σήμερον ὑφίστανται πολλοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι φαντάζονται τὸν Θεόν, ὡς ἄνθρωπον μεγαλύτερον ὅμως κατὰ τὰς διαστάσεις, μὲ ἰδιότητα πνευματικῆς καὶ σωματικῆς. Μερικοὶ τὸν θεωροῦν ὡς πνεῦμα δίκαιον, παντοδύναμον, ἠθικόν, νομοθέτην, δικαστήν, πανταχοῦ παρόντα καὶ τὰ πάντα πληροῦντα. Ὅπως, ἕκαστος διάφορον ἀντίληψιν ἔχει περὶ τῆς ἔννοιᾶς τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς δηλ. εἰς ἕκαστον, ὡς ὁ Ἀμερι-

κανὸς Epperson λέγει, εἰσέρχεται δι' ἰδιαιτέρας θύρας. Ὁ δὲ θεῖος Goeth τα. Γκαίτε, λέγει, «οἶος ὁ ἄνθρωπος, τοιοῦτος καὶ ὁ Θεός». Ὁ ἀρχαῖος κάτοικος τῆς Ἀρκαδίας, ἐθεοποίησεν τὴν Αἶγα καὶ τὸν Τράγον καὶ λατρεύει τὸν τρογόπουον Πάνα. Ὁ δὲ Αἰγύπτιος τὸν Ὅφιν. Οἱ Αἰθίοπες ἐζωγράφουν τοὺς θεοὺς μὲ πλατεῖα μύτη καὶ μαύρους. Οἱ Θράκες μὲ γαλανὰ μάτια καὶ κόκθρυματιζομένου καὶ μὴ ἠνωμένου ἐσωτήσας 150 ὑποκείμενα (μαθητὰς) 12-16 ἐτῶν, «πῶς φαντάζονται τὸν Θεόν; ἀπήντησαν, 18 ὑποκ. εἶπον ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δύναμις ἀνωτέρα, ἥτις κυβερνᾷ τὸ σύμπαν. 10 ἄλλα ὑποκ. εἶπον ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα τέλειον. 6 ὑποκ. εἶπον, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πατὴρ τοῦ κόσμου, 5 ὑποκ. ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὑπεράνθρωπος δύναμις, 1 ὑποκ. ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ζῆ μὲ σκουριασμένας ἰδέας, 1 ὑποκ. ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πράγμα ἀνύπαρκτον, 1 ὑποκ. ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἄνδρας ὑψηλός, μὲ κεφαλὴν καὶ μὲ πόδια ὑψηλὰ, 1 ὑποκ. ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καλὸς ἄνθρωπος, 1 ὑποκ. ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλο χάσος».

«Τὰ 70% τὸν ἐθεώρουν ἀπρόσωπον, τὰ 22% ὡς ἀνθρωπόμορφον, τὰ 7% δὲν ἀνεγνώριζον τὴν ὑπαρξίν του. Ἐκ τῶν φοιτητῶν (κατὰ Γ. Σακελλαρίου) τὰ 47% τὸν θεωροῦν ὡς ἀνωτέραν πνευματικὴν δύναμιν, ἐνῶ αἱ φοιτήτριάι ἀνέρχονται εἰς 90%, ὡς θρησκευτικώτεροι τῶν φοιτητῶν».

Ἐπὶ τῶν πλείστων, ὅσαι, θεωρίαι, διαφοροὶ ἀλλήλων, οἵτινες ἀντὶ διασαφήσεως τοῦ δυσεπιλύτου τούτου, προβλήματος, σύγχυσιν περισσότερὰν ἐπιφέρουν καὶ συσκοτίζουν πολλαπλῶν προκαλοῦν. Καλὸν θὰ εἶναι, γνώμη μου θέβαια εἶναι αὕτη, ὁ ἐκπαιδευτικὸς, ὁ ὀμιλῶν πρὸς γονεῖς καὶ πρὸς κηδεμόνας μαθητῶν καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς χωρίοις, ἀντὶ νὰ διαταράξῃ τὴν γαλήνην αὐτῶν, παραθέτοντας λεπτομερῶς τὰς θεωρίας ταύτας, νὰ τὰς παραλείψῃ καὶ οὕτω ν' ἀφίσῃ αὐτοὺς ἀγνοοῦς ἐν τῇ ἀγνοίᾳ των.

Ἄπλως δύναται νὰ ἐρωτήσῃ, ὑπάρχει ἄραγε Θεός; ὑπάρχει, δύναται ν' ἀπαντήσῃ μὲ θάρρος, μὲ τόλμην καὶ μὲ αὐτοπεποίθησιν. Ἐάν ριζώμεν ἓνα βλέμμα γύρωθεν θὰ ἴδωμεν ἄρμονίαν, κοσμικὴν τάξιν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν διάταξιν, σχεδίων πανάγαθον δημιουργίας, ὡς τὸ «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε...» Τοῦ προφητάνακτος Δαυὶδ, ὅπερ ἀποδεικνύει ὑπαρξίν Θεοῦ, Θεοῦ Δημιουργοῦ.

Ἄς ἀναφέρωμεν ὀνομαστικῶς, μόνον, τὰς διαφόρους, περὶ Θεοῦ, θεωρίας. 1) Ὁ θεϊσμός. 2) Ὁ Δυϊσμός. 3) πανθεϊσμός. 4) Ἡ πανθεΐα. 5) Ἡ Ἄθεΐα.

Τί διακηρύττουν, ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη καὶ ἡ Φιλοσοφία; «Ἐάν ἀναλύσωμεν, ὀρισμένως μνημονευθείσας ἀντιλήψεις, (κατὰ Γ. Σακελλαρίου), θὰ ἐξιδανικεύσωμεν ὀρισμένως θεμελιώδεις ἀξίας, ὡς ἡ ἀγάπη, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἰσχὺς, ἡ ἀγαθότης, ἡ προσωπικότης. Εἰς τὸν Θεὸν δὲ ἐνσωματώνονται ὅλαι (τὸ ἐν ἀγαθόν, κατὰ Πλάτωνα). Ὡστε ὁ πατήρ ἡμῶν, ὁ Θεὸς εἶναι πανάγαθος, παντογνώστης, παντοδύναμος, Ἀπόλυτος, Αἰώνιος, Ἄπειρος, πανταχοῦ παρών. Μὲ τὸν Θεὸν εἴμεθα συνδεδεμένοι διὰ τῆς θεϊκῆς ἀκτίνος, ἀρμονικῶς, ἐξ ἧς ἀρμονίας, ἐξαρτᾶται ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κόσμου. Ἐξέτασις ὁμοῦς, διὰ τῆς συνειδήσεώς μας, δὲν εἶναι ἀρκετὴ διότι πρέπει τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ νὰ γνωρίσωμεν διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς ἐξωτερικῆς ἐμπειρίας, ἐάν θέλωμεν νὰ λεγώμεθα γνῶσται τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας».

«Τί εἶναι ὁμοῦς Ζωή;

Ἡ ζωὴ, λέγει ὁ Γ. Σακελλαρίου, προῆλθεν 1) ἢ ἐκ μεταναστεύσεως τῶν πρώτων σπερμάτων τῆς εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἄλλου πλανήτου, διὰ μέσου τοῦ χώρου, ἢ 2) διὰ δημιουργικῆς ἐνεργείας τῆς θείας βουλήσεως ἢ 3) διὰ φυσικῆς ὁδοῦ ἐκ θραδείας ἀνελιξεως τῆς ἀνοργάνου ὕλης, θεία βουλήσει. Ἡ τρίτη, ἡ τῆς θαθμιαίας ἀνελιξεως τῆς ἐνοργάνου, ἐκ τῆς ἀνοργάνου, εἶναι ἡ πλέον παραδεδεγμένη ὑπὸ πολλῶν βιολόγων, οἵτινες παραδέχονται ὁμοίαν ἀρχὴν μὲ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι καρποφορία τοῦ σώματος. Μὲ τὴν πορείαν τῆς ἀνελιξεως νέον τι παρήχθη, μοναδικόν, ἀντιπροσωπεῖον ἀνωτέραν θαθμίδα, δηλαδὴ ἐγένεν δημιουργία. Ὁ λέγει, ὅτι ἡ ζωὴ προῆλθεν ἐκ δημιουργικῆς ἀνελιξεως. Τὸ ἴδιον πρεσβεύουν καὶ οἱ Θεολόγοι. Ὁ Θεὸς ἐποίησεν τὸν κόσμον εἰς 7 ἡμέ-

ρας».

«Ποία ἡ μορφή τῆς ζωῆς;»

«Πᾶσα μορφή ζωῆς προῆλθεν διὰ μέσου μακροτάτης πορείας, ἐξ ἀπλῶν μορφῶν ζωῆς ἀνελικτικῶς. Οἱ ἀπλοὶ ζῶντες ὀργανισμοὶ παρουσιάζουν ζωὴν (ἐρεθιστικότητα, ἀναπαραγωγὴν, αἰξήσιν, προσαρμογὴν, αὐτοπροστασίαν). Οἱ πολυσύνθετοι ὀργανισμοὶ παρουσιάζουν ζωὴν καὶ πνεῦμα.

Τὰ φυτὰ συνίστανται ἐξ ὕλης καὶ ἐντελεχείας, κατὰ Ἀριστοτέλην. Τὰ ζῶα ὁμοίως ἐξ ὕλης, ἐντελεχείας καὶ ἐκ πνεύματος. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν τριῶν ἀνωτέρω καὶ ἐκ ψυχῆς. Ἦτοι ἐξ ὕλης (σῶμα) φθαρτῆς οὐσης, ἐκ πνεύματος καὶ ψυχῆς, ἀοράτου καὶ ἀθανάτου καὶ ἐντελεχείας (ἐν τέλος ἔχει) ἀποσκοπούσης, σκοπόν. Σαφῆς χωρισμὸς μεταξὺ ἀνοργάνου ἢ ὀργανικοῦ δὲν ὑφίσταται. Ἡ φύσις εἶναι «διαρκὲς γίνεσθαι». Διαρκῶς μεταβαλλόμεθα. Ἡ σημασία τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ὑπάρχειν, εἶναι τὸ μεταβάλλεσθαι. Ἡ σημασία τοῦ μεταβάλλεσθαι εἶναι τὸ ὀριμάζειν. Ἡ σημασία τοῦ ὀριμάζειν εἶναι τὸ χωρεῖν εἰς ἀτελειώτον δημιουργίαν.

Εἰς πᾶν φαινόμενον τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου ὑπάρχει μία ἐν λανθανοῦση καταστάσει δύναμις, δυνάμει ἐνέργεια, ἥτις τὸ φέρει εἰς πέρας. Εἰς τὸ ζῶν κύτταρον δὲν ὑπάρχουν νέαι δυνάμεις. Ὑπάρχουν, ἐν τῇ φύσει, ἐπιδράσεις σχηματικοί, ἐργαζόμενοι πρὸς ἀπελευθέρωσιν, ἐξ ὧν νέαι ἰδιότητες ἀξίαι, καθιστῶσι τὴν ἀνελίξιν ἀληθῶς δημιουργικὴν.

Ἡ ὕλη εἶναι ἐνέργεια, ἐνέργεια δὲ εἶναι ψυχικόν τι, ὡς τὸ πνεῦμα, ἄρα, τὸ σύνολον τῶν περὶ ἡμᾶς, ἅπαξ ἀπάντων δημιουργημάτων, ἀνάγεται εἰς πνευματικὴν ἐνέργειαν, ἡ δὲ πνευματικὴ ἐνέργεια θὰ ἦτο ὁ Θεός. Ὁ Patrick λέγει, ὅτι εἰς τὸ Σύμπαν ὑπάρχει κάτι μᾶλλον θεμελιώδες ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ κατευθύνει τὴν ἐνέργειαν. Δηλ. προὑποθέτει τὴν ὑπαρξίν ἀρχικῆς ὀρμῆς, φερομένης πρὸς ὀργάνωσιν, συνάρθρωσιν, ζωὴν καὶ πνεῦμα, ἰσως καὶ πρὸς δικαιοσύνην καὶ αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός, Θεός δηλ. εἶναι δημιουργικὴ ἐπενέργεια, ἰδανικὴ τάσις, τάσις πρὸς ἓνα σκοπόν. Ὡστε ὁ Θεός, εἶναι δημιουργικὴ, ὀργανοῦσα καὶ τελειοποιούσα δύναμις, ἔχει ὁμοῦς σχέσιν πρὸς τὰ ἠθικά, καὶ θρησκευτικὰ καὶ καλαισθητικὰ ἰδανικά μας, ἢ μήπως καὶ ταῦτα ἀνελιττονται δημιουργικῶς; Ἡ μήπως εἶναι αἰώνια πρότυπα, ἀλήθειαι, ὄντος ὄντα, σύστημα ἰδανικῶν ἀξιών, ἐξ οὗ τὰ ἀνθρώπινα καὶ τρέφονται καὶ

ύφίστανται; Τά Ιδανικά όμως μοιάζουν, πρὸς μαγνήτας, ἔλκοντες ἡμᾶς πρὸς πραγμάτων τῶν. Ἐπιτυχία δύνανται νὰ γίνῃ μόνον ἂν ὑποθέσωμεν σκοπιμότητα εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸν ἀγωνιζόμενον ἄνθρωπον. Ἄπο ἀρμονίαν, θὰ καταλήξωμεν εἰς ἀρμονίαν, δηλ. εἰς τὴν πηγὴν καὶ τὸν σκοπὸν, ἐξ οὗ τὰ πάντα ἀπορρέουν, δηλ. εἰς τὸν Θεόν, δηλ. οὗτος εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἠθικῶν, καλλιτεχνικῶν, θρησκευτικῶν Ιδανικῶν.

Ὡστε ὁ Θεός, τὸ πνεῦμα τοῦ σύμπαντος, ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου, πηγαία πνευματικὴ δύναμις, δημιουργὸς καὶ τελειοποιὸς παράγων, πηγὴ ἀδανικῶν ἀξιών, μᾶς βοηθεῖ εἰς γνῶσιν αὐτοῦ. Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἐργάζεται διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διὰ τῆς θεϊκῆς ἀκτίνου καθοδηγούμενου, ὅπερ εἶναι συγγενὲς πρὸς Αὐτόν, χωρὶς νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐλευθερίαν του, ἐλευθέρᾳ καὶ οἰκείᾳ βουλήσει τοῦ ἀνθρώπου, ἐλευθέρου ὄντος, πρὸς συνεργίαν διὰ τὴν πραγμάτων τῶν ἀνωτέρω Ιδανικῶν ἀξιών. Ἄρα Θεός εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου, πηγὴ τῶν ἠθικῶν, τῶν θρησκευτικῶν καὶ καλαισθητικῶν ἰδεῶν δύναμις δημιουργός, ὄργανοῦσα καὶ δλοκληροῦσα, ἔλκουσα ἡμᾶς εἰς συνδημιουργίαν, πρὸς ἐποικοδόμωσιν, τελειοποίησιν καὶ δλοκλήρωσιν τοῦ ὕλικου, πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ κόσμου. Ἡ ἀντίληψις αὕτη εἶναι μᾶλλον συγκεκριμένη, ἀπτή, καταδηλοῦσα τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι δυναμικὴ, παρωθοῦσα τὸν ἄνθρωπον, διότι εἶναι σκόπιμος καὶ ἐνεργητικὴ ὁρμή, καθ' ἣν ἔχει ὑποχρέωσιν καὶ δύναμιν, νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν ἀρμονικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐμψύχου κόσμου ἢ ἄλλως εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ταύτας τὰς ἀξίας πρέπει νὰ θέτῃ εἰς τὸν βίον του ὁ ἄνθρωπος, πρῶτον κατωρθωτὸν ὅταν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι θυσιωμένη εἰς τὴν ὕλην, ἀμαρτίαν, ὅτε παραμένει κωφὴ εἰς τὴν ἔλξιν καὶ τὴν κλήσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς συνεργασίαν, ὅταν πρὸς τὰ ἀνωτέρω Ιδανικά ἀτενίσῃ καὶ πραγματοποιή. Τότε ἐπέρχεται ἡ δυνατότης συνεργασίας Θεοῦ Δημιουργοῦ καὶ ἀνθρώπου, ὄντως ἐλευθέρων καὶ σκοπιμῶς ζώντων. Ἄρα ὁ ἄνθρωπος δέον ὅπως ἀποβλέπῃ εἰς τὸ μακρυνὸν θεῖον γεγονός, πρὸς ὃν ὅλη ἡ δημιουργία κινεῖται. Δηλ. ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ ἐνταχθῇ εἰς διαφόρους τομεῖς δράσεως καὶ ἐνεργείας νὰ μετέχῃ ἐνεργῶς τῶν διαφόρων ἰδρυμάτων καὶ τῶν διαφόρων θεσμῶν.

1) Πρῶτον ἰδρυμα εἶναι ἡ οἰκὸγένεια, πηγὴ τῶν εὐγενεστέρων συναισθη-

μάτων καὶ βᾶθρον τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας.

2) Δεύτερον, ὁ θεσμὸς τῆς περιουσίας, θεμέλιον οἴκον. τάξεως καὶ οικονομικοῦ βίου.

3) Τρίτον, ὁ θεσμὸς τοῦ Κράτους, ὁστις εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν σκοπῶν τῆς ζωῆς.

4) Τέταρτον, ἡ ἐκκλησία, τὸ ἰδρυμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἰδρυθῆ ἐπάνω εἰς τοὺς πόθους τοῦ ἀνθρώπου, θρησκευτικὴν πίστιν, εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ἐξαρτήσεως του ἐκ μιᾶς ἀνωτέρας δυνάμεως καὶ τῆς ἐξ ἐνοστίκτου λατρείας αὐτῆς.

5) Πέμπτον, τὸ σχολεῖον, τὸ ἰδρυμα πρὸς ἔκφρασιν τῆς μετὰ προθυμίας καὶ ἀνυπομονησίας, συντελουμένης ἐρεῦνης καὶ ἀληθείας.

6) Ἑκτον, τὸ Ι.Κ.Α. 7) Ἑβδομον, ὁ Ο.Η.Ε. 8) Ὀγδοον, ὁ ἐνιαῖος κόσμος τῆς αἰρίων. Τότε μόνον θὰ περιορισθῇ τὸ κακόν, ἡ ἀνηθικότης, ἡ ἀδικία. Τότε θὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἐπίγειον προορισμὸν του, ἵνα μεταβῇ καὶ τὴν τοῦ ξυνομένου ἀστρου οἴκησιν ζητήσῃ, κατὰ τὸν θεῖον Πλάτωνα. Ἡμεῖς ὦν θὰ ἐξετάσωμεν, τὸ Σχολεῖον, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν οἰκογένειαν.

Ἡμεῖς, πρωτοεξετάζομεν τὸ σχολεῖον δι' ὃ εὐθυνόμεθα, καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ χαλκουργεῖον, ἔνθα χαλκουργεῖται ἡ θέλησις καὶ σφυρηλατεῖται, καὶ καθίσταται ἀδαμαντιώτερος ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σχολεῖον εἶναι ἐκεῖνο ἐξ οὗ ἐξέρχονται οἱ φιλόπονοι γεωργοί, οἱ φιλοπρόδοι τεχνῖται, οἱ ἀκατάβλητοι Ἕλληνες στρατιῶται καὶ οἱ πεφωτισμένοι ἐπιστήμονες. Σήμερον δὲ τὸ λαϊκὸν σχολεῖον φιλοδοξεῖ ὄχι μόνον νὰ μορφώσῃ, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποβῇ τὸ ἔθνικόν κύτταρον, ἔνθα μετ' ἰδιαζούσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας θὰ ἐθερμαίνετο, ὁ ἔθνικὸς πατριωτισμὸς, ὅστις μόνος αὐτὸς ὁδηγεῖ εἰς ἔργα ἡρωϊσμοῦ ἐν τῇ ἐξυπηρετήσει τῶν ἀναγκῶν τῆς δλοτήτος καὶ εἰς πίστην τοῦ καθήκοντος ἐκπλήρωσιν (Ν. Ἐξαρχόπουλος). Διὸ εἰς τὰ νεώτερα σχολεῖα ἢ μᾶλλον ὑπὸ τῶν νέων διδασκάλων θὰ εἶρη τις ἀτμόσφαιραν φιλίας καὶ εὐτυχούς ζωῆς καὶ οὐχὶ σιωπῆν ἐπιβαλλομένην καὶ στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, θὰ εἶρη τις περιβάλλον ὠραῖον, μὲ ἀνθῶνας καὶ δένδρα, περιβάλλον ἐμπνέον, φωτίζον, ἀνωσοῦν, διδάσκον, ὁμιλοῦν εἰς τὴν καρδίαν τῶν μαθητῶν, θὰ εἶρη αἰθούσας διακεκοσμημένας ὑπὸ παιδικῶν ζωγραφῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, ὅπου ἡ μουσικὴ καὶ ἡ τέχνη μορφώνουν ἀνθρώπους. Θὰ εἶρη ἐν ὀλίγοις περιβάλλον ἀνωψῶνον καὶ ἀναπτύσσον τὴν προσωπικότητα ἐξ ἴσου ὡς ἐπιχειρεῖ νὰ ἀνα-

μέ τὸ μητρικὸν γάλα. πτύση τὸ πνεῦμα. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν καὶ ὅλοι γενικῶς πρέπει ν' ἀγαπήσωμεν τὸ σχολεῖον, διδάσκοντας καὶ διδασκομένους, νὰ ἐρχώμεθα ἀρωγοί, συνεπικουροὶ τοῦ μορφωτικοῦ, σχολικοῦ ἔργου καὶ νὰ μὴ τορπιλλίζωμεν τοῦτο, οὐδὲ νὰ τιτρώσκωμεν τὰς εὐπλάστους ὡς ὁ κηρὸς ἀθώας ψυχὰς τῶν, νὰ ἀποδεικνύωμεν τὴν ὑπαρξίν ἐν ἡμῖν συναισθημάτων ἀγνῶν, ἀφοῦ καὶ τὰ ζῶα ἀγαποῦν καὶ συναισθάνονται, ὅπως πλεῖστα ὄσα παραδείγματα, δεικνύουν τοῦτο.

Τὸ συντελούμενον ἐν τοῖς σχολείοις ἔργον, πρέπει νὰ ἔχη συνέχειαν ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν μαθητῶν, διότι ὡς λέγει ὁ Πατριάρχης τῆς παιδαγωγικῆς Πεκταλότσι, ὁ πατήρ διδάσκει, ἡ μήτηρ διδάσκει, ὁ παπποὺς διδάσκει... καὶ ὅλον τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον διδάσκει. Τὴν ἀγάπην δὲ τῆς μητρός, μέσου δραστηκωτάτου καὶ παιδαγωγικοῦ, δὲν δύναται ν' ἀναπληρῶσῃ ἡ μάθησις, οὔτε τοῦ διδάσκειν ἡ ἐμπειρία. (Ν. Ἐξαρχόπουλος). Δημιουργήσατε λοιπὸν καὶ εἰς τὰς οἰκίας εὐνοϊκὸν περιβάλλον, κατάλληλον, ἀποβάλλοντες καὶ ἀπομακρύνοντες, κάθε κακόν, διότι ὅ,τι ἀκούουν καὶ ὅ,τι βλέπουν, πράττουν οἱ μικροὶ μαθηταί. Ὡσαύτως πρέπει κατάλληλον τροφήν, ὕπνον, καθαρῶτητα... εἰς τὸ σπῆτι ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐπίβλεψιν καὶ ἐπίδρασιν, ἴδια τῆς μητρός, συντελεῖται ἡ γλωσσικὴ ἐξέλιξις τοῦ παιδιοῦ, ἀναπτύσσονται αἱ διάφοροι νοητικαὶ αὐτοῦ δεξιότητες. Ὡσαύτως διαμορφοῦται ἡ θούλησις καὶ καθίσταται ἠθικὸς ὁ χαρακτήρ του, διότι κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην, ὁ παῖς εἶναι εὐπλαστός ὡς ὁ κηρὸς, σωματικῶς καὶ ψυχικῶς (Ἄδαμ. Κοραῆς) ὀλίγον ὠφελεῖται ἀπὸ τὰς μετέπειτα διδ)λίαις ἐκεῖνος οὗ τὰ πάθη δὲν ἐδαμάσθησαν εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Τὸ σπῆτι λοιπὸν τοῦ παιδιοῦ, κέκτηται τὸ προτέρημα, ὅτι ἐπιδραῖ ἐπὶ τὸν παῖδα, κατὰ τρόπον φυσικὸν καὶ ἀβίαστον, χωρὶς καταναγκασμόν, παίζοντας ὁ παῖς αὐξάνει τὰς γνώσεις του, πλουτίζει τὸ ἐσωτερικόν του διὰ τῆς ἀμέσου ἐποπτείας τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς ἐφαρμογῆς. Οὕτω, στὸ σπῆτι ἀναπτύσσονται τρόποι εὐγενεῖς, ἰδέαι ὑψηλαί, χρηστὰ ἤθη καὶ τ' ἐναντία αὐτῶν. Καθὼς ὁ ἀθλητὴς διὰ νὰ εὐδοκιμῇ, γυμνάζεται παιδιόθεν, ὁμοίως καὶ ἡ ἐνάρετος τοῦ θείου ἀγωγή εἰς ἐκείνους ἀνθεὶ καὶ λάμπει, ὅσοι ἀνετρέφθησαν μετ' αὐτὴν καὶ τὴν ἐθήλασαν Ἐπίσης, ἡ ἐκκλησία, εἰς ἣν πρέπει νὰ προσερχώμεθα μετ' καθαρὰν καρδίαν, εἰρηνικά, ἀπηλλαγμένοι τοῦ κα-

θημερινοῦ βόμβου, ἀμαρτίας τῆς ζωῆς, ἵνα χριστιανικώτεροι ἐξέλθωμεν αὐτῆς. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς εἰς ὄσιν ἐν μέσῳ ἐρήμῳ καθιδύνεται ἡ ψυχὴ, οὕτω καὶ ἐδῶ θὰ καθοδηγηθῇ ὁ μικρὸς παῖς, διὰ τοῦ ἀνελλιπούς ἐκκλησιασμοῦ, δηλ. θ' ἀναπτυχθῇ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Θὰ λάθῃ σαφεῖς παραστάσεις περὶ Θεοῦ, πρὸς ὅν θὰ δεικνύῃ περισσοτέραν εὐλάβειαν καὶ σεβασμόν, πρὸ τοῦ θείου μεγαλείου, πίστιν καὶ ἐλπίδα, εἰς ἀγάπην καὶ μακροθυμίαν τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, μετάνοιαν ἐπὶ τοῖς σφάλμασιν, εἰς ταπεινώσιν καὶ ἐνθουσιαστικὴν χαρὰν καὶ εἰς θεῖον φωτισμόν, εἰς ὥρας ἐκοτάσεως ἵνα δὲ ὅλα αὐτὰ συντελεσθῶσιν ἀπαιτοῦνται: 1) Θρησκευτικαὶ γνώσεις, ἅς μανθάνουν εἰς τὰ σχολεῖα 2) Ἐξεῖς εὐσεβοῦς διαγωγῆς τῶν γονέων καὶ τοῦ ὄλου περιβάλλοντος. 3) Φοίτησις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, θεῖα μετάληψις... ἐξ ἐρεύνης τοῦ Γ. Σακελλαρίου εὐρέθη ὅτι τὰ κορίτσια εἶναι θρησκευτικώτερα τῶν ἀγοριῶν εἰς τὰς ἡλικίας 15-20 ἐτῶν. Προϊούσης τῆς ἡλικίας ὅλοι γίνονται ὀλιγώτερον θρησκευτικοὶ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπίστων αὐξάνει. 4) Μεγάλην ἐπίδρασιν, ἐπὶ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν, ἀσκοῦν ἡ μήτηρ, ὁ πατήρ, τὸ σχολεῖον, ἡ ἐκκλησία, οἱ ἀδελφοί, οἱ συγγενεῖς. 5) Τὰ θήλεα ὑπερέχουσι τῶν ἀρρένων, κατὰ τὴν ἐλεημοσύνην, δικαιοσύνην, νηστείαν... 6) Πάντες προτιμοῦν τὴν διδ)λίαν τῶν θρησκευτικῶν, διότι ταῦτα καθιστοῦν τὸν ἄνθρωπον περισσότερον χριστιανόν, ἠθικόν, ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἐξυψώνουν, παρηγοροῦν. 7) Ἀμφιβολίαι τινὲς τῶν ἐφήθων ὀφείλονται εἰς τὰς συναναστροφὰς μετ' ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ ὑγιὲς περιβάλλον των, εἰς τὴν προπαγάνδαν ξένην καὶ ἐντοπίαν... 8) Κλωνισμὸς καὶ διατάραξις τῆς ψυχικῆς ἐνότητος καὶ ἰσορροπίας παρατηρεῖται εἰς τὸ θάθος τῶν παιδιῶν, ἴδια ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τῆς ἡθης. Ὁ κλωνισμὸς αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ὡς θρησκευτικὴ ἀδυναμία, ὡς ἐνδειξις διαφέροντος πρὸς γνώσιν πληρεστέρου τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔκφρασις αἰτήματος πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ θρυματιζομένου καὶ μὴ ἠνωμένου ἐσωτερικοῦ του κόσμου.

Διδάσκαλοι, ἱερεῖς καὶ πατέρες εὐθυνόμεθα, δι' ὃ πρέπει νὰ καθοδηγῶμεν τοὺς μικροὺς εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀνδρείας. Πρέπει ἡμεῖς νὰ γινώμεθα παραδείγματα πρὸς μίμησιν, διότι ὡς λέγει, πάλιν ὁ Πεκταλότσι, ὁ μεγάλος παιδαγωγός, δὲν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ διδάσκει τὸ καλὸν μετ' ὥραϊα λόγια, ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ

διδάσκει με τὸ παράδειγμά του. Ἡ πίστις διδάσκειται με πίστιν, ἡ ἀγάπη, με ἀγάπην, εὐσέβεια, με τὴν εὐσέβειαν ἢ αὐτοθυσίαν, με τὴν αὐτοθυσίαν...» ὁ δὲ

λέγει, ὅτι «οἱ λόγοι ὅσονδήποτε συγκινητικοὶ καὶ ἀν εἶναι, ποτὲ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ δώσουν στὰ παιδιὰ νὰ καταλάβουν, τί εἶναι ἀρετὴ καὶ τί κακία ὅσον αἱ πράξεις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων». Ὅποιος δὲ πατέρας δὲν θέλει ἢ δὲν δύναται νὰ ἐκτελῇ τὰ καθήκοντα τοῦ πατρὸς, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ γίνε-ται πατέρας, λέγει, ὁ =Ρουσσώ. Ἡμεῖς λοιπὸν θὰ γινώμεθα παραδείγματα πρὸς μίμησιν ἐναρέτων πράξεων καὶ προτύπων ἀρετῶν καὶ ἵνα ἀναστρωθῇ τὸ γόητρον καὶ ἡ εὐλάβεια τῆς πατρίδος μας.

Τὰς συμβουλάς τῶν γονέων, τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν ἱερέων, ἀγαπητοὶ μαθηταὶ νὰ ἐκτελῆτε τυφλῶς, ἵνα μὴ πάθητε ὅτι ἔπαθεν ὁ Τελαμώνιος Αἴας, πρὸς ὃν ὁ πατὴρ εἶπεν τὰ ἔξῃς: «Τέκνον, ὁ ὄρει θούλου κρατεῖν μὲν, (Σοφοκλέους Αἴας) σὺν θεῷ δ' αἶε κρατεῖν», παιδί μου νὰ κοιτάξης νὰ νικᾷς με τὸ κοντάρι, ἀλλὰ νὰ πετυχαίνης κάθε νίκη με τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν. Καὶ τὸ παιδί, ὁ Αἴας, ψηλὸν περήφανα, ὡς κάνουν οἱ περισσότεροὶ νέοι σήμερα, πού χαρτοπαίζουν καὶ καπιζοῦν, ἵνα μὴ λεχθῇ ὅ,τι ὕστερον, καὶ ὁμοτράπεζοι μετὰ τῶν γονέων, μερικοὶ γίνονται, ἀπήνησε, «ὁ δ' ὕψικόμπως καφρόνως ἡμείψατο», «πάτερ, θεοῖς μὲν κἄν ὁ μηδὲν ὁμοῦ κράτος κατακτήσῃ», «πατέρα, με τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν καὶ ὁ μηδαμινὸς μπορεῖ νὰ γίνῃ νικητὴς», «ἐγὼ δὲ καὶ δίχα κείνων πέποιθα τοῦτ' ἐπισπάσειν κλέος» ἐγὼ ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι καὶ δίχως θεοῦ, θὰ πάρω αὐτὴν τὴν δόξαν. «Τὸ σὸν δ' ἐκόμπει μῦθον». «Αὐτὰ τὰ ἀνόητα λόγια ἔλεγε». Καὶ ἄλλαχού ὁ ἴδιος. Ἐνῶ ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, ἥτις τὸν προστάτευε καὶ «ἠὺ δ' ἄ το ὀτρύνουσα τρέπειν φοινίαν χεῖρα ἐπ' ἐχθροῖς», καὶ τοῦ ἔλεγε παροτρύνουσα αὐτὸν νὰ στρέψῃ τὸ φοινικὸν χεῖρι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, τότε «ἀντιφωνεῖ, ἔπος δεινὸν ἄρρητον», τότε λέγει λόγον φοβερόν κ' ἀνείπωτον, βλασφήμησε καὶ εἶπε, «Ἄνασσα Ἀθῆνα, θεὰ Ἀθηνᾶ, πέλας ἴστω τοῖς ἄλλοισιν Ἀργείων» «Νὰ στέκεσαι κοντὰ στοὺς ἄλλους ἔλληνες, καὶ νὰ τοὺς βοηθᾷς, γιατί σὸ μέρος πού εἴμαστε ἡμεῖς, ποτὲ δὲν θὰ σπάσῃ ἢ γραμμὴ στὴν μάχην». Δι' αὐτὸ ἀπέκτησε τὴν βαρεῖα ὀργὴν τῆς θεᾶς, καὶ ἐτύφλωσεν αὐτόν, τρέψασα εἰς τὰ παράλια τῆς Τροίας, πρὸς αὐτοκτονίαν καὶ σὸ τέ-

λος παρεκάλει νὰ θγῆ ἡ ψυχὴ του γρηγορα.

Ἔτσι θὰ πάθουν κ' ὅσοι βλασφημοῦν τὰ θεῖα, ὅσοι ψευδορκίζονται, ὅσοι συκοφαντοῦν καὶ δὲν μετανοήσουν ἐδῶ, ὅσοι κάνουν ἀνωνόμους ἀναφορὰς ἢ ἐπιστολάς, διότι ἐδῶ ὑπάρχει μετάνοια, συγχωροῦνται δὲ οἱ μετανοοῦντες. Τιμωροῦνται δὲ οἱ κακοὶ ἄνθρωποι καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, ὡς ἐτιμωρήθη, ὁ Ξέρξης, (Αἰσχύλου Πέρσαι) καὶ οἱ στρατιῶται του, «οἱ γῆν μάλοντες Ἑλλάδα», «οἱ ὅποιοι ἐάν ἤρθαν στὴν χώρα τὴν Ἑλληνικὴν», «οἱ ἠδούντο συλᾶν θρέτη θεῶν», «δὲν ἐντρέποντο νὰ ξεγυμνώσουν τ' ἀγάλματα τῶν θεῶν», «οὐδὲ νεῶς πιμπράναι», «καὶ τοὺς ναοὺς νὰ κάψουν». «Καὶ οἱ θεῶν ἀφανισμένοι καὶ τῶν θεῶν τὰ ἱερά εἶναι ἀπὸ ρίζα, ἀνάκατα, ἀναποδογυρισμένα ἀπὸ θεμέλια. Κακὰ ἔκαμαν δι' αὐτὸ τιμωροῦνται καὶ ἄλλα χειρότερα, εἰς τὸ μέλλον παθαίνουν. Τοῦτο, ἀκόμη, ἀποδεικνύεται εἰς τοὺς Πέρσας τοῦ Αἰσχύλου, ἐκεῖ βλέπομεν ὅτι, ὁ θεὸς τιμωρεῖ τοὺς θεβήλους πάντοτε, «νυκτί» δ' ἐν ταύτῃ θεός», «κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα κάποιος θεός», «χειμῶν, ἄωρον ὄρσε», «πρῶτιμο χειμῶνα σήκωσε», «πήγνυσιν δὲ πάντα ρέερθον ἀγνοῦ Στρυμόνος» «καὶ παγώνει τοῦ Στρυμόνος τὸ καθαρὸ ρεῦμα» «δὲ τις τὸ πρὶν οὐδαμοῦ νομίζων θεοῦς», «καὶ κάποιος ἂν πρὶν δὲν ἐπίστευεν σὲ θεοῦς καθ' ὄλου», «τότε ἠύχετο λιταῖσι» «τότε με προσευχῆς παρακαλοῦσε», «προσκυνῶν γαῖαν οὐρανόν τέ», «προσκυνῶντας γῆν καὶ οὐρανόν», ὅσον ἦτο τὸ ρεῦμα παγωμένον διήρχοντο, ὅταν ὁμοῦς ἐφάνησαν αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλυωσεν ὁ πάγος, ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἔπιπτεν, κ' εὐτυχισμένοι ἦτο ἐκεῖνοι πού ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς γρηγορώτερον ἐφευγεν. Οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν τὰ σοφὰ λόγια τοῦ Ἡρακλέους πρὸς τὸν Φιλοκτῆτη, ἐν τῷ ὁμωνύμῳ ἔργῳ τοῦ Σοφοκλέους, «τοῦτο δ' ἐννοεῖθι;» «τοῦτο νὰ ἔχετε σὸ νοῦ σας», «ὅταν παρθῆτε γαῖαν», «ὅταν ἐρημώνετε τὴν χώραν», «εὐσεβεῖν τὰ πρὸς θεοῦς», «νὰ δείχνετε τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ θεὸς ὑψηλὰ ἰστάμενος, οὐλὸς ὄρα, οὐλὸς ἀκούει καὶ τιμωρεῖ καὶ ἐτιμώρησεν τοὺς Τούρκους διὰ τὰς φρικαλεότητας πού διέπραξαν καὶ διὰ τὰ ἀνουσιουργήματα πού ἐξετέλεσαν, καὶ διὰ τὰ παλαίωτερα, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς, στροφή 98... Αὐτὸς λέγει, δηλ. ὁ θεὸς ἀφουκρασθῆτε, ἐγὼ εἰμ'

Α, Ω ἐγώ. Πέστε πού θ' ἀποκρυφθῆτε, ἔσείς ὅλοι, ἀν ὄργισθῶ, στροφή 99... φλόγα ἀκοίμητον σᾶς θρέχω, πού μ' αὐτήν ἀν συγκριθῆ κείνη ἢ κάτω ὅπου σᾶς ἔχω, σάν δροσιά θέλει θρεθῆ στροφή 100. Κατατρώγει ὡσάν τήν σχίζα, τόπους ἀμετρα ὑψηλούς, χώρες, ὄρη ἀπό τῆ ρίζα, ζῶα καί δένδρα καί θνητούς, στροφή 101. Καί τὸ πᾶν τὸ κατακαίει καί δὲν σώζεται πνοή, πάρεξ τοῦ ἀνέμου πού πνέει, μέσ' στή στάχτη τῆ λεπτή (ἀποκάλυψις Ἰωάν. Κ. 2) καί ἀπό τήν Χριστιανικὴν ἀνατροφήν καί παιδείαν πού ἔλαβεν ὁ Διον. Σολωμός καί διὰ τοὺς θανδαλισμούς τῆς 6 Σεπ)ρίου 1955. Δὲν ἐσεβάσθησαν οἱ ἄθλιοι οὔτε τὰς ἐκκλησίας οὔδὲ τὰ σχολεῖα, οὔτε τὰ Ἱερά, οὔδὲ τὰ ὄστα τῶν κεκοιμημένων ἀγίων καί τὰ ἀψυχα ἀγάλματα. Οἱ Τοῦρκοι ἀξεστοί, ἀμόρφωτοι καί θάρβαροι ὄντες, δὲν ἔπαυσαν νὰ ὑποδαυλίζουν τὸ μῖσος κατὰ τῶν Ἑλλήνων καί κατὰ παντός Ἑλληνικοῦ ἔργου πολιτισμοῦ. Εἶναι προικισμένοι μὲ τὰ πλέον θάρβαρα καί κτηνώδη ἐνστικτα τῶν τατάρων τῆς στέππας καί μὲ αὐτὰ γράφουν τὴν ἱστορίαν των, μισθοφοροῦντες. Θὰ τιμωρηθοῦν, ὅσον τοὺς ἀείζει.

Τοιαύτην τιμωρίαν, ἰδέτε, ὑπέστησαν οἱ κομμουνισταί, οἱ κατασπηλώσαντες τὰ Ἱερά καί τὰ ὄσια, οἱ κατακαύσαντες Ἱεροὺς ναοὺς καί οἱ ἀμαυρώσαντες τὴν δόξαν καί τὴν ἀγλήν τῆς Ἑλλην. ἱστορίας. Οἱ διαλύσαντες τὴν οἰκογένειαν. «

«Καί ἐάν εἶχον 100 γλῶσσες 100 στόματα, καί σιδερένια φωνὴ δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ ὀνομάσω καί ἀπαριθμήσω καί νὰ διεξέλθω ὅλα τὰ κακουργήματα καί τὰς ποινὰς τὰς ὁποίας διέπραξαν», (Αἰνεϊάς).

Ἐν ὀλίγοις πρέπει ν' ἀναφέρωμεν, διὰ παραδειγματισμόν. Δὲν πρέπει κανεὶς νὰ λησμονήσῃ τὰ λυπηρὰ γεγονότα τοῦ Δεκεμβρίου 1944, κατὰ τὰ ὁποῖα, οἱ κομμουνισταί, ἔσφαξαν, ἐρήμωσαν, ἐληλάτησαν καί γενικὰ ἐνέσπειραν τὸν ὄλεθρον καί τὴν καταστροφήν, σὲ ὅλην τὴν χώραν. 3 Δεκεμβρίου 1944 οἱ κομμουνισταί ἐξαπολύουν τὴν Δεκεμβριανὴν ἐπανάστασιν σφάζοντας ἀθώους Ἕλληνας, 11 Δεκεμβρίου 1948 οἱ Κομμουνισταί προσπαθοῦν νὰ κάνουν τὴν Κόνιτσαν πρωτεύουσάν των, κατατροπώνονται ὁμως ἀπὸ τὸν Ἐθνικὸν Στρατόν.

Οἱ θεοὶ τιμωροῦν τοὺς ἀσεβεῖς. Ποῖοι εἶναι ὁμως οἱ ἀσεβεῖς; Οἱ Κομμουνισταί οἵτινες καίτοι Ἕλληνες, καίτοι

ῥεεὶ εἰς τὰς φλέβας τῶν αἵμα Ἑλληνικόν, ἐν τούτοις ὑπακούσαντες εἰς τὴν διαταγὴν τῆς Κομινφόρμ, ἄρπαξαν 28 χιλ. Ἑλληνόπουλα, γιὰ νὰ τὰ σώσουν τάχα ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα τοῦ Τρούμαν. Ὑπάρχει ἀγριώτερο ἔγκλημα ἀπ' αὐτό, ν' ἄρπαχτοῦν παιδάκια ἀπὸ 1-15 ἐτῶν καί σήμερα ἄνδρες, ποτισμένοι μὲ τὸ κομμουνιστικὸ φαρμάκι, θὰ ἐπιτεθοῦν ἐν καιρῷ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Συγκλονιστικαὶ λεπτομέρειαι ἀνεγράφθησαν εἰς πλείστας ἔφημερίδας καί ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ, ἀπὸ τὸν μετανοήσαντα καί ἐπαναπατρισθέντα ἐπιθεωρητὴν τοῦ παιδομαζώματος, Γ.Μ. οὗτος δὲν ἠδυνήθη ὡς λέγει, νὰ παραμείνῃ περισσότερον ἐκεῖ, διότι ἐπαναστάτησεν ἢ συνείδησις του, πρὸ τοῦ συντελουμένου κακουργήματος, κατὰ τοῦ Ἔθνους. Τέσσερα χρόνια μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ἡ νικητρία Ἑλλάς ἐκινδύνευσε νὰ ἰσοπεδωθῆ ἀπὸ τοὺς Κομμουνιστάς, πού ὑπήκουσαν στὸ πανσλαυιστικὸ ρεῦμα, ἀφίσαν στίς πόλεις καί τὴν ὑπαιθρον ἀνάγλυφον τὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς. Κι' ὅταν ὁ Ἐθνικὸς Στρατὸς ἐνίκησε τὸν σλαυόδουλον κομμουνιστοσυμμορίτη, ἕνας νέος ἐχθρὸς κίνδυνος ἐφάνη διὰ τὸ Ἔθνος. Ὁ ἀφανισμὸς τῆς φυλῆς, τὸ παιδομάζωμα. Τὸ σχέδιον δὲν ἐπέτυχεν, διότι Λαὸς καί Στρατὸς μὲ ἐπικεφαλῆς τὴν Βασίλισσα Φρειδερίκην, ἐδημιούργησαν τὸ ἔθνικὸν παιδοφύλαγμα, δημιουργήσασα τίς παιδοπόλεις, ἵνα προφυλαχθοῦν τὰ Ἑλληνόπουλα. Ἐκεῖ θρήκαν τὴν χαράν, τὴν στοργήν, τὴν ζεστασιά καί ἐκλείσαν στὴν ψυχὴν των τὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἄρπαγέτα ὁμως τί ἀπέγιναν; Τὰ ἄρπαξαν Ἕλληνες καί τὰ παρέδωσαν στοὺς Σλαύθους, γιὰ νὰ τραφοῦν μὲ τίς θεωρίες τοῦ Λένιν καί μὲ τὰ συνθήματα τοῦ Ζαχαριάδη. Ὁ Γ.Μ. τὸ 1941 ἔγινεν μέλος τοῦ Ε.Α.Μ, νομίζοντας ὅτι ὑπηρετεῖ τὸ Ἔθνος, ἀναλαθὼν τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Λαϊκῆς Παιδείας, ἰδρύσας 140 κομ)κά σχολεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔβγαζε κομμουνιστάς δασκάλους.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1947 ὁ «Ἰπουργὸς» τῆς λεγομένης προσωρινῆς «Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης», γιατρὸς Πέτρος Κόκκαλης, τὸν διέτασεν ν' ἀναστείλῃ τὴν ἐκπαίδευσιν. Εἶχον λάθει διαταγὴν γιὰ τὸ παιδομάζωμα. Καί τότε ὁ Φίλιππος Παπαδόπουλος τοῦ λέγει ὅτι τὰ παιδιά θὰ φύγουν. Ἔτσι διέταξεν ἡ Κομινφόρμ. Ἔτσι ἡ Κομ)κὴ Κυβέρνησις τῶν ληστῶν διέτασεν τὴν μεταφορὰν τῶν ἀθῶων παιδιῶν, ἀπὸ τὰς ἀνταρτοκρατουμένας περιφερείας, στὴν Ἄλβανία — Βουλγαρία — Σερβία —

Ρουμανία: "Ετσι ο Μάρκος — ληστής εξετέλει διαταγήν της Κομμουνιστικής Διαμαρτυρήτως. Θά ήταν η 15η Φεβρ. 1948, όπου αμολύθησαν τὰ τσακάλια, οί Κομμουνιστάι, στην θπαιθρον, διαφωτίζοντες, οί τυφλοί, ότι τάχα τὰ παιδιὰ κινδυνεύουν, από τις πολεμικές ενέργειες, από τούς μοναρχοφασίστες, γι' αυτό πρέπει νά σώσουμε τὰ παιδιὰ. Θά τὰ στείλουμε στις γειτονικές χώρες, πού τὰ περιμένουν μ' ανοιχτή άγκαλιά. "Εκεί θά φάνε, θά μορφωθούν, θά ντυθούν, κι' όταν τελειώση ο πόλεμος θά ξαναγυρίσουν. Σατανικοί καθώς είναι, έλεγαν πώς οί μανάδες ζήτησαν νά φύγουν τὰ παιδιὰ των, γιά νά σωθούν. "Ετσι με τὸ καλὸ ἢ τὴν βία, μάζεψαν όλα τὰ παιδιὰ, οί κινήσεις έγινοντο νόκτα καί μέχρι τὰ σύνορα τὰ βυζαντινικά κυρίως συνοδεύτηκαν ἀπ' τις μανάδες τους. "Εδῶ ὅμως οί μάνες άφιναν τὰ μωρά των, θρήνοι καί κλάματα ἤκούοντο. Σπρωξιματα καί θρυσίες καί μοιρολόι άτέλειωτο. "Η κομμουνιστική προπαγάνδα φρόντιζε νά στεγνώση τὰ δάκρυα, λέγουσα. Τί κλαίτε συναγωνίστριες, τὰ παιδιὰ θά σωθούν, θά μορφωθούν. "Αν φοβήσθε διά τὴν ζωὴν των, νά τὰ συνοδεύση ἢ τάδε κοπέλλα από τὸ χωριό σας. Καί διάλεγαν μία.

Καί ἔτσι τὰ παιδάκια μεταφέροντο, σέ παληούς, μισογκρεμισμένους στρατώνας, καπναποθήκες, στριμωγμένα τὸ ἕνα δίπλα στοῦ ἄλλο, στὰ ὑγρά ἀνήλια καί μὴ θερμαινόμενα ὑπόγεια. Φωτιά δὲν ὑπῆρχε, τὸ κρύο περόνιαζε καί τὰ μωρά προσπαθοῦσαν νά ζεστάνουν τὰ ζυλιασμένα χεράκια των με τὴν ἀναπνοοῦλα των. Τὰ μεγάλα κυττοῦσαν με φόβο τούς Σέρβους καί τούς Βουλγάρους φραυρούς μὴ ἐννοοῦντες τὴν γλώσσα των, τὰ μικρά ζητοῦσαν τις μάνες των. Στὰς 15-20 Μαρτίου εἶχαν ἀρπάξει 15.000 Ἑλληνόπουλα. Ἡ ἀρπαγή ἐξακολουθοῦσε.

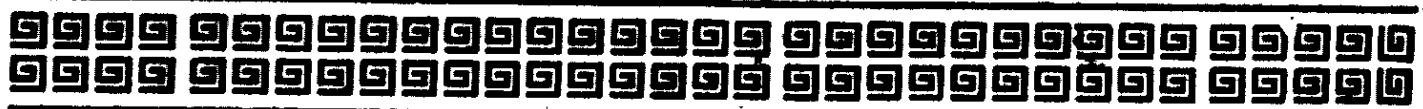
Τί γίνονταν ὅμως ἢ τάδε Κοπέλλα — συνοδός, πού τις περισσότερες φορές τὴν διάλεγαν οί ἴδιες οί μητέρες; "Επαιρνε σὴν άγκαλιά της ἕνα βυζαντινικό 18 μηνῶν, μάζευε γύρω της τὰ κουτσούβελα 4-5 ἐτῶν καί μετὰ τὰ ἀναφυλλητά καί τις οδηγίες, άρχιζαν, τὰ, στοῦ καλοῦ, Κων)να στοῦ καλοῦ καί ὁ Θεός μαζί σας. "Νά προσέχης τὸ Γιωργάκι, νά κυττᾶς τὴ Σοφίτσα.

Μόλις ἔφταναν στοῦ τέρμα, ἢ συνοδός — Κων)να πήγαινε στὰ μαγειρεῖα καί τὰ παιδιὰ ἐδιδάσκοντο κομμουνιστικά ἀπὸ τὴν ἐπίσημη κομμουνιστική κλίκα. "Εκτός ἀπὸ τις βαρειές άγγραφίες αἱ συνοδοί ἐκτελοῦσαν καί χρέη ἐρωμένων.

Πολλά παιδιὰ 15-18 ἐδραπέτευσαν φθάσαντα σῶα ἢ τραυματισμένα σὴν Ἑλλάδα. Πολλά δραπέτευσαντα συνελήφθησαν ἐκ νέου ἀπὸ τούς ληστοσυμμορίας. Πολλοὶ μητέρες ἔκρυβαν τὰ παιδιὰ των, ἀπὸ τὴν κομμ. λαίλαπα, με κίνδυνο τῆς ζωῆς των. Μιά μητέρα ἔκρυψε τὸ παιδί της μέσα στοῦ στάβλο. Κάθε θράδυ ταίζοντας τὰ ζῶα ἔδινε φαί καί νερὸ στοῦ παιδί. Τὴν ἡμέρα ἔκλαιγε τάχα καί κτυπιόταν ότι τῆς ἔφυγε τὸ παιδί. Στὸ παχνί εἶχε ἕνα σανίδι καί τὸ θράδυ τὸ ἀνασήκωνε. Ἄλλὰ καί οί ἰντρούχτορες εἶχαν τὰ δικά τους σχέδια. Τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ, ἐπιστρατεύοντο σέ ἡλικία 15-16 ἐτῶν καί πολεμοῦσαν δίπλα στοῦς ἀντάρτας. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ παιδάκια εὑρίσκοντο ἐκεῖ, ἐργαζόμενα στις γεωργικές ἐργασίες, ἐκπαιδευόμενα στρατιωτικῶς καί Κομμουνιστικῶς, ἵνα όταν σημάνη τὸ Κόμμ. Χωνί, ἐπιτεθοῦνε ἐναντίον τῆς Ἑλλά-

Οἱ Θεοὶ ὅμως τιμωροῦν τούς ἀσεβεῖς. "Εστιν δίκης ὀφθαλμὸς ὅς τὰ πάνθ' ὁρᾷ. Ὑπάρχει ὁ ὀφθαλμὸς δικαιοσύνης ὅστις τὰ πάντα βλέπει. Καί εἶδεν καί ἐρράπισεν καί ἐξηφάνισεν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς τούς ληστὰς αὐτούς, τούς Κομμουνιστὰς καί τούς ἀθλοῦς Ναζί. Σᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ τέλος των. Ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν καθῆκον νά ἐργασθῶμεν ὁ καθείς εἰς τὸν τομέαν του. Ὁ διδάσκαλος ἐν τῷ σχολείῳ, ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ ἱερῷ Ναῳ, ἢ ἡ μήτηρ ἐν τῇ οἰκίᾳ. Εἶπομεν δὲ πῶς. Στις ἑλληνίδες δὲ μητέρες ἐναπόκεινται τὸ καθῆκον αὐτὸ περισσότερο καί τὸ χρέος. Δὲν πρέπει νά καμφθῆτε ἀπὸ τίποτε. Νά πορευέσθε ἐμπρός. Κέκτησθε προσόντων φυσικῶν. "Οχι ἐπικτητῶν, ἔχετε τὴν ΑΓΑΠΗΝ. "Εμπρός, ἔχομεν παραδείγματα πολλά. Μητέρα, γυναίκα ἦτο ἢ ἀναθρέψασα τὸν Μ. Ἀλέξανδρον ἢ Ὀλυμπιάς. Ὁμοίως ἢ ἀναθρέψασα τὸν Μ. Κων)νον ἢ Ἁγία Ἐλένη. Ἄπλαι γυναῖκες δὲν ἦσαν αἱ ἀναθρέψασαι καί ἀναδειξασαι τούς 3 πατέρας τῆς ἐκκλησίας, τὸν Μ. Βασίλειον, Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, καί Ἰωάννην Χρυσόστομον, αἱ Μακρίνη καί Ἐμμέλεια, Νόνα καί Ἀνθοῦσα, Γυναίκα μητέρα δὲν ἦτο καί ἢ ἀναθρέψασα τὸν Ἅγιον Ἐλευθέριον, ἢ Ἀνθεία. Τούς Γράγγους ἢ Γράγκους Τιθέριον καί Γάϊον, ποῖος δὲν τούς ἀνέθρεψεν, Γυναίκα κι' αὐτούς, ἢ Κορηλία.

Καί τότε, τὸ οἱ Θεοὶ τιμωροῦν τούς ἀσεβεῖς, θά γίνῃ, οἱ Θεοὶ ἀμείβουν καί προστατεύουν τούς εὐσεβεῖς καί ἐναρέτους.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

(ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΕΝΟΣ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ)

ΔΟΥΚΑ ΜΠΑΚΑΛΗ

Διδασκάλου Καλών Δένδρων - Σερρών

Τὴν 2αν Ὀκτωβρίου ἐωρτάσθη εἰς τὴν Πατρίδα μας καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸν Κόσμον ἡ «Παγκόσμιος Ἡμέρα τοῦ Παιδιοῦ» καὶ ἡ σκέψις ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἐστράφη πρὸς τὴν Α.Μ. τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ χαρούμενο παρὸν καὶ τὸ ἐλπιδοφόρο μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ πόσῃν καὶ ποίαν σημασίαν ἐνέχει ὁ ἐορτασμός αὐτός, καταφαίνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὗτος δὲν ἐξεκίνησεν ἀπὸ μίαν τοπικὴν ἐκδήλωσιν, διὰ νὰ ἐξαπλωθῆ ἔπειτα καὶ νὰ προσλάβῃ παγκόσμιον χαρακτήρα, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐξηγγέλθη καὶ καθιερώθη ἐπισήμως, τὸ 1956, ὑπὸ τοῦ Ὄργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἐπὶ Παγκοσμίου κλίμακος.

Ἀπὸ πολὺ ἐνωρίτερον ὁμως, ἀμέσως μετὰ τὴν παρέρουσιν τῆς λαίλαπος τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου, τὰ διάφορα Κράτη, ἀφοῦ ἀνεγνώρισαν ἐκ νέου τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ ἐπανεῦρον τὴν πίστιν τῶν εἰς τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ἤρχισαν νὰ συσκέπτωνται διὰ τὴν ἐξεύρεσιν ἑνὸς τρόπου διαφυλάξεως τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἦτο φανερόν ὁμως, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διασφαλισθῆ ἄλλως τὸ μέλλον τοῦτο, εἰμὴ διὰ τῆς προστασίας τῶν νεαρῶν θλαστῶν ὄλου τοῦ κόσμου.

Οὕτω, κατόπιν μακρῶν συσκέψεων, εἶδε τὸ φῶς ἐν Γενεύῃ, τὸ 1924, ἡ ὀνομασθεῖσα «Δήλωσις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Παιδιοῦ», ἡ καὶ ὡς «Δήλωσις τῆς Γενεύης» γνωστῆ, ἀποτελουμένη ἐξ 7 ἀρθρῶν, τὰ ὁποῖα τροποποιηθέντα τὸ 1948 ἔχουν ὡς ἐξῆς:

«Μὲ τὴν παροῦσαν «Δήλωσιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Παιδιοῦ», οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες ὄλου τοῦ κόσμου, ἀναγνωρίζοντες ὅτι ἡ Ἀνθρωπότης ὀφείλει νὰ δώσῃ εἰς τὸ Παιδί, ὅτι καλύτερον διαθέτει, διαδηλώνουν ὡς καθήκον τῶν καὶ

ὀποχρέωσιν τῶν τὰ κάτωθι:

I.—Τὸ Παιδί πρέπει νὰ προστατεύεται ἀσχέτως φυλῆς, ἐθνικότητος καὶ θρησκείας.

II.—Κάθε φροντίς διὰ τὸ παιδί πρέπει νὰ δίδεται μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς οἰκογενείας του, θεωρουμένης ὡς ἀδιαιρέτου ὄντοτος.

III.—Εἰς τὸ παιδί πρέπει νὰ δοθῆ ἡ δυνατότης ν' ἀναπτυχθῆ κατὰ τρόπον ὀμαλόν, ἠθικῶς, πνευματικῶς καὶ ὀλικῶς.

IV.—Τὸ παιδί τὸ ὁποῖον πεινᾷ πρέπει νὰ τραφῆ· τὸ ἄρρωστο νὰ νοσηλευθῆ· τὸ παιδί τὸ ὁποῖον μειονεκτεῖ φυσικῶς ἢ πνευματικῶς πρέπει νὰ βοηθηθῆ· τὸ ἀπροσάρμοστο νὰ προσαρμοσθῆ· τὸ ὀρφανόν καὶ ἐγκαταλελειμμένον νὰ στεγασθῆ καὶ νὰ βοηθηθῆ.

V.—Εἰς στιγμὰς κινδύνου, τὸ Παιδί πρέπει νὰ εἶναι τὸ πρῶτο ποῦ θὰ δεχθῆ βοήθειαν.

VI.—Τὸ Παιδί πρέπει νὰ ἐπωφεληθῆ πλήρως ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις προνοίας καὶ κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως· πρέπει νὰ μορφωθῆ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐν καιρῷ, νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ κερδίσῃ τὴν ζωὴν του καὶ νὰ προστατευθῆ ἀπὸ πάσης φύσεως ἐκμετάλλευσιν.

VII.—Τὸ Παιδί πρέπει ν' ἀναπτυχθῆ μὲ τὴν συνειδήσιν ὅτι τὰ προσόντα του πρέπει νὰ διατίθενται εἰς τὴν ὀπηρεσίαν τῶν συνανθρώπων του.—

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1946 τὰ Ἠνωμένα Ἐθνη, διὰ νὰ βοηθήσουν τὰ ἐκ τοῦ πολέμου πληγέντα ἑκατομμύρια παιδιὰ εἰς ὄλον τὸν κόσμον, συνέστησαν τὴν Διεθνή Ὄργάνωσιν United Nations International Childden's Emergency Fund. Δηλαδὴ = Διεθνὲς Κεφάλαιον τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν τῶν παιδῶν), ἡ ὁποῖα τὰ ἀνέλαβε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς. Ὄταν δὲ τὴν 29ην Νοεμβρίου 1948 ὀπεγράφη ἡ Παγκόσμιος Δήλωσις τῶν

Δικαιωμάτων του Ἀνθρώπου, τὰ ἠνω-
μένα Ἔθνη ἐπεκύρωσαν καὶ τὴν «Δη-
λώσιν τῆς Γενεῦσης» καὶ τὴν ἐνέταξαν
εἰς τὴν ὡς ἄνω Δηλώσιν τῶν Δικαιωμά-
των τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς καὶ εἰς τὸ Κα-
ταστατικὸν τῶν Εἰδικῶν Ἰδρυμάτων,
τῶν ἀσχολουμένων μετὰ τὴν βελτίωσιν
τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ παιδιοῦ
καὶ τῆς

Ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπικυρώσεως ἐλή-
φθη ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν
ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐ-
πεξήγησιν καὶ διεύρυσιν τῶν ἀρχικῶν
7 ἀρθρῶν τῆς «Δηλώσεως τῆς Γενεῦσης»,
συνέταξε 10 ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἐψήφισε
μετὰ τὴν παράκλησιν «πρὸς τοὺς γονεῖς,
τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυναῖκας ὡς άτο-
μα, ὡς καὶ τὰς ἐθελοντικὰς ὀργανώ-
σεις, τὰς τοπικὰς ἀρχάς καὶ τὰς Κυ-
βερνήσεις, ν' ἀναγνωρίσουν τὰ δικαιώ-
ματα αὐτὰ καὶ νὰ ἐντείνουν τὰς προσ-
παθείας τῶν πρὸς ἐξασφάλισίν των διὰ
μέσων νομοθετικῶν ἢ ἄλλων καὶ τὴν
προσδευτικὴν ἀποδοχὴν των, εἰς ἐφαρ-
μογὴν τῶν ἀρχῶν αὐτῶν».

Διὰ νὰ διαδοθοῦν δὲ αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ
εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ διὰ νὰ γίνῃ κοι-
νὴ συνείδησις ἢ ἀνάγκη προστασίας τοῦ
παιδιοῦ, ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν ἠνω-
μένων Ἐθνῶν συνέστησε ὅπως, ἀπὸ τοῦ
1956, καθιερωθῆ εἰς ὅλας τὰς Χώρας
«Παγκόσμιος Ἡμέρα τοῦ Παιδιοῦ», διὰ
τὴν ἀδελφοσύνην, τὴν συνεννόησιν καὶ
τὴν εὐημερίαν τῶν παιδιῶν ὅλου τοῦ κό-
σμου. Κατόπιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ὁ-
ρίσθη ὡς Παγκόσμιος Ἡμέρα Παιδιοῦ

ἡ πρώτη Δευτέρα ἐκάστου Ὀκτωβρίου.

Δι' 11ην φοράν ἐωρτάσθη καὶ ἐφέτος
ἡ Ἡμέρα αὕτη. Εἰς τὴν Πατρίδα μας,
ἥτις τυγχάνει ἰδιαιτέρως εὐαίσθητος εἰς
κάθε τι τὸ ἀφορῶν εἰς τὸ παιδί, ἔπειτα
ἀπὸ τὰς τόσας καὶ ἀλλεπαλλήλους δο-
κιμασίας εἰς τὸν τομέα αὐτὸν (Κατο-
χὴ συμμοριτοπόλεμος, παιδομάζωμα,
28000 Ἑλληνόπουλα ἀπαχθέντα κ.λ.π.),
ἐωρτάσθη ἡ Παγκόσμιος Ἡμέρα τοῦ
Παιδιοῦ μετὰ τὴν προσήκουσαν αὐστηρὰν
σεμνότητα. Ἐκλήθησαν δὲ ὅλοι οἱ Ἑλ-
ληνες, ὅπως, ἐντείνοντες τὴν μεριμνάν
των διὰ τὸ παιδί, περιβάλλουν αὐτὸ με-
στοργίην καὶ ἀγάπην, αἱ ὁποῖαι ἀπετέ-
λεσαν πάντοτε τὸ χαρακτηριστικὸν γνώ-
ρισμα τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας.

Ἰδιαιτέραν, ὁμως, σημασίαν ἔχει ὁ
ἑορτασμός οὗτος δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλλη-
νας Δασκάλους, οἱ ὁποῖοι εἰμεθα τεταγ-
μένοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἑλληνόπαι-
δος καὶ ἔχομε θέσει ὡς σκοπὸν τῆς ζω-
ῆς μας τὴν σωματικὴν, πνευματικὴν καὶ
ἠθικὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ.

Σήμερον, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλ-
λην φοράν, ἔχομε ἀνάγκην μιᾶς ἐπιμε-
λοῦς, προγραμματισμένης καὶ ἐπὶ ὑγι-
ῶν Ἐθνικῶν καὶ Θρησκευτικῶν θάσεων
στηριζομένης προστασίας καὶ ἀγωγῆς
τῆς νέας γενεᾶς μας, διὰ τὴν δημιουρ-
γίαν μιᾶς Νέας Ἀναγεννημένης Μεγά-
λης Ἑλλάδος.

ΛΟΥΚΑΣ ΜΠΑΚΑΛΗΣ

Διδάσκαλος

Καλῶν Δένδρων — Σερρῶν

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΣΠΑΣΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗ - ΜΕΝΖΕΛΟΥ : «Πρακτική εφαρμογή ένιαίας συγκεντρωτικής διδασκαλίας».

Με ένθουσιασμόν χαιρετίζουμε τὸ βιβλίον τῆς ἐκλεκτικῆς συναδέλφου. Μαζὶ χειροκροτοῦμεν καὶ τὴν Ἑλληνίδα διδασκάλισσαν, πού πέταξε ἀπὸ ἐπάνω τῆς τὴν κακομοιριά καὶ διεκδικεῖ μὲ ἀξιώσεις δάφνες, σ' ὄλους τοὺς στίβους. Δὲν εἶναι πολλὰ τὰ βιβλία πού ἔγραψαν διδασκάλισσαι. Ὅλα ὁμως εἶναι ἐκλεκτά. Σ' αὐτὰ πού ὑπῆρχαν προστίθεται καὶ τὸ θαυμάσιον βιβλίον τῆς Ἀσπ. Ἀθαν.— Μενζέλλου «Πρακτικὴ Ἐφαρμογὴ τῆς Ε.Σ. Δ.». Εἶχαμε τὴν τιμὴν καὶ τὴν χαρὰν νὰ τὸ διαβάσωμε ἀπὸ τοὺς πρώτους. Ἔχομε τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι ἀπὸ τοὺς πρώτους τὸ ἀξιολογοῦμεν. Ἐνα βιβλίον σπάνιον μὲ τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὴν ὕλην, μὲ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν πράξιν χωρὶς θεωρητικὸς ἀκροβατισμούς, μὲ ἀσφάλειαν εἰς τὰς ἐκιδιώξεις, ἕνα βιβλίον πολύτιμον εἶναι τὸ ἔργον τῆς Α.Α.Μ. Διὰ τὸν διδάσκαλον ἢ τὴν διδασκάλισσαν

πού θὰ ἐφαρμόσουν τὴν Ε.Σ.Δ. μέθοδον διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχουν ἀντίλογοι, ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον σύμβουλον καὶ ὁδηγόν. Διὰ τὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ἀνοίξῃ πρὸ πολὺ τὸν παιδαγωγικόν του ὄριζοντα, νὰ δῇ καὶ εἰς τὴν πράξιν ὅσα εἰς τὴν θεωρίαν γνωρίζει, εἶναι ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς βιβλιοθήκης του.

Συγχαίρομεν τὴν ἐκλεκτὴν συνάδελφον διὰ τὸ βιβλίον τῆς. Ἀποτελεῖ ἀντικείμενον συμπτυκνωμένης καλαισθησίας, ἐπιστημονικῆς πληρότητος καὶ ταξινομήσεως τῆς ὕλης.

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι οἱ συνάδελφοι, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νὰ ἐκτιμῶν τὸ καλὸν βιβλίον καὶ τὰς εὐγενικὰς φιλοδοξίας θὰ τὸ κατατάξουν μεταξὺ τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν βιβλιοθήκην των καὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ σχολείου.

Μιχ. Δέμης.

ΛΕΩΝ. Χ. ΚΟΥΛΑ παιδαγωγός: «Ἡ διδασκαλία τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον».

Ὁ κ. Κούλας γνωστός εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐργασίας, τὰς ὁποίας κατὰ καιροὺς ἐδημοσίευσεν, μᾶς παρουσίασεν ἐσχάτως καὶ τὴν ἀνωτέρω μνημονευμένην ἐργασίαν του, ἡ ὁποία εἰς τὸ εἶδος τῆς ἀποτελεῖ, ἐάν δὲν ἀπατώμαι, τὸ πρῶτον καὶ μοναδικὸν διὰ τὴν Στοιχειώδη Ἐκπαιδευτικὸν βιβλίον ἐν Ἑλλάδι.

Εἰς τὴν μελέτην του αὐτὴν ὁ κ. Κούλας ἀσχολεῖται μὲ τὴν θεωρίαν τῶν συνόλων καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον.

Μέχρι πρό τινα ἐτῶν ἡ θεωρία τῶν συνόλων ἀπετέλει μίαν ἰδιαιτέραν ἐνότητα τῶν Μαθηματικῶν. Σήμερον ὁμως ἀποτελεῖ τὸ μέσον ἐκφράσεως καὶ διδασκαλίας ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων μαθηματικῶν ἐννοιῶν καὶ ἐνοτήτων.

Αὐτῆς δὲ τῆς σημερινῆς τάσεως ἐνσαρκωτῆς καὶ ἀρχιτέκτων γίνεται ὁ κ. Κούλας διὰ τῆς ἀνωτέρω μελέτης του.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς πραγματείας του ὁ συγγραφεὺς ἐκθέτει κατὰ τρόπον σαφῆ, ἀπλοῦν καὶ ἐπιστημονικῶς ἀκριβῆ τὰς βασικὰς ἐννοίας καὶ πράξεις ἐκ τῆς θεωρίας τῶν συνόλων. Διὰ τὸ μέρος αὐτὸ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι μερικαὶ ἀβλεψαί, εὐτυχῶς ἐλάχισται (μᾶ-δύο περίπου), θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχον ἐπισημανθῇ εἰς παραγράμματα.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ὁ συγγραφεὺς ὑποδεικνύει διάφορα «μοντέλα» ἀφορῶντα εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀριθμητικῆς, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιούμενα καταλλήλως ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος τὸ μάθημα ἀποτελοῦν ἀπαραίτητον μέσον ἐπαγωγικῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος.

Εἰς τὸ τρίτον μέρος ὁ συγγραφεὺς ἐπιτυγχάνει κατὰ τρόπον πράγματι ἀριστοτεχνικὸν τὴν σύνδεσιν τῆς θεωρίας τῶν συνόλων μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν διαφόρων πράξεων τῆς Ἀριθμητικῆς. Ἡ σύνδεσις αὐτὴ γίνεται μὲ τρόπον φυσικόν, ἀβίαστον καὶ προσηγορημέ-

νον εις την αντιληπτικήν ικανότητα του μαθητού του Δημοτικού σχολείου πράγμα τό όποιον μαρτυρεί άφ' ενός μόν την πλήρη κατοχήν και άνετον χρησιμοποίησιν υπό του συγγραφέως του μαθηματικού μορφωτικού αγαθού της πραγματείας, άφ' έτέρου δέ την πλήρη γνώσιν της ψυχολογίας και της διανοητικής ικανότητας του μικρού μαθητού. Αύτή άκριβώς, ή επί της θεωρίας των συνόλων θεμελιώσις των πράξεων της Αριθμητικής και ή νέα απόδειξις των διαφορών Ιδιοτήτων των πράξεων εις συνδυασμόν με την ανάπτυξιν των διαφορών αριθμητικών συστημάτων και την εκτέλεσιν των τεσσάρων γνωστών πράξεων εις συστήματα αριθμήσεως με δάσιν διάφορον του δέκα, με τά όποια κλείει την μελέτην του ό κ. Κούλας, άποτελοϋν τό νέον και έκσυγχρονισμένον, τό όποιον προσφέρει διά της άνωτέρω εργασίας του εις την Έλληνικήν Στοιχειώδη Έκπαίδευσιν ό συγγραφεύς.

Η άρχιτεκτονική δομή του έργου είναι τοιαύτη ώστε ό άναγνώστης νά διεξέρχεται προσεκτικά μόν την εργασίαν, διότι πρός τιμήν του συγγραφέως αύτη είναι άπηλλαγμένη περιττολογιών, έπαναλήψεων ή χασμάτων, με διάθεσιν δέ νά ολοκληρώση συντό-

μως την μελέτην της, διότι εκάστη σειρά, εκάστη σελίς προσφέρει και κάτι νέον εις τον άναγνώστην. Ο κ. Κούλας ως παιδαγωγός προσφέρει με θαιμαστήν μεθοδικότητα τό μορφωτικόν του αγαθόν. Τόν συγκαίρομεν και του εύχόμεθα σύντομον συνέχειαν. της μελέτης του αύτης, άφού άλλως τε την συνέχειαν την υπόσχεται εις τον πρόλογόν του, και δύναμιν διά νά προχωρήσιν εις την ολοκλήρωσιν της προσπάθειάς του διά μίαν αξιόλογον και θετικήν προσφοράν πρός την Έλληνικήν Στοιχειώδη Έκπαίδευσιν, δέβαιος ών ότι ετά μαθηματικά εκτός του ότι άποτελοϋν μίαν αναγκαίαν λεωφόρον διά τά έργα του μηχανικού και διά τάς φυσικάς έπιστήμας, ήμποροϋν νά άποτελέσουν τερπνήν άπασχόλησιν και άκόμη νά άποκαλύψουν μίαν προοπτικήν νοητικής δραστηριότητος επί ύψηλοτάτου επιπέδου, άφού άποτελοϋν την γέφυραν από των αισθητών εις την των νοητών κατανόησιν.

ΜΙΧΑΗΛ ΧΡ. ΚΑΣΙΟΤΡΑΣ

Βοηθός Γυμνασιάρχης

Καθηγητής των Μαθηματικών
της Βαρβακειού Προτύπου Σχολής

Δ. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ: Προσχολική άγωγή και οικογένεια.

Εις μίαν εποχήν ιδεολογικών συγκρούσεων, κοινωνικών άναστατώσεων και άνακατατάξεων, όπου ή οικογένεια διέρχεται πρωτοφανή κρίσιν, έμφανίζεται, όλως επικαιρώς, τό βιβλίον του κ. Γ. Παυλοπούλου «προσχολική άγωγή και οικογένεια». Έρχεται ως μία δύναμις άνασχέσεως και προσανατολισμού της οικογενείας πρός την φυσικήν της τροχιάν, τον άληθινόν της προσορισμόν.

Εις τό βιβλίον εκτίθενται, εν εκτάσει, τά προβλήματα, τά όποια δημιουργεί ή διατάραξις του οικογενειακού βίου επί της όμαλής ανάπτυξεως του παιδιού.

Επισημαίνεται, κατά τρόπον σαφή, ό ιδιαίτερος ρόλος της οικογενείας επί την σωματι-

κήν, ήθικήν και διανοητικήν ανάπτυξιν του τροφίμου.

Τονίζεται τό ευαίσθητον της προσχολικής ήλικίας, αί δυνατότητες τάς όποίας έγκλείει αύτη, ως και ή σημασία της προσχολικής άγωγής επί της καθόλου σωματικής και ψυχικής εξέλιξεως.

Τέλος παρέχεται λεπτομερές διάγραμμα άφιπνίσεως των εν λανθανούσιν καταστάσει εδρικομένων δυνάμεων του παιδιού και ύποδεικνύονται τά επιβαλλόμενα πρός λήψιν μέτρα διά μίαν φυσικήν και άπόσοκτον σωματικήν, διανοητικήν, ήθικήν και συναισθηματικήν ανάπτυξιν του παιδιού.

X. A.

ΚΩΝ/ΝΟΥ ΤΣΙΑΝΤΑ : Παιγνίδια μέ τή μπάλλα

Τό βιβλίον τοῦ Γυμναστοῦ κ. Κ. Τσιάντα, τό ὁποῖον εἶδε προσφάτως τό φῶς τῆς δημοσιότητος, ἔρχεται νά πληρώσῃ ἕνα κενόν εἰς τόν χῶρον τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ ἄσκησις, καί μάλιστα ὑπό τήν παιγνιώδη μορφήν τῆς, δέν ἐπιδρᾷ εὐεργετικῶς μόνον ἐπί τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς, ἀλλά βοηθεῖ τά μέγιστα καί εἰς τήν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ. Ἡ διαπίστωσις αὐτῆ τῶν παιδολογικῶν ἐπιστημῶν δέν ἔχει ἀρκούντως ἐκτιμηθῆ εἰς τήν σχολικὴν πράξιν ἢ καί ὅπου αὐτὴ ἀναγνωρίζεται ἔλλειπει ἀπὸ τόν διδάσκαλον ἢ εἰδική γνῶσις διὰ τήν

ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν τοῦ ἔργου.

Τὴν εἰδικὴν αὐτὴν γνῶσιν σκοπεῖ νά προσφέρῃ διὰ τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Τσιάντας. Καί τὴν προσφέρει κατὰ τρόπον ἀπλοῦν, εὐληπτον, ἀκριβῆ καί παραστατικόν.

Εἶναι ἕνα βιβλίον, τό ὁποῖον δέν διευκολύνει ἀπλῶς τόν διδάσκαλον εἰς τό ἔργον του, ἀλλά δύναται, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ περιεχομένου του νά μεταβάλλῃ τόν χῶρον τοῦ σχολείου εἰς στίβον χαρᾶς, ψυχαγωγίας, ἀγωνιστικῆς διαθέσεως καί δημιουργικῆς δραστηριότητος.

X. A.

**Τὸ «Ἐπιστημονικὸν
Βῆμα τοῦ Διδασκάλου»**

**Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτιῶν
εὐχεται εἰς ὅλους τοὺς Συναδέλφους**

**Καλὰ Χριστούγεννα
καὶ Εὐτυχὲς τὸ Νέον Ἔτος**

1968

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΤΟ "ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΕΓΚΟΛΙΟΝ"

ΤΟΥ Δ^ΡΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΑΝΤ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΦΥΣΙΚΟΥ — ΧΗΜΙΚΟΥ

Τ. ΠΑΡΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
Τ. ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ Κ.Υ.Σ.Δ.Ε.

ΓΕΝ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ (Κ.Τ.Ε.)

Πρόκειται περί πολυτελούς εκδόσεως, εκ 480 σελίδων, σχήματος 23,5 x 16. Είναι βιβλιοδετημένον εις τέσσαρα χρώματα — Κυανόν, Πράσινον, Έρυθρόν και Φαιόν. Περιλαμβάνει όλόκληρον τόν Κόσμον ως είναι διαμορφωμένος σήμερον, με πάντα τά δημογραφικά και γεωγραφικά δεδομένα και κλειστά στοιχεία ή περιουλλογή των οποίων απαιτεί κόπον και μόχθον μη δυναμένη δέ, παρά ταύτα, να εξασφαλίση από τώ όποιον οσς προσφέρει τό «Παγκόσμιον Γεωγραφικόν Έγκόλιον». Σας παρέχει έκτός του συγχρόνου πλούτου, της τεχνικής και οικονομικής εξέλιξης, άπαντα τά κράτη με τάς έθνικάς των έορτίς, τό Πολίτευμα, την Βουλήν και Γερουσίαν, την διοίκησιν και έκπυρόην των μεγάλων κρατών επί των Σειχάτων, Δουκάτων, Πριγκιπάτων, Σουλτανάτων και Έμιράτων. Σας προσφέρει όλας τάς άποικίας ένσωματωμένας με την έκτασιν, τόν πληθυσμόν και τάς συντεταγμένας της κρατευόσης αυτών και κλειστά άλλα σημαντικά κεφάλαια ως, σύγχρονα τεχνικά έργα, τόν Όργανισμόν Η.Ε., την κλίμακα Μπασφόρτ και μεταξό πολλών άλλων και τά βιομηχανικά κέντρα δι' έπισκόψεις των μαθητών των σχολείων, με τάς διευθύνσεις και τά τηλέφωνα αυτών, τά Μουσειά, τάς Βιβλιοθήκας και κλειστά χρήσιμα στοιχεία Τεχνικής και Έπαγγελματικής Έκπαιδεύσεως.

Υπουργείον Έθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων: Διεύθυνσις Διδακτικών Βιβλίων. Έγκρισις: Αριθ. Πρωτ. 107816/3/6-7-1967. Συνιστάμεν την υπό των Σχολικών Εφορειών και Βιβλιοθηκών προαιρετικήν προμήθειαν του «Παγκοσμίου Γεωγραφικού Έγκολιου».

Άλληλεγγραφία: Βασιλικών Αόλωνρχείων: Άνάκτορα, 20η Ιουλίου 1967. Αριθ. πρωτ. 1072. Αξιότιμη κύριε Άντωνόπουλε, Υψηλή Έπιταγή, έχω την τιμήν να διαβιβάσω ύμιν τάς πλέον θερμάς εύχαριστίας της Α.Μ. του Βασιλέως διά την άγενή σκέψιν την όποιαν είχατε να Τφ άποστείλητε δύο αντίτυπα του λίαν ένδιαφέροντος έργου σας υπό τόν τίτλον «Παγκόσμιον Γεωγραφικόν Έγκόλιον» προοριζόμενα τό έν διά την Α.Μ. τόν Βασιλέα και τό Έταρον διά την Α.Ε.Υ. τόν Διάδοχον.

Παναγιώτης Κ. Γεωργουδντζας: Έπίτιμος πρόεδρος του Άνωτάτου Έκπ. Συμβουλίου. Φίλε κύριε Άντωνόπουλε, άδερφιστά... είναι πολύ καλή και χρήσιμος έργασία και τό έν προλόγω και τό εισαγωγή διαφαινόμενον εύλαβές πνεύμα της θεωρήσεως του συγγραφέως και ή άψογος γλώσσα του βιβλίου, προξενούν την καλύτεραν έντύπωσιν περί της έργασίας Σας. Μετά κλειστής τιμής και φίλιας.

Κριτική: Άπόσπασμα «Άπογευματινή» 31-5-1967 του Άγγέλου Φουριότη. Άν έν μιά άπατά ή μήμη μας, πρώτη φορά βλέπει φως στό χώρο μας βιβλίον όσας από του παρουσιάζουμε. Τό κριτότυπο όφείλεται στο ότι ό συγγραφέας διαγράφει την γεωγραφία μέσα από τό κρίσιμα μιάς άναπροσαρμογής του άντικειμένου και του σκοπου της ως καθολικής έπιστήμης. Αύτήν την άναπροσαρμογήν, ό άναγνώστης την συλλαμβάνει καθώς προχρησι την άνέγναισιν. Γιατί ό συγγραφέας του προσφέρει...

Η προμήθεια του άνωτέρω βιβλίου δύναται να γίνη διά ταχυδρομικό έμβόσματος εκ 8ρχ. 250 εις τόν συγγραφέα Σ. Α. Α. όδός Στράβωνος 19 (507) Τηλ. 723.857 όποτε τοϋτο θέλει άποσταλή ύμιν ταχυδρομικώς. Η άποστολή θα συνοδεύεται και μετά της σχετικής άποδείξεως περιλαμβανομένης την νόμιμον χαρτοσήμενον.

Έκδοτικός Όργανισμός Καμπανά

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 61 • ΑΘΗΝΑΙ 131 • ΤΗΛΕΦ. 313.460

Διά Νηπιαγωγεία

«Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ»

- No 1 ΤΡΑΓΟΥΔΑΟ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑΟ
- No 2 ΤΑ ΨΑΡΑΚΙΑ ΕΧΟΥΝ ΒΑΦΤΙΣΜΟ
- No 3 ΕΛΑΤΕ ΣΤΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ ΜΑΣ
- No 4 ΣΑΝ ΕΓΩ ΘΑ ΜΕΓΑΛΩΣΩ, ΘΕ ΝΑ ΓΙΝΩ
- No 5 ΘΑ ΓΙΝΩ ΑΘΛΗΤΗΣ
- No 6 Ο ΚΥΡ-ΧΡΟΝΟΣ
- No 7 ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΑΣ ΔΙΑΛΕΞΟΜΕ
- No 8 ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΜΑΣ
- No 9 ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ Π' ΑΓΑΠΩ
- No 10 ΑΓΑΠΩ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΟΥ
- No 11 ΔΥΟ ΦΡΟΝΙΜΑ ΠΑΙΔΑΚΙΑ
- No 12 ΑΓΑΠΩ ΤΑ ΔΕΝΔΡΑ
- No 13 ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΧΑΡΑ

«ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΑΓΓ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ»

- No 1 Η ΚΥΡΑ ΛΕΝΙΟ, Η ΚΟΥΤΟΥΛΑ
- No 2 Ο ΓΑΤΟΥΛΗΣ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ
- No 3 Η ΜΑΡΟΥΛΙΟ ΚΙ Ο ΝΑΝΟΣ
- No 4 ΤΑ ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΑΚΙΑ ΛΙΑΠΟΥΤΣΗΔΕΣ
- No 5 Η ΦΑΣΟΛΙΑ ΚΙ Ο ΜΙΑΤΟΣ
- No 6 Ο ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΡΑΦΤΑΚΟΣ
- No 7 Η ΡΟΔΟΥΛΑ ΚΙ Η ΧΙΟΝΟΥΛΑ
- No 8 Η ΤΟΣΟΔΟΥΛΑ
- No 9 ΤΑ ΤΡΙΑ ΔΩΡΑ
- No 10 ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ
- No 11 ΤΟ ΜΑΓΕΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟ
- No 12 Ο ΤΡΕΛΟΓΙΑΝΝΟΣ
- No 13 ΤΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΡΟΥΧΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ
- No 14 Ο ΔΑΚΤΥΛΑΚΗΣ
- No 15 Η ΚΟΚΚΙΝΟΣΚΟΥΦΙΤΣΑ
- No 16 Ο ΠΑΠΟΥΤΣΟΜΕΝΟΣ ΓΑΤΟΣ
- No 17 Η ΧΡΥΣΗ ΧΗΝΑ
- No 18 Η ΜΑΓΕΜΕΝΗ ΓΑΤΟΥΛΑ
- No 19 ΕΝΑΣ ΕΣΥΓΓΙΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥΛΗΣ
- No 20 ΔΥΟ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΧΗ
- No 21 Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΒΑΤΡΑΧΩΝ

Διά Δημοτικά Σχολεία

«ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΜΟΥ ΒΙΒΛΙΑ»

- No 1 ΑΓ' ΤΟ Α ΣΤΟ Θ
- No 2 ΜΥΘΟΙ ΤΟΥ ΛΑΦΟΝΤΕΝ

«ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ»

- No 1 Ο ΒΑΡΑΒΑΣ
- No 2 Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΚΙ Ο ΒΟΣΚΟΣ
- No 3 ΤΟΥ ΖΟΡΜΠΑΝΗ Τ' ΟΝΕΙΡΟ
- No 4 Η ΜΑΥΡΗ ΠΑΝΑΓΙΑ
- No 5 Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

«ΗΡΩΕΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ»

- No 1 ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ
- No 2 ΚΑΝΑΡΗΣ
- No 3 ΜΙΑΟΥΛΗΣ
- No 4 ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ
- No 5 ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ

«ΜΟΡΦΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ»

- No 1 ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ «ΚΑΜΠΑΝΑ»

- No 1 7 ΦΙΛΟΙ, 7 ΙΣΤΟΡΙΕΣ
- No 2 ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΥΠΡΟΥ
- No 3 ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ
- No 4 ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ
- No 5 ΓΕΡΟΣΤΑΘΗΣ
- No 6 ΜΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
- No 7 ΧΟΡΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
- No 8 ΟΛΙΒΕΡ ΤΟΥΓΙΣΤ
- No 9 ΝΤΕΓ'ΕΝΤ ΚΟΠΕΡΦΙΑΝΤ
- No 10 ΜΥΝΧΑΟΥΖΕΝ
- No 11 ΙΒΑΝΟΗΣ

Πλουτίσατε τὰς Σχολικὰς βιβλιοθήκας σας
μὲ τὰ καλύτερα παιδικὰ βιβλία